

BİLGİ DÜNYASI

Cilt/Volume: 23

Sayı/Number: 2

Aralık/December 2022

e-ISSN: 2148-354X

**Samsun'da Kitap Kafelerin Ürün Pazarlama Stratejilerinde
İç Mekân Tasarımı ve Estetiğin Etkisi**
Hüseyin ODABAŞ, Uğur DONBAY

**Millî Eğitim Şûra Kararlarında Okul Kütüphaneleri:
Bir Doküman Analizi Çalışması**
Meltem ÖZKAN

**Kalplere Dokunan Bir Kütüphane:
Dolusalkım İlkokulu-Ortaokulu Kütüphanesi**
Nisa ÖKTEM

Kataloglama ve Sınıflamaya Giriş
Vedat GÜLTEKİN

EAHIL 2022 Konferansı İzlenimleri, Rotterdam, Hollanda, 1-3 Haziran 2022
Kübra ZAYİM GEDİK

BİLGİ DÜNYASI

INFORMATION WORLD

Altı ayda bir yayımlanır / Published twice a year

e-ISSN: 2148-354X

SAHİBİ / OWNER

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği Adına
On the behalf of the University and Research Librarians Association

Fatih Kumsel

BAŞ EDITÖR / EDITOR-IN-CHIEF

Doç. Dr. Semanur Öztemiz, Hacettepe Üniversitesi (semanuroztemiz@gmail.com)

EDİTÖR KURULU / EDITORIAL BOARD MEMBERS

Dr. Elsa Bitri, Bağımsız Araştırmacı

Öğr. Gör. Korcan Doğan, Ankara Üniversitesi

Dr. Demet Işık, Ankara Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Serdar Engin Koç, Başkent Üniversitesi

Dr. Varol Saydam, Marmara Üniversitesi

Hatice Nur Yavuz, Kadir Has Üniversitesi Kütüphanesi

Elçin Keleş Ziya, TRT (Medya Yönetimi ve Arşiv Dairesi Başkanlığı)

Sefa Ziya, Online Bilgi A.Ş.

İSTATİSTİK EDITÖRLERİ / STATISTICS EDITORS

Arş. Gör. Öznur Özaltın, Hacettepe Üniversitesi

Doç. Dr. M. Agah Tekindal, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

YABANCI DİL EDITÖRLERİ / FOREIGN LANGUAGE EDITORS

Arş. Gör. Nilay Cevher, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Arş. Gör. Onur Çiffiliz, Hacettepe Üniversitesi

TEKNOLOJİ ve ALTYAPI GRUBU / TECHNOLOGY and INFRASTRUCTURE GROUP

Hüseyin Fırat Akın, FD Bilişim Çözümleri (huseyinfiratakin@gmail.com)

Hüseyin Körpeoğlu, Türk Eğitim Derneği (huseyin@bd.org.tr)

Grafik Tasarım ve Sayfa Düzenleme / Graphic Design and Page Layout

BULUŞ Tasarım ve Matbaacılık Hizmetleri San. Tic.

Bilgi Dünyası Dergisi, **Scopus**, **Library and Information Science Abstracts (LISA)**, **EBSCOHOST- Library and Information Science Technology Abstracts** ve **TÜBİTAK-ULAKBİM TR Dizin Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanlarında** dizinlenmektedir. **E-LIS** ve **DOAJ (Directory of Open Access Journals)** ve **Index Copernicus**'da da açık erişimdedir.

*Information World journal is being permanently indexed in **Scopus**, **Library and Information Science Abstracts (LISA)**, **EBSCOHOST- Library and Information Science Technology Abstracts** and **TUBITAK-ULAKBİM TR Index Social Sciences and Humanities Databases** and is available by open access through **E-LIS**, **DOAJ (Directory of Open Access Journals)** and **Index Copernicus**.*

Samsun’da Kitap Kafelerin Ürün Pazarlama Stratejilerinde İç Mekân Tasarımı ve Estetiğin Etkisi

The Effect of Interior Design and Aesthetics on the Product Marketing Strategies of Book Cafes in Samsun

Hüseyin ODABAŞ, Uğur DONBAY

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atıf yapmak için/ To cite this article:

Odabaş, H. ve Donbay, U. (2022). Samsun’da kitap kafelerin ürün pazarlama stratejilerinde iç mekân tasarımı ve estetiğin etkisi. *Bilgi Dünyası*, 23(2), 141-172. doi: 10.15612/BD.2022.695

Makale türü / Paper type: Hakemli / Refereed

Araştırma Makalesi / Research Article

Doi: 10.15612/BD.2022.695

Geliş Tarihi / Received: 03.10.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 11.12.2022

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 29.12.2022

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / University and Research Librarians Association

Posta Adresi / Postal Address: Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenışehir, Ankara, TÜRKİYE/TURKEY

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / Fax: +90 312 430 03 61; E-posta / E-mail: bilgi@bd.org.tr

Web: <http://www.bd.org.tr/index.php/bd/index>

Samsun'da Kitap Kafelerin Ürün Pazarlama Stratejilerinde İç Mekân Tasarımı ve Estetiğin Etkisi

Hüseyin ODABAŞ* , Uğur DONBAY**

Öz

Çalışmada temel olarak kitap kafelerin bilgi ve belge yönetimi disiplini içerisindeki yeri incelenmekte ve bu işletmelerin sahip olduğu tasarım ve estetik unsurları değerlendirilmektedir. İşletmecilerin kitap kafelerde sergiledikleri mimari organizasyon yapıları ve pazarlama stratejilerinin keşfedilebilmesi için derinlemesine görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Müşterilerin kitap kafelerin tasarım ve estetik sunumlarından beklentilerinin ölçülebilmesi ve işletmecilerin pazarlama stratejileriyle kıyaslanabilmesi için ise anket tekniğine başvurulmuştur. Çalışmanın evrenini Samsun il merkezinde hizmet vermekte olan kitap kafeler ve müşterileri oluşturmaktadır. Örneklem olarak bu kentte işletilmekte olan Cingöz Kütüphane (Cingöz), Eflatun Kitap Kafe (Eflatun) ve Holmes Book Cafe (Holmes) isimli kitap kafelerin işletmecileri ve müşterileri seçilmiştir. Bu mekânları kullanan 204 kişiye uygulanan anket sonucunda bireylerin tercih noktasındaki belirleyici faktörlerin sessizlik ve rahatlık olduğu; rahatlık hissini ise iç tasarımın bireyde uyandırdığı estetik algıdan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ayrıca mekândaki aromatik kokuların bireylerin çalışma motivasyonuna katkı sağladığına dair önemli bulgular elde edilmiştir. Kitap kafe işletmelerinin tasarım ve estetik bütünlüğünü yakalayarak kurguladıkları mimari organizasyonlarını bir pazarlama stratejisine çeviren işletme sahiplerinin bakış açılarını dile getirmesi yönüyle çalışma alanyazına değer katacaktır. Çalışma, müşterilerin iç mekân tasarımında estetiğin önemli bir etken olduğunu vurgulamaları bakımından da önemli bulgulara sahiptir. Alan araştırması sırasında kitap kafe türlerinin zincir kitap kafeler, bağımsız kitap kafeler, kıraathaneler ve kütüphane kafeler şeklinde pek çok türünün olduğunun ortaya çıkması, bu çalışmanın ortaya koyduğu önemli bulgulardan biridir.

Anahtar sözcükler: Kitap Kafe, Kitap Ev, Kütüphane Kafe, Uyanık Kütüphane, Nöbetçi Kütüphane, Üçüncü Mekân

* Prof. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, odabashuseyin@gmail.com

** Kütüphaneci, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, ugurdnby@gmail.com

The Effect of Interior Design and Aesthetics on the Product Marketing Strategies of Book Cafes in Samsun

Hüseyin ODABAŞ* , Uğur DONBAY**

Abstract

The place of book cafes in the discipline of information and records management is examined and the design and aesthetic elements of these businesses are evaluated in the study. Depth interview technique was used to explore the architectural organizational structures and marketing strategies exhibited by the operators in book cafes. Questionnaire technique was used to measure the expectations of the customers from the design and aesthetic presentations of the book cafes and to compare them with the marketing strategies of the operators. The universe of the study consists of book cafes and their customers serving in Samsun city center. The operators and customers of the book cafes named Cingöz Library (Cingöz), Eflatun Book Cafe (Eflatun) and Holmes Book Cafe (Holmes) operating in this city were selected as a sample. As a result of the questionnaire applied to 204 people using these spaces, it was determined that silence and comfort were the determining factors in the preference of individuals; It has been determined that the feeling of comfort stems from the aesthetic perception that the interior design arouses in the individual. In addition, important findings have been obtained that the aromatic smells in the space contribute to the motivation of individuals to work. The book will add value to the study literature in terms of expressing the perspectives of business owners who have turned their architectural organizations into a marketing strategy by capturing the design and aesthetic integrity of cafe businesses. The study also has important findings in terms of emphasizing that aesthetics is an important factor in interior design. It is one of the important findings of this study that during the field research, there are many types of book cafes such as chain book cafes, independent book cafes, kiraathanes and library cafes.

Keywords: Book Cafe, Book House, Library Cafe, Awake Library, Library on Duty, Third Place

* Professor., Cankiri Karatekin University, odabashuseyin@gmail.com

** Librarian, Ondokuz Mayıs University, ugurdnby@gmail.com

Giriş

“*Coffea Rubiaceae*” familyasında yer alan, Afrika orijinli, yetmişten fazla türü içinde barındıran ve tropik bir bitki olan kahve (Güven, 2020, s. 4), günümüzde her toplumda sosyalleşmenin anahtar içeceği olarak tüketilmektedir (Akarçay, 2014, s. 184; Çağlayan, 2012, s. 99; Yıldırım, 2022, s. 20). 1450 yılında Osmanlı Devleti’nin kumandanlarından Özdemir Paşa tarafından Etiyopya’dan Yemen’e getirilen kahve birçok kıtaya yayılmayı başarmıştır. Yayılmasında bilinen Osmanlı etkisi nedeniyle zaman zaman Türk içeceği olarak anılan kahvenin üretim ve tüketiminin sosyal ve mekânsal olgulara yansımaları Müslüman devletlerde “kahvehane” adı verilen toplantı yerlerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Yıldırım, 2022, s. 4). Kahvehaneler 17. yüzyıl ortalarına doğru diplomatlar ve gezginler aracılığıyla Avrupa kıtasına yayılmaya başlamış (Akarçay, 2014, s. 185) ve batı dünyasında kafe olarak anılan bu mekânlar, 19. yüzyılda Paris hayatının önemli ölçüde rağbet gören temsilcileri hâline dönüşmüştür (Fendal, 2014, s. 161).

Kahvehanelerde bir etkinlik olarak ortaya çıkan okuma gereksinimi zamanla kıraathane ismi verilen yeni bir kamusal alanın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Kuzucu, 2011, s. 11). Aydınların, edebiyatçıların, siyasilere buluşma noktası olan bu mekânların, bilgi kaynakları ve kitle iletişim araçlarını hizmet olarak sunma noktasında bulunan fonksiyonları, Avrupa kıtasında kitap kafelerin, Anadolu’da ise kıraathanelerin gelişmesine yol açmıştır (Akarçay, 2014, s. 185). Bu gelişimi bir form değişikliği olarak ifade eden Sökmen (2010, s. 1); kıraathanelerin İstanbul şehir hayatında 19. yüzyılın ortalarından itibaren görüldüğünü açıklamaktadır. Amerikan ekonomi uygulamalarının sonucu olarak ortaya çıkan franchising sistemleri içerisinde ise zamanla zincir kitap kafelere doğru bir dönüşüm yaşanmıştır (Miller, 1999, s. 385, 386; Trager, 2005). Türkiye’nin jeopolitik önemine ithafen Avrasya olarak anılan iki kıtanın birleşim noktasında kurulan kahvehane ve kıraathanelerin Batı dünyasında kafe olarak gelişmesi, yıllar sonra yeniden Anadolu topraklarına giriş yapması ve kültürel bünyesinde kabul edilmesi (Akarçay, 2014) nedeniyle Türkiye’de kitap kafeleri ve günümüzde yeniden gündeme getirilerek fonksiyon kazandırılan kıraathaneleri bir arada görmek mümkündür.

Kitap kafelerin gelişiminde önemli bir yeri olan “franchising” kavramı ise kitap kafelerin hizmetlerinin odak noktasını sorgulamasına yol açmaktadır. Bu entelektüel mekânların kendilerine yakışan bir üslup ile tartışıldığı konunun temelinde aslında işletmenin varlığının amacı sorgulanmaktadır. Miller (1999, s. 388) bağımsız kitapçıların topluma hizmet, yerel kaygı ve gereksinimleri hassas ve gönüllü bir tavırla karşıladıklarını, Trager (2005, s. 188) zincir kitap kafelerin pazarlama stratejilerinde okumaya yönelik ticari bir yaklaşım bulunduğunu, Choi ve Lim (2014, s. 65) ise kitap kafelerin temelde bir kahve dükkânı olduğunu vurgulamakta ve bu mekânların varlıklarının temel nedenine ilişkin bazı kanaatler getirmektedir. Dolayısıyla, “kitap satmak için mi, kahve pazarlamak için mi ve/veya okuma hizmeti sunmak için mi varız?” gibi soruların cevapları bu işletmelerin varlıklarını bulmalarına, kendilerini tanımlarına ve o konseptte uygun mimari

elbiseyi giymelerine neden olmaktadır. Tüm bu tartışmaların, ziyaretçilerin seçimlerini etkilediği doğrudur. Oysaki, alanyazından ve bu çalışmanın elde ettiği bulgulardan mekânlarda sunulan konfor alanlarının ziyaretçilerde bıraktığı etkinin daha önemli olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir ifade ile hem alanyazından hem de çalışmanın bulgularından elde edilen veriler, ziyaretçilerin kitap kafeleri, evlerinden ve işyerlerinden sonra rahat ettikleri üçüncü mekân^{1*} olarak gördükleri için tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. Konforlu okuma koltuklarına üstten dik açıyla gelen, rahat okuma imkânı sunan ışıklandırma sistemleri, gözü ve dolaylı olarak bedeni yormadan okuma eylemi gerçekleştirme olanağı sunarken; kahvenin mekânda oluşturduğu davetkâr koku, bireyin rahatlamasını sağlayan bir hız yaşatmaktadır. Burada tasarım ve estetiğin insanın tüm duyularına senkronize bir biçimde hitap etmesi hazdaki bütünlüğün yakalanmasında önemli rol oynamaktadır.

Önceki Çalışmalar

Maslow'un (1943, s. 370-396) gereksinimler hiyerarşisinde insanların temel gereksinimleri; fizyolojik gereksinimler, güvenlik gereksinimleri, aidiyet-sevgi gereksinimleri, saygınlık gereksinimleri ve kendini gerçekleştirme gereksinimleri şeklinde kategorize edilmektedir. Teoride kendini gerçekleştirme gereksiniminin doyurulması noktasında; erdem, yaratıcılık, doğallık, analitik düşünme becerisi, ön yargılardan arınma yetisi ve gerçekleri kabul etme kabiliyeti gibi bireysel kazanımlar elde edilmesinin önemli olduğu görüşü hâkimdir. Nitekim, bireysel gelişimin ve kendini gerçekleştirmenin doyum noktasına erişebilmesi için, okuma eyleminin etkisi yadsınmamaktadır. Altıntaş, bireylerin kitap okuma sebeplerinden birinin kendini gerçekleştirme gereksinimi kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini öne sürmektedir (1995, s. 60). Okuma eylemi, bireyin dil kullanım becerisini artıran, daha derin düşünmesi ve dolayısıyla daha doğru kararlar alabilmesi için gereksinim duyulan önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008, s. 433). Ayrıca, kullanımlar ve doyumlar yaklaşımında kitle iletişim araçlarının okuyucuya sağladığı doyumlar içinde bilgi-haber, eğlence-oyalanma, sosyal etkileşim doyumları da öne çıkmaktadır (Bayram, 2008, s. 334). Günümüz modern insanı temel bir gereksinimi ifade eden ve zihin ile ruhu doyuran bilgi gereksinimini karşılayabilmek için gerçekleştirdiği okuma eylemini; kitaplar, ansiklopediler, süreli yayınlar gibi bilgi kaynaklarından akıllı telefonlar, tabletler, bilgisayarlar gibi bilgi erişim araçlarını kullanarak kütüphaneler, arşivler, müzeler gibi bilgi merkezleri vasıtasıyla sonuçlandırabilmektedir. Küresel düzeyde ilerleyen kapital ve liberal politikaların ticari bir yansıması olarak bilgi kaynakları satışı yapan, konfora dayalı hizmet sunan ve Türkiye'de de son yıllarda sayılarının artmaya başladığı görülen kitap kafeler ise yeni nesil üçüncü mekânlar olarak kabul görmektedir.

1 İlk defa bir kent sosyoloğu (Oldenburg, 1989, s. 14) tarafından dile getirilen üçüncü mekân kavramı; insanların yaşamları boyunca en çok vakit geçirdikleri birinci mekân olarak kabul edilen ev ve ikinci mekân olarak kabul edilen iş ortamlarından sonra sık ve düzenli olarak ziyaret ettikleri üçüncü yerleri ifade etmek için kullanılmaktadır.

Maslow'un (1943, s. 370-396) ifade ettiği tüm temel ve alt gereksinimlere yönelik faaliyetler; ticari bir hizmet anlayışı içinde bir konfor alanına dönüştürülmekte ve insanların ev ile ofislerden sonra bu mekânları tercih etmesi sağlanmaktadır. Özel ya da kamusal olsun aslında tüm bilgi merkezleri; insanların okuma (kendini gerçekleştirme), çalışma, aidiyet duyma, barınma (güvenlik, korunma, yaşama) ve itibar görme (saygınlık) gibi gereksinimleri düşünülerek tasarlanmaktadır (Odabaş ve Akkaya, 2020, s. 91-93). Üstelik binlerce yıldır her bilgi merkezinin çekim gücüne güç kattığı varsayılan mimari ve estetik anlayış, kitap kafelerin pazarlama stratejisi içerisinde de kilit bir unsur olarak görülmektedir. Bu bağlamda araştırma konusunun temelinde kitap kafeler, kitap kafelerin mimari organizasyonu ve buralarda pazarlama stratejileri olmak üzere üç ana konu ön plana çıkmaktadır. Kitap kafe konusunda yapılan akademik çalışmalar, bilgi merkezlerinden mimari organizasyon ve pazarlama stratejileri konularında yapılan çalışmalara nazaran daha az sayıdadır. Ekonomi, işletme, mimarlık ve sosyoloji alanının odak noktasında ise bir içecek türü olarak kahve kültürü ve dinlenme mekânı olarak kafe kültürünün ele alındığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber az sayıda işlenen kitap kafe konulu çalışmalarda; bu işletmelerin üçüncü mekân işlevlerinin ön plana çıktığı anlaşılmakta; kullanım alanları, pazarlama stratejileri ve bireylerin sosyalleşme davranışlarına katkısı gibi temaların ele alındığı görülmektedir (Akaydın Eren ve Canbay Türkyılmaz, 2018; Choi ve Lim, 2014; Christie, 2009; Jennings, 2016; Kayalı, 2021; Koçak Eren, 2017; Kuru, 2021; Kuzucu, 2011; Martin, 2002; McGrath, Aronov ve Shotwell, 2016; Miller, 1999; Szadkowska-Ciezka, Zabratanska ve Kurośniak, 2012; Trager, 2005; Varlander ve Yakhlef, 2006; Yıldırım, Aras, Soydaş-Woldan, 2007).

Tüketim toplumunun doğuşu gündelik yaşamı etkileyerek nesnelere, hizmetleri, sembollerini, boş zamanın pozitif vasfıyla zamanı, mobil araçlar sayesinde mekânı erişilebilir ve tüketilebilir hâle getirmiştir (Balandier, 2021, s. 103). 19. yüzyılın başlarında ortaya konulan "tüketim toplumu" kavramının demokratik ve değişime açık özellikler gösterdiğini ifade eden Boorstin (1973, s. 143) bu tür toplumlarda birbirini hiç görmeyen veya tanımayan insanların, nesnelere ortak kullanımıyla bir araya gelebildiğinin altını çizmektedir. Modern zincir kitapçılar ile geleneksel bağımsız kitapçıların pazarlama anlayışlarını anlatan Miller'in (1999) çalışması da bu konuyu destekler niteliktedir. Miller'in (1999, s. 388) çalışmasında dikkat çeken en önemli noktalardan biri; kent ve tüketim kültürü teorisyenlerinin işaret ettiği bireysel ve toplumsal alışveriş anlayışının altında eğlence, tatmin ve başkalarıyla ilişkiler kurabilme fırsatının yattığını ortaya koymasıdır. Çalışmada bunun yanı sıra bağımsız kitapçıların topluma hizmet sağlamak için kâr kaygılarının üzerine çıktığı ve yerel çıkarları, yerel farklılıkları ve kişisel ilişkileri korumayı vaat ettiği belirtilmektedir. Rasyonelleşen prosedürleri ve kâr odaklı güdüleriyle hareket eden zincir kitapçıların ise rekabet, pazara itaat ve hırs gibi güçlere ve ters akıntılara karşı bağımsızlıklarının daha güçlü olduğu vurgulanmaktadır. Çalışmada öne sürülen temel görüş; kitap kafelerin mekânsal çekim gücünü nostaljik/otantik tasarımlarından, seçkin/samimi müşteri atmosferinden, müşterilerin satış danışmanından uzak seçim imkânlarından ve bireylere özgür/sosyal kamusal alan sunan olanaklardan

aldıkları yönündedir. Kitap kafe kültürü içinde yaşayan bireylerin bir restoranda gibi mi yoksa kütüphanede gibi mi davranması gerektiğini tartışan Martin (2002), teknik/akademik bir kitap incelemesi yapan araştırmacı müşterilerin cep telefonu konuşmaları ve çocuk seslerinden rahatsız olabileceklerine dikkat çekmektedir. Çalışmada kitap kafelerin alışveriş, sosyalleşme ve rahatlığı bir arada sunan melez yapıları sayesinde, bu işletmelerin restoran, kütüphane ve mağazalardan ayrıştığı sonucuna varılmaktadır. Zincir kitap kafeleri günlük yaşamın anlamına odaklanarak etnografik bir yaklaşımla ele alan Trager (2005, s. 188); müşterinin tam tatmin olmasa bile zevk vaat eden bir şey görmesi, koklaması, tatması veya ona dokunmasının sosyal bir okuma deneyimini teşvik ettiklerini açıklamaktadır. Çalışmada geleneksel okuyucu kitlelerinin zincir kitap kafelerin disiplinli görünüşüyle okuma ortamına tepkileri, nispeten daha disiplinli okuma ortamı sunan kütüphane ve evlerinden neden vazgeçtikleri ile okuma anlayışlarının bu yeni deneyimden ne ölçüde etkilendiği gibi konular iki yıllık bir saha çalışmasından elde edilen bulgular ışığında değerlendirilmektedir. Örneklem olarak incelenen kafenin müdavimleri, televizyon izlemek yerine; kafenin duyulara hitap eden ve standartlaştırılmış ortamında kitap okumaktan keyif aldıkları için bu mekânları tercih ettiklerini belirtmektedir. Ayrıca, kendini gerçekleştirme gereksinimi, müdavimleri bağlayan ve motive eden ortak bağı temsil etmektedir. Trager'in keşfettiği kitap kafelerin önemli bir özelliği olarak, bu mekânlarda deneyimlere dayalı doğan bir reklam alanı olduğu gerçeğidir. Çünkü bu mekânlarda insanlar, diğer müşterileri gözlerinin önünde ürünleri deneyimlerken gözlemlemektedir. Çalışmada elde edilen önemli sonuçlar arasında Miller'ın (1999, s. 388) bağımsız kitapçıların yerel anlayışına dair iddialarının aksini savunan bir görüş yer almaktadır. Trager (2005, s. 226) yerel bir kütüphanenin sosyal yükümlülüklerine sahip olmadığı düşünülen kitap kafelerle rekabet etmek için halk kütüphanelerinin ek kafe bölümleri açtığını ve bu rekabet ortamında bağımsız kitapçıların da iç ve dış tasarımlarında değişikliğe gittiğini savunmaktadır.

Çalışmasında internet kullanımının yaygın ve önemli olduğu sektörler olması nedeniyle ele aldığı bankaları, seyahat acentelerini ve kitap kafeleri inceleyen Värlander ve Yakhlef (2006, s. 724), mekânsal yerleşimlerde değişikliklerden kaynaklanan müşteri-çalışan etkileşimleri üzerine bazı modeller sunmaktadır. Bu modeller aracılığıyla zamana karşı mekân içinde değişen yönelim ve etkileşimlerin arasındaki ilişkiyi yakalamayı amaçlarken, çalışmalarının bir parçası olarak İsveç'teki bir kitap kafeyi ele almaktadır. Çalışmada, kitap ile kafe hizmetini bir araya getiren mağaza düzenlerinin; müşterilerin daha sık gelmesinde, daha fazla zaman geçirmesinde ve mağazayı bir buluşma yeri olarak görmesinde etkili olduğu keşfedilmiştir. Yeni bir pazarlama yaklaşımı geliştirdiğini ifade eden Yıldırım ve arkadaşları (2007, s. 314), birbirlerinin satışını destekleyen hizmet ve ürünlerin bir arada sunulmasında kitap kafelerin önemli bir örnek olduğundan yola çıkarak bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Anket sonucunda müşteri cevaplarının mekânın kendilerine estetik beğeni sunması yönünde yoğunlaştığı ve bu mekânlarda yavaş ritimde sözsüz müzik dinlemeyi tercih ettikleri anlaşılmaktadır. İki aylık bir süre boyunca on üç katılımcıyı gözlemleyen ve etnografik bir çalışma gerçekleştiren Chris-

tie (2009, s. 5-12), kamusal ortamlardaki sosyal davranışların altında yatan normları bir kitap kafe kesitinden yola çıkarak keşfetmektedir. Keşif sonucunda elde edilen bulgular sosyal roller, teknolojik araçlar, kişinin kendi alanını oluşturması, ev-iş ortamı sunması ve sosyal kabul şeklinde beş başlık altında ele alınmaktadır. Gözlemlerinde elde ettiği kalıplaşmış davranış biçimlerini bu beş başlık altında sunan araştırmacı; kitap kafelerdeki düzenlemelerin kitap okuyan, sosyalleşen ve satılan yiyecek/içecekleri tüketen insanların bu kamusal alanda çeşitli etkinliklere katılabilecek kadar rahat olabilmeleri için yapıldığını belirtmektedir. Çalışma, kitap kafelerde sunulan atmosferin iş ve ev ortamlarını keşiştirdiği anları yakalaması bakımından önemli görülmektedir. Sökmen'in (2010, s. 129- 130) tez çalışması ise kahvehane kavramını farklı boyutlarıyla ele alırken bu alanların gelişiminde rol oynayan kilit noktaları da gözler önüne sermektedir. Çalışmada kahvehane-kıraathane dönüşümünün yansımaları detaylarıyla açıklanırken, bu mekânların aydınlar için bir iletişim ortamı olduğu ön plana çıkarılmaktadır. Dolayısıyla, gelişmeler karşısında dönemin Türk aydınlarının tanık gösterildiği ve görüşlerine yer verildiği önemli satırlara da rastlanmaktadır. Çalışmanın vardığı sonuçlar incelendiğinde; kıraathane kavramının ortaya çıkışında dönemin kitle iletişim araçları olan gazete ve dergilerinin başlıca etken olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra Tanzimat'tan sonra Batılı eğitim paradigmasıyla yeniden düzenlenmiş bir öğrenimden geçen yeni memur-bürokrat tabakasının varlığının da kıraathane formunun gelişiminde rol oynadığı aşikardır. Szadkowska-Ciezka ve arkadaşları (2012, s. 191), kitap kafelerin sosyal ekonominin önemli örneklerinden olduğunu ifade etmekte ve bu işletmeleri insan hakları, çevrecilik, cinsiyet eşitliği ve kültürel farklılıklar konusunda ilham verici ve sıra dışı girişimler olarak nitelendirmektedirler. Araştırmacılara göre bu işletmelerin müşterileri atmosfer, çay, kahve veya kek için değil, işletmelerin gerçekleştirmeye çalıştığı sosyal misyon için bu mekânları tercih eden bilinçli tüketicilerdir. Çalışmada sıradan vatandaşlar için bu girişimlerin tuz zerresi kadar muamele gördüğü fakat aslında bu işletmelerin ekonomik kazanç açısından değil, aynı zamanda üyelerinin bireysel yaşamlarında ve faaliyet gösterdikleri topluluklarda da değişime katkıda bulunabileceği sonucuna varılmaktadır. Jennings (2016, s. 104), Himalaya Dağı'nın eteklerinde yer alan bir kitap kafenin iç tasarımını ve bölgeyi ziyaret ederken gezginlerde uyandırdığı otantik atmosferi en ince ayrıntısına kadar betimlemektedir. Çalışmaya göre, el yapımı ahşap masalar, canlı güzel kokulu çiçekler, başta piyano olmak üzere diğer müzik enstrümanları, havadar balkon, kitap kaplı duvarlar, göz atılıp bırakılan kitaplarla dolu orta sehparların bulunduğu mekânı elliden fazla ülke vatandaşı ziyaret etmektedir. McGrath ve arkadaşları (2016, s. 2-3) kitaplara ek olarak mağazada tebrik kartları, espresso içecekleri, hamur işleri, kahve ve çay satışı yapan bağımsız bir kitap kafe içinde çikolata kokusunun ürün satışına etkisini ölçmektedir. Uygulanan kontrollü manipülasyon ile mağazanın tamamında hissedilebilecek şekilde çikolata kokusunun hâkim olması sağlansa da bulgular bu kokunun ürün satışına etkisi olmadığını göstermektedir. Çalışma çikolata kokusunun satın alma davranışı üzerindeki etkisini tamamen reddetmemekle beraber, çeşitli argümanlarla ek çalışma yapılmasının gerektiğini göstermektedir. Akaydın Eren ve Canbay Türkyılmaz'ın (2018, s. 284-290), İstanbul Üsküdar'da Nevmeân adıyla hizmete giren kitap kafenin

ergonomisini incelemeye yönelik yürüttükleri çalışmalarında; mekânın fiziksel durumunun incelenmesi ve kullanıcı davranışlarının değerlendirilmesi yapılmaktadır. Çalışma sonucunda, işlevsel dönüşüme uğrayan yapılarda, mevcut yapıyı mümkün olduğunca koruma eğiliminde olunması sebebiyle; bazı müdahalelerden vazgeçilebildiği kanısına varılmaktadır. Dolayısıyla, işlevsel dönüşüm uygulanan yapılarda yeni bir fonksiyon kazanımı sırasında yapının fiziksel durumu ile ilgili verilen tavizler işin doğası olarak görülmekte iken; kullanıcıların gereksinimlerinden ve optimumda sağlanması beklenen konfor koşullarından taviz verilmesi ise kabul edilemez bulunmaktadır.

Özkan (2022, s. 5), ünlü coğrafyacı Harvey'in (2001) sınıfsal yapı ve mekânsal farklılaşma kuramından hareketle mekânsal çeşitliliğin toplumsal farklılık ile aynı ölçüde ilerlediğini ifade etmektedir. Kapitalizmin doğrudan toplumu ve mekânsal farklılaşmayı etkilediğini vurgulayan çalışmasında; kafe müşterilerinin kafe tercihinde bulunurken kendi kimliklerine yakın mekânları seçtiği değerlendirilmiştir. Karakuş (2021, s. 3), mekânsal pratiklerin bireylerin benliklerini inşa ettikleri alanlar olduğunu belirtmektedir. Çalışmasında, İstanbul'un sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan önemli semtlerinden sayılan Cihangir'de bulunan kafeler üzerinden mekânsal pratiklere ve bireylerin benlik duygusuna eleştirel bir bakış açısı getirilmektedir. Araştırmacı, insani eylemin mekânsal pratik içerisinde şekillendiğini ve farklılaşmış mekânsal pratikler içerisinde bireylerin tiyatral bir etkinlik içerisine girdiklerini keşfetmektedir. Günümüzde perakendecilerin alışveriş esnasında benzersiz deneyimler yaşamak isteyen müşteriler ile karşı karşıya kaldıklarını irdeleyen Haritaoğlu (2021, s. 71), bu deneyimlerin nasıl tasarlanacağını ve uygulanacağını bilmenin müşteri memnuniyeti ve sadakatini teşvik edebileceğini savunmaktadır. Pazarlama alanında duyuların etkisinin incelenmesinin yeni bir olgu olduğu üzerinde duran araştırmacı; ışığın parlaklığı, müziğin türü, malzemenin dokusu, ortamdaki kokular veya kahvenin tadının tüketicilerin duygu ve davranışlarını etkilediğine ve stratejik düşünerek müşteriler için bir atmosfer oluşturulmasının gerekliliğine değinmektedir. Çalışmada beş temel duyu üzerinden tüketici tercihlerinin demografik değişkenlerle ilişkisi incelenmiş ve tüketicilerin yeniden ziyaret niyetleri ile tat, koku alma ve dokunsal uyarıcılar arasında anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmüştür. "Kitap kafelerin ürün pazarlama stratejilerinde iç mekân tasarımı ve estetiğin etkisi" isimli bu çalışmayı önemli ve özgün kılan yanı ise; kitap kafe işletmelerinin tasarım ve estetik bütünlüğünü yakalayarak kurguladıkları mimari organizasyonlarını bir pazarlama stratejisine çeviren işletme sahiplerinin bakış açılarını dile getirmesi ve bu işletmelerden yararlanan müşterilerin iç mekân tasarımından beklentilerindeki estetik algıları üzerinde durmasıdır.

Kitap Kafelerin Gelişimi

Kitap kafelerin gelişiminde kahve, kahvehane ve kiraathane olmak üzere üç anahtar kavram ön plana çıkmaktadır. Alanyazında bu kavramların sırasıyla birbirini doğurduğu gözlemlenmekle birlikte (Akarçay, 2014; Fendal, 2014; Kuzucu, 2011; Tarbuck, 2011; Yil-

dırım, 2022), kitap kafelerin gelişim sürecinin anlaşılması bakımından kavramların birlikte ele alınmasında fayda görülmektedir. Kahveye botanik açıdan değinilecek olursa, “*Coffea Rubiaceae*” familyasında yer alan, Afrika orijinli ve yetmişten fazla türü olan tropik bir bitki olarak dikkat çekmektedir. Kahve ağaçlarının gelişimi için en uygun şartlar 25 derece kuzey ve 30 derece güney enlemleri arasında kalan ekvatorial bölgede bulunmaktadır. Bu şartlara uygun olarak başta Brezilya, Vietnam ve Kolombiya gibi ülkeler olmak üzere kahve bitkisinin tarımı yapılmaktadır (Güven, 2020, s. 4).

“Doğu’nun Batı toplumlarına sunduğu bir olgu olarak dikkat çeken kahvenin ilk olarak 15. yüzyılda İslam ülkelerinde görülmeye başladığı çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir” (Çağlayan, 2012, s. 97). Kahvenin ortaya çıkış noktasında birçok rivayet bulunsa da en temel bulgular Etiyopya’da keşfedildiğini göstermektedir (Ayyıldız ve Durlu Özkaya, 2019, s. 313; Çağlayan, 2012, s. 97; Feyiz ve Şanal, 2021, s. 192; Şehitoğlu, 2020, s. 93;). Yaygın bir rivayete göre, Khaldi isimli bir çoban keçilerinin yedikleri bir bitkiden sonra daha hareketli ve canlı bir hâle büründüklerini görerek kahveyi keşfetmiştir (Bajmaku, 2014, s. 4; Yıldırım, 2022, s. 3). Başka bir rivayete göre ise Yemen’de tarikat mensupları geceleri düzenlenen zikir etkinliklerinde kahve içeceğini tüketerek bu içeceğin Arap yarımadasında yayılmasına etki etmiştir (Feyiz ve Şanal, 2021, s. 192). 1450 yılında Osmanlı kumandanı Özdemiş Paşa tarafından Etiyopya’dan Yemen’e getirilen kahve, Yemen’de ekilmeye ve üretilmeye başlanmıştır. Tarihsel süreç içinde birçok kıtaya yayılan kahve, yaşadığı her dönem sosyalleşmenin anahtar rolünü üstlenen bir içecek olmayı başarmıştır. Hatta yayılmasında Osmanlı’nın önemli etkileri olması sebebiyle yayıldığı bölgelerde Türk içeceği olarak bile anılmıştır. En önemli etkisi ise sosyalleşmenin beraberinde getirdikleriyle mekânsal gelişimlere katkı sağlamış olmasıdır. Kahve içeceğinin üretim ve tüketiminin sosyal ve mekânsal olgulara yansımaları, Müslüman devletlerde “kahvehane” adı verilen yeni bir toplantı yerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Yıldırım, 2022, s. 4). Arap dünyasında ilk kahvehaneler Mekke ve Medine’de camilerin etrafında ortaya çıkmıştır. Bir bakıma Arap şehirlerindeki camiler, kahvehanelerin ortaya çıkışında başlangıç noktasını oluşturmuştur (Bajmaku, 2014, s. 40).

İstanbul’un kahveyle tanışması ve ilk kahvehanenin açılması Kanunî Sultan Süleyman zamanına rastlamaktadır (Koçu, 1947, s. 1087). İlk kahvehane 1555 yılında iki Arap kökenli tüccar tarafından İstanbul’un Tahtakale semtinde açılmıştır (Bajmaku, 2014, s. 14). Zamanla sayıları artan kahvehaneler, tanınmış kişilerin ve bilginlerin buluşma noktaları olarak ön plana çıksa da dönemin şartlarına bağlı olarak gerçekleştirilen bazı uygulamalar neticesinde zaman zaman kahvehanelerin kapatıldıkları olmuştur (Yıldırım, 2022, s. 4). Dönemin önemli bir kamuoyu oluşturma aracı olarak ortaya çıkan işlevleri nedeniyle Osmanlı topraklarında olduğu kadar Avrupa kıtasında da kapatılan kahvehanelere rastlanmaktadır (Çağlayan, 2012, s. 105).

Kahvehaneler 17. yüzyıl ortalarına doğru diplomatlar ve gezginler aracılığıyla Avrupa kıtasına yayılmaya başlamıştır. İslam dünyasında ve Osmanlı’da gelişen kahvehane/

kafe kültürü, ilk defa İngiliz gezginler tarafından İstanbul'da keşfedilerek Avrupa'ya taşınmıştır (Akarçay, 2014, s. 185). Osmanlı'nın Batı'ya ihraç ettiği bir kurum olarak kahvehane özellikle Almanya, Fransa ve İngiltere'de entelektüellerin buluşma mekânları hâline gelmiştir (Sökmen, 2010, s. 30). İngiltere'de ilk kafenin 1652 yılında açıldığı bilinmektedir (Arı, 2018, s. 143). Batı dünyasında kafe olarak anılan bu mekânlar, 19. yüzyılda Paris hayatının önemli ölçüde rağbet gören temsilcileri olmayı başarmış ve yükselen yeni burjuva yaşam tarzının görünür mekânları hâline gelmiştir (Fendal, 2014, s. 161).

Kahvehanelerde bir etkinlik olarak ortaya çıkan okuma gereksinimi, kıraathane ismi verilen yeni bir kamusal alanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kıraathaneler, Avrupa'daki kafe ve kahvehanelerden farklı bir gelişim çizgisi izlese bile dönemin batılılaşma ve modernleşme atmosferi içinde bu kurumlardan esin kaynağı almadan bir ilerleme göstermesi mümkün değildir (Sökmen, 2010, s. 29). Özellikle Tanzimat ile birlikte gelişen gazeteciliğin okuma alışkanlığına olan olumlu etkisi kahvehanelerin kıraathaneye dönüşümünde önemli rol oynamıştır (Kuzucu, 2011, s. 11). Gazete, kitap, dergi, broşür ve süreli yayınlar gibi kitle iletişim araçlarına/bilgi kaynaklarına sahip olan, okuma odaları bulunan ve kahve içeceği ile okuma etkinliğini bir araya getiren kıraathanelerin İstanbul'daki ilk örneği 1857 yılında görülmektedir (Çağlayan, 2012, s. 108). Farklı kaynaklarda ise İstanbul'daki kıraathanelerin gelişimine en önemli katkısı 1864 yılında kurulan Cemiyet-i İlmîye-i Osmaniye'nin yaptığı belirtilmektedir (Gümüşsoy, 2007, s. 182; Kuru, 2021, s. 53). Cemiyet-i İlmîye-i Osmaniye ülkede çıkan gazetelerin neredeyse tamamını, birçok tanınmış Avrupa gazetesini ve çok sayıda yerli yabancı kitabı derleyip sunarak bir okuma evi rolü üstlenmiş ve Osmanlı okurunu süreli yayınlar ve batı ile buluşturmuştur (Gümüşsoy, 2007, s. 182). Bu anlamda dönemin fikir ve tartışma dünyasına katma değer sağlayan kıraathanelerin, başta edebiyat ve siyaset olmak üzere ekonomi, tarih ve felsefe gibi entelektüel alanların konuşulduğu kamusal alanlar da sunduğu anlaşılmalıdır. Doğu ve Osmanlı ile bütünleşen kahve kültürünü sohbetle bezenen bir sosyalleşme pratiği şeklinde ifade etmek mümkündür (Tarbuck, 2011, s. 324).

Alanyazından elde edilen bilgiler ışığında; aydınların, edebiyatçıların, siyasetçilerin buluşma noktası olan bu mekânların, bilgi kaynakları ve kitle iletişim araçlarını hizmet olarak sunma potansiyelleri, zamanla Avrupa kıtasında kitap kafelerin; Anadolu'da ise kıraathanelerin doğmasını tetiklemiştir. Ayrıca, farklı coğrafyalarda kendi özgün kültürel durumlarını yansıtarak gelişen bu iki kurumun zamanla küresel, liberal ve kapitalist Amerikan ekonomi uygulamalarının sonucu olarak ortaya çıkan franchising sistemi içinde zincir kitap kafelere doğru dönüşüm yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu noktada kıraathanelerin Osmanlı'nın son zamanlarında ve Cumhuriyet dönemini kapsayan bir zaman diliminde önemini kaybetmiş olması ve sadece eğlence oyunlarının oynandığı kahvehanelerle adının birlikte anılması ise manidar bir konu olarak göze çarpmaktadır. Avrupa kıtasında ise aydınlanma döneminin etkisi ile kahvehanelerin/kafelerin kazandığı bu yeni kitap kafe işlevi toplumsallaşma, siyasallaşma, entelektüel buluşma ve tartışma ortamları sağlamıştır (Akarçay, 2014, s. 185). Dünyada bilinen en eski kitap kafenin

Paris'te bir Latin mahallesinde 1686 yılında "Café Procope" ismiyle açılan kitap kafe olduğu tahmin edilmektedir (Caffe Aiello, 2019). Bahsi geçen kitap kafeye dünya düşünce tarihi için önemli görülen Voltaire ve Diderot gibi düşünürlerin uğradığı söylenmektedir (Friedrich, 1990). Amerika'da ise kitap kafelerin gelişimi konusunda çok detaylı bilgiler elde edilememekle beraber Trager (2005, s. 186), zincir kitap kafelerin okumanın canlandırılması için iyi niyet ölçeğinde büyük yatırımlar yaptıklarını, 1990'ların ortalarından bu yana Amerika'daki en güçlü okuma-yazma sponsorlarından biri hâline geldiklerini ve insanların neyi, ne zaman, neden ve nasıl okuduklarını büyük ölçüde etkilediklerini ifade etmektedir. Türkiye'de ise ilk kez 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimleri sürecinde gündeme gelen ve yerel yönetimlerin sosyo-kültürel hizmet olarak sundukları millet kiraathanelerinin sayıları artmaya devam etmektedir (Kuru, 2021, s. 58). Bunun yanı sıra kitap kafe kültürü Türkiye'de de yaklaşık son on yılda yerini almaya başlamış (Kayalı, 2021, s. 59); tüm dünyada olduğu gibi bu ülkede de zincir kitap kafeler, bağımsız kitap kafeler, kütüphane kafeler gibi türler içerisinde hizmet ettikleri görülmüştür.

Kitap Kafe Türleri ve Franchising

Çalışmanın bu bölümünde kitap kafelerin türlerini etkilemesi nedeniyle "franchising" kavramı ele alınmaktadır. Gerek alanyazında gerekse sahada yapılan görüşmelerde bazı kitap kafe ve temsilcilerinin herhangi bir ticari çıkarları ve kaygıları olmadan işletmelerini yerel ve kültürel bir misyonla idare ettiklerini savundukları görülmüştür. Çalışmanın bulgular bölümünde kitap kafe işletmecilerinin görüşlerine dayanarak detaylarıyla ele alınan bu savlar, kitap kafelerin türlerini oluşturan önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim konuya alanyazındaki bilgiler ışığında devam edilecek olursa; Miller (1999) ve Trager'in (2005) çalışmalarında kitap kafeleri zincir ve bağımsız olmak üzere iki biçimde ele aldığı görülmektedir. Türkiye'de yapılan çalışmalarda ise jeopolitik konunun doğurduğu sosyo-kültürel bir ayrımın ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Türkiye'nin kahve serüveni üzerinden çalışmada anlatıldığı üzere ülkenin doğu ve batı kültürlerinin bir geçiş noktası olduğu bilinmektedir. Türkiye, aynı zamanda bu iki kültürün buluştuğu ve sentezinin gerçekleştiği nadir noktalardan biri olarak fonksiyonel yönüyle de karşımıza çıkmaktadır. Asya'dan Anadolu'ya taşıdığı tarihi misyonu geliştirirken zaman zaman kültürel taklit örneklerine rastlansa bile Kıta Avrupa'sından da önemli kültürel izler taşıdığı görülmektedir. Jeopolitik önemine ithafen Avrasya olarak anılan iki kıtanın birleşim noktasında kurulan kahvehane ve kiraathaneler, Batı dünyasında kafe olarak gelişmiş, yıllar sonra bu adla yeniden Anadolu topraklarına giriş yapmıştır. Bu nedenle Türkiye jeopolitiği sınırları içinde kitap kafeleri ve günümüzde yeniden gündeme getirilerek fonksiyon kazandırılan kiraathaneleri aynı mekân içerisinde bir arada görmek mümkündür. Bu noktada şemsiye kavram olarak ele alınan "kitap kafe" kavramının türleri tartışılırken; Akarçay (2014), Bajmaku (2014), Hattox (1998), Koçak Eren (2017), Kuru (2021) ve Tarback'ın (2011), çalışmalarından kiraathanelerin alanyazında üçüncü bir tür olarak ele alınması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu çalışma kapsamında sahada yapılan görüşmeler ve incelemeler neticesinde; "kütüphane kafe" olarak hizmet veren ve

etüt fonksiyonu yönüyle müşterilerine hitap eden bir tür daha bulunduğu keşfedilmiştir. Kitap kafelerin bu türünde odak noktayı müşterilerin sessizlik içinde etüt yapabilmesi oluşturmaktadır. Sesli ve sessiz alan ayrımlarının daha sert çizgilerle ayrıldığı kütüphane kafelerde sözlük, ansiklopedi ve atlaslar gibi danışma kaynakları, kiralanarak, ücretsiz ve/veya değişim gibi yöntemlerle hizmete sunulabilmektedir. Genellikle işletmeye girişte ücreti peşin ödenerek hizmetlerinden yararlanılabilen kütüphane kafelerin yedi gün yirmi dört saat açık olanları için ise “uyanık kütüphane” (Erdoğan, 2018) ve “nöbetçi kütüphane” (Atay ve Yılmaz, 2018; Koyun, 2018) kavramları kullanılmaktadır.

Küresel ekonomi dünyasının sunduğu geniş pazar hacmi işletmelerin daha büyük yatırımlar yaparak hem kendilerini hem de yatırım yaptıkları yerleri geliştirmelerine imkân tanımaktadır. Fırsatları beraberinde getiren yeni pazar sahaları, arz eden ve talep eden için birtakım tehditler de barındırmaktadır. Yatırım yapmak isteyen işletmeler için güvenilir bir alanda doğru insanlarla çalışmak ne kadar önemli ise, yatırımı alacak saha için de malın ve hizmetin kalitesi arzın karşılanması sırasında o kadar önemli rol oynamaktadır. Franchising, ticari faaliyetlerin güvene dayalı sınırlarını çizen ve işletmelerin ulusal ve uluslararası pazardaki yayılma amaçlarına önemli katkı sağlayan bir ticari temsil modelidir. En kısa tanımıyla bir firmanın başka bir firmaya belirli bir ücret karşılığında mal ve hizmetlerini satma iznini, diğer bir ifadeyle isim ve formatını kullanma iznini veren bir anlaşma olarak ifade edilen “franchising” (Aslanoğlu, 2007, s. 74); arketipsel (kalıp) bir Amerikan buluşu olarak bilinmektedir (Dant, 2008, s. 91). Franchising sisteminin tarihçesi konusunda pek çok farklı görüşe rastlanmaktadır. Sistemin Amerikan menşei olmadığını savunan bazı kaynaklara göre, franchising uygulamaları orta çağ döneminde vergi toplama amacıyla kurulmuştur. Türkiye’de ise franchising uygulamalarının 1980 yılında iktidar merkezli alınan kararlarla hız kazandığı, hatta 1991 yılında Ulusal Franchising Derneğinin (UFRAD) kurulduğu bilinmektedir (Açıköz, 2020, s. 10).

“Franchising, taraflara sağladığı yararlar yanında sosyal yararları da olan bir dağıtım metodudur. Franchising küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesine imkân vermekte, ayrıca tüketiciler franchising sayesinde uygun fiyatla kaliteli mal veya hizmetlerden yararlanma imkânını elde etmektedir” (Şahan, 2020, s. 1420- 1421). Franchising sistemi bünyesinde “franchisor” ve “franchise” olmak üzere sözleşmenin en az iki tarafı bulunmaktadır. Franchisor (franchise veren), piyasada tanınmış ve/veya piyasaya yerleşmiş bir ismin ya da markanın işletme hakkını veren tarafı ifade etmekle birlikte; Franchisee (franchise alan) ise, işletmesini bağımsız olarak yöneten, isim, işletme hakkı ya da marka ve diğer hizmetleri bir bedel karşılığında alan tarafı temsil etmektedir (Aslanoğlu, 2007, s. 75). Franchising sistemlerinde öne çıkan bir diğer kavram ise franchising sistemine giriş sırasında ödenen bedeldir. Alanyazında “franchise fee” olarak isimlendirilen bu kavram; marka, sistem veya isim kullanmak için ana firmaya bir defaya mahsus olarak ödenen başlangıç ücreti (Doğan, 2020, s. 9) ve/veya belirli dönemlerde satış hasılatından veya kârdan, anlaşmada belirlenen oranlarda, lisans hakkı için verilen pay (royalty) anlamına gelmektedir (Sözüer ve Gökçen, 2018, s. 26).

Franchising kavramı kitap kafelerin hizmetlerinin odak noktasını sorgulamasına yol açmaktadır. Bu entelektüel mekânların kendilerine yakışan bir üslup ile tartışıkları konunun temelinde işletmenin aslında varlığının amacı sorgulanmaktadır. "Kitap satmak için mi varız, kahve satmak için mi varız, etüt hizmeti sunmak için mi varız?" gibi soruların cevapları bu işletmelerin varlıklarını bulmalarına, kendilerini tanımalarına ve o konseptte uygun mimari elbiseyi giymelerine neden olmaktadır. Tartışmanın alanyazına da yansıdığı görülmektedir. Nitekim Miller (1999, s. 388), bağımsız kitapçıların topluma hizmet noktasında daha hassas olduklarını, yerel kaygı ve gereksinimleri gönüllü bir edayla karşıladıklarını açıklamaktadır. Trager (2005, s. 229) ise zincir kitap kafelerin uyguladığı pazarlama stratejilerinde okumaya yönelik ticari sözleşmeli bir yaklaşım bulunduğunun altını çizmekte ve bu işletmelerin daha geniş sosyal oluşumların doğmasına neden olduğunu ifade etmektedir. Choi ve Lim (2014, s. 65) ise kitap kafeleri tanımlarken, buraları bir müşterinin bir fincan çay eşliğinde kitap okuduğu ve iç dekorasyonlar olarak kitapların bulunduğu bir kahve dükkânı olarak betimlemektedir. Ayrıca çalışmalarında bağımsız bir kitap kafenin bir yayıncı ile anlaşarak bu yayıncıya ait ürünler üzerinden yazar-okuyucu ilişkileri kurduğu anlatılmaktadır. Tüm bu tartışmalar müşterilerin seçimlerini elbette etkilemektedir fakat "önceki çalışmalar" başlığı altında incelenen alanyazındaki bilgilerin; aslında mekânlarda sunulan konfor alanlarının müşteride bıraktığı etkinin daha önemli olduğunu vurguladığı anlaşılmaktadır. Çünkü, müşteriler bu mekânları evlerinden ve işlerinden sonra rahat ettikleri üçüncü mekân olarak gördükleri için tercih etmektedir. Çalışmanın bu noktasında kitap kafelerin üçüncü mekân metaforuna işletmelerin pazarlama stratejileri bağlamında değinilmesinde yarar görülmektedir.

Bir Pazarlama Stratejisi: Üçüncü Mekân Olarak Kitap Kafeler

Mekânlar; kültür, alt-kültür, iklim, yaptırının sosyo-ekonomik düzeyi ve ekonomik gücüne, üretildikleri dönemdeki mimari ve sanat akımları veya moda gibi çok sayıda faktörden etkilenerek şekillenmektedir (İmamoğlu, 2014, s. 2). Bu faktörler aynı zamanda bireylerin alışkanlıklarını, tercihlerini ve beklentilerini mekânsal yönden karşılayabildikleri oranda kamusal alanlara dönüşebilme potansiyeline sahip dinamikleri de temsil etmektedir. Bu güç, mekânın tasarımından ve uyandırdığı estetik duygudan kaynaklanmaktadır. Tasarım ve estetik algı ise detayların verdiği özgünlükte gizlidir. Brooker ve Stone (2011, s. 46), iç mekânın özgün detaylarının mekânın karakterini yansıtma gücüne sahip olduğunun altını çizmektedir. İmamoğlu (2014, s. 3) ise mekânların ölçeği, fiziki boyutları, içinde yer aldığı yapının yük taşıma düzeni, yüzeylerindeki malzemelerin renk ve dokusu, ışığı, akustiği, eşya seçimi ve yerleştirilmesi gibi etkenlerle karmaşık bir bütün oluşturarak çok sayıda iç içe geçmiş ve etkileşim hâlindeki özellikleri ile bizi etkilediğini ve işlevsel, estetik, felsefi, politik ve hatta mistik denebilecek yönleriyle bireylerde psikolojik açıdan etki bıraktığını savunmaktadır.

“Üçüncü mekânlar, sosyal olan mekânları ifade eder. Burada sosyal kelimesiyle anlatılmak istenen birlikteliklerin ve bir aradalıkların oluşturduğu ağ biçimleridir” (Kayalı, 2021, s. 41). 1989 yılında ilk defa Oldenburg (1989) tarafından “The great good place” isimli çalışmasında dile getirilen üçüncü mekân kavramı (Demir, 2017, s. 198; Odabaş ve Akkaya, 2020, s. 76), basit bir ifadeyle insanların ev ve işlerinden sonra en çok zaman geçirdikleri yer anlamına gelmektedir. Odabaş ve Akkaya (2020, s. 77), birinci ve ikinci mekânın özelliklerini taşıyabilen üçüncü mekân kavramını henüz varlık gerekçesinin ispatı sorununu aşma çabasında olan bir alan olarak tanımlarken; bir mekânın bireylere özgür ve özgüvenli davranma alanı ve rahatlık hissi vermesi anlamına gelecek bazı ölçütlerin yakalanma başarısının bina, mimari ve mekâna bağlı yeterlilik konularında asıl referanslardan biri olduğunu vurgulamaktadır. Çalışmada, bu ölçütlerden bireyin kendisini rahat hissetmesi; özerkliği, mahrem alanını ve ilişkilerini koruyabilmesi; mülkiyet, samimiyet, sıcaklık, yakınlık, tercih ve eylemlerin -görece- özgürlüğü şeklinde bahsedilmektedir. Bu noktada elde edilecek başarının estetik yetenek ve yeterlilik anlamına da geleceğinden söz edilmektedir. Bu noktayı doğru algılayan ve bireye kamusal bir alan sunan üçüncü mekânların ise bahsi geçen ölçütleri bir araya getirerek ürün/hizmet pazarlama stratejilerinde bunu kullandıkları bilinmektedir.

Bilgi ve belge yönetimi alanyazınında özellikle son on yıldır dikkatleri çeken üçüncü mekân için Kakırman Yıldız (2017, s. 422), iş/ev ortamından farklı bir çalışma mekânı seçen bireylerin tercihlerinde, kütüphaneler kadar kafelerin de bulunduğunu ve bu tercihi belirleyen etmenler arasında “iç mekân tasarımı” ile “çalışma saatleri”nin önemli rol oynadığını ifade etmektedir. Buna karşılık Demir (2017, s. 203), “ilişki dereceleri” ile “geçirilen zaman süresi”nin de belirleyici rolüne işaret etmektedir. Kütüphanelerin iç mekân tasarımında kullanılan renklerin psikolojik etkilerini irdeleyen Hashempour ve Taghizadeh Sapchi (2015, s. 79), işletmelerde renk seçimlerinin bir yandan hizmet kalitesini yükselttiğini diğer yandan kullanıcıların odaklanma gücüne etki ederek verimliliği artırdığına değinmektedir. Mimari tasarımları ile öne çıkan dört üniversite kütüphanesini inceleyen Al Şensoy ve Midilli Sarı’nın (2020, s. 285) çalışması ise doğal aydınlatma, atrium, renk ve mekânsal çeşitlilik gibi unsurları morfolojik ve fonksiyonel analizlerle irdelemeleri bakımından önemli görülmektedir. Çalışmada, yeni nesil üniversite kütüphanelerinin işlevsel mekânsal çeşitlilik sunduğu, iç mekânda katı sınırların eriyerek esnek ve estetik mekânsal organizasyonlara olanak tanıdığı, dikkat çekici ve davetkâr bir görünüm kazandığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan Oldenburg’un (1989) üçüncü mekân paradigmasını işlev ve özellikleri yönüyle inceleyen Demir (2017, s. 204), resmi kurumların bireylere yönelik olanak ve koşulları daraltıp sınırlandırdığını, üçüncü mekân konseptine sahip işletmelerin ise olasılıkları genişletme yönünde bir eğilim gösterdiklerini açıklamaktadır. Çalışmalardan özetle işletmelerin çekim güçlerinin merkez noktasında bireylerin gereksinim ve duyarlarına hitap ettikleri ve motivasyonun kaynağının tasarımlarının kendisi olduğunu ispatlamak üzere estetik bir kurgu sundukları anlaşılmaktadır. Yılmaz (2016, s. 365) ise belediyelerin yenilikçi kütüphane hizmetlerinde yaratıcı alan uygulamalarını ele aldığı çalışmasında üçüncü mekânların giderek artan

işlevlerine vurgu yaparak konuya farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır. Çalışmada bu noktada mekân içinde oluşturulacak yaratıcı alanların bireylerin öğrenmelerine, kendilerini keşfetmelerine, geliştirmelerine ve sosyal bir grubun parçası olmalarına katkı sağlayacağını üzerinde durulmaktadır.

Üçüncü mekânların en özel örneklerinden sayılan kitap kafelerin ürün/hizmet pazarlama stratejilerinde ise durum anlatılanlardan hiç farklı değildir. Kitap kafelerde konforlu okuma koltuklarına üstten dik açıyla gelerek bireyin gölgesini kitap metinlerine düşürmeyen ve ona rahat okuma imkânı sunan ışıklandırma sistemleri bulunmaktadır. Mekânda tasarım ve estetiğin insanın tüm duyularına senkronize bir biçimde hitap etmesi, konfor bütünlüğünün yakalanmasında önemli rol oynamaktadır. Bu bütünsel konforu müşterisine yaşatmak isteyen kitap kafelerin ticari hedefleri belirleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada kitap kafe işletmesinin esas amacı sorgulanmakta, “kahve ve/veya kitap pazarlamadan hangisi ya da hangileri işletmenin esas hedefini oluşturmaktadır?” sorusuna son dönemlerde yanıt bulmaya yönelik tartışmalar sürmektedir. Nitekim benzer bir soruyu da Kayalı (2021, s. 59), “kitap kafelerin kafelerden mi yoksa kitapçı/yayıncılardan mı dönüştüğü” sorusunu gündeme getirerek tartışmaya açmaktadır. Kayalı çalışmasında kitapçıdan kitap kafeye dönüşen mekânların müdavimlerinin çoğunlukla kitapla, okumayla, eğitimle ilgilenen kişilerden oluştuğunu; kafelerden kitap kafeye dönüşen mekânları ziyaret eden kitle için ise bir tanım yapmanın kolay olmadığını vurgulamaktadır. Bu durumda, bir üçüncü mekânın performansında tasarım ve estetik anlayış kadar, duyular yoluyla bireylerin mekândan kaynaklanan alışkanlıklarına, tercihlerine ve beklentilerine hitap etmenin yanı sıra hizmet/ürün pazarlama stratejisinin de bütünlük konseptinin içinde yer almasının gerektiği anlaşılmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Çalışma temel olarak kitap kafeleri bilgi ve belge yönetimi disiplini açısından ele alarak bu işletmelerin sahip olduğu tasarım ve estetik unsurlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu temel amaç etrafında çalışmanın alt amaçları şu şekilde sıralanmaktadır:

- Türkiye’de son yıllarda sayılarında artış görülen kitap kafelere dikkat çekmek,
- Kitap kafelerin tasarım ve estetik özelliklerini müşteri, işletmeci ve kütüphaneci açısından değerlendirerek yeni bir konsept olarak ortaya çıkarılacak bir modelle alan yazına katkı sunmak,
- Tasarım ve estetik unsurlarının ürün/hizmet pazarlama stratejisindeki etkisine kitap kafeler üzerinden bir çıkarım yaparak Türkiye’de bulunan bilgi merkezlerinin mimari organizasyonlarına ve hizmetlerini pazarlama stratejilerine farklı bir bakış açısı kazandırmak.
- Çalışmanın amaçlarını karşılayabilmesi için aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmaktadır:

- Kitap kafelerin gelişim sürecini etkileyen önemli olaylar nelerdir?
- Kitap kafelerin türleri nelerdir?
- Kitap kafe türlerinin oluşumuna etki eden kavramlar nelerdir?
- Kitap kafelerin temel pazarlama stratejisinin odak noktasını kitaplar mı, kahve türleri mi, etüt imkânları mı oluşturmaktadır?
- Kitap kafelerde estetik fonksiyonları desteklemek için kullanılan dekorasyon unsurlarının ziyaretçiler üzerindeki etkileri nelerdir?
- Ziyaretçilerin kitap kafeleri tercih etmelerine etkileyen temel unsurlar nelerdir?
- Çalışma kapsamında geliştirilen hipotezler ise şu şekildedir:
- (H1) Kitap kafelerin sağladığı “rahatlık” hissi, iç tasarımın bireyde uyandırdığı estetik algıdan kaynaklanmaktadır ve bireylerin bu mekânlarda uzun vakitler geçirmesine sebep olmaktadır.
- (H2) Kitap kafelerdeki kahve, çikolata, karamel vb. aromatik kokular bireylerde çalışma motivasyonunu artıran önemli bir etkidir.
- (H3) Kitap kafeleri ziyaret eden bireyler, kitap kafelerin sağladığı konforu (sessizlik, sıcaklık, samimiyet vb.) kütüphanelerden daha yüksek görmektedir.
- (H4) Kitap kafelerde pazarlanan ya da dekoratif olarak bulunan kitap dışı antika, süs, dekorasyon eşyaları iç tasarımda estetik duyguyu artırmaktadır.
- (H5) Kitap kafelerin akıllı telefon, tablet, bilgisayar vb. teknolojik araçlar için sağladığı elektrik prizi ve internet gibi olanaklar bireylerin bu mekânları tercihinde etkilidir.

Yöntem

Çalışmanın amaç ve hipotezleri doğrultusunda veri elde etmek için görüşme ve anket tekniği olmak üzere iki ayrı veri toplama tekniği uygulanmıştır. İşletmecilerin kitap kafelerde sergiledikleri mimari organizasyon yapıları ve pazarlama stratejilerinin keşfedilebilmesi için derinlemesine görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Müşterilerin kitap kafelerin tasarım ve estetik sunumlarından beklentilerinin ölçülebilmesi ve işletmecilerin pazarlama stratejileriyle kıyaslanabilmesi için ise anket tekniğine başvurulmuştur. İşletmeci ve müşteri cevapları arasında birtakım kıyaslamalar yapabilmek adına görüşme ve anket soruları/önergeleri oluşturulurken olgular çift yönlü düşünülerek bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşme ve anketin soru ve önermeleri oluşturulurken; Haritaoğlu (2021), Özkan (2022), Trager (2005) ile Yıldırım ve arkadaşlarının (2007), çalışmalarından yararlanılmıştır. Görüşme soruları oluşturulurken işletmecinin sunduğu hizmetler/ürünler, iç mekânda bölümlendirdiği alanlar, katkı sağladığı iç/dış tasarım ve kişisel pazarlama felsefesine dair veriler elde edebilmek; anket soru ve önermeleri oluşturulurken ise müşterinin hizmet/ürün, iç mekân alanları ve tasarım imkânları gibi

olgulardan ne kadar etkilendiğinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Çalışma sürecinde elde edilen verilerin alanyazına etkilerinin anlaşılabilir olması için betimleme yönteminden yararlanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Samsun il merkezinde hizmet vermekte olan kitap kafeler ve müşterileri oluşturmaktadır. Örneklem olarak bu kentte işletilmekte olan Cingöz Kütüphane (Cingöz), Eflatun Kitap Kafe (Eflatun) ve Holmes Book Cafe (Holmes) isimli kitap kafelerin işletmecileri ve müşterileri seçilmiştir.

Veri Toplama

Çalışma kapsamında; işletmecilerin kitap kafelerde sergiledikleri mimari organizasyon yapıları ve pazarlama stratejilerinin keşfedilebilmesi için derinlemesine görüşme tekniğinden ve müşterilerin kitap kafelerin tasarım ve estetik sunumlarından beklentilerinin ölçülebilmesi ve işletmecilerin pazarlama stratejileriyle kıyaslanabilmesi için ise anket tekniğinden yararlanılmıştır. 1 ve 31 Ekim 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilen saha çalışmalarında adı geçen kitap kafelerin fiziksel mekânlarından yararlanan katılımcıların sorulara bizzat yanıt vermeleri istenmiştir. Ayrıca, kitap kafe işletmecileriyle uygulanan görüşme tekniği ve müşterileriyle gerçekleştirilen anket tekniği sırasında katılımcıların bilgilendirilmiş onam formunu okumaları ve onay vermeleri sırasında gönüllü olarak çalışmaya katılmaları sağlanmıştır. Anket tekniği uygulanırken “Daima, Çoğunlukla, Bazen, Nadiren ve Asla” seçeneklerinden oluşan beşli Likert ölçeği kullanılmış ve katılımcılardan önermelerle ilgili kendi tutum ve davranışlarını derecelendirmeleri istenmiştir. Soru sorulan durum hakkında fikri olmayanların temsil miktarını saptayabilmek için yanıtlara “Fikrim yok” seçeneği de eklenmiştir. Araştırma kapsamında uygulanan görüşme ve anket; Çankırı Karatekin Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığının vermiş olduğu kararlar “bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakıncası bulunmadığı” yönünde değerlendirilmiştir.

Veri Analizi

Çalışma kapsamında uygulanan anket aracılığıyla kitap kafe müşterilerinin yanıtlarından elde edilen veriler, SPSS 22.0 yazılımı ile analiz edilmiştir. Kitap kafe işletmecileriyle uygulanan görüşme esnasında elde edilen ses kayıtları ise yazıya dökülerek kümülatif verilere dönüştürülmüş ve bu veriler üzerinden içerik analizi yapılarak çalışmanın amacına göre betimlenmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu kısmında elde edilen bulgular, görüşme ve anket tekniğinden elde edilen veriler üzerinden çalışmanın ortaya koyduğu beş adet hipotezi (H1, H2, H3, H4, H5) sınamak üzere sırasıyla açıklanmaktadır.

Katılımcıların Özellikleri

Görüşme tekniği üç kitap kafe işletmecisiyle gerçekleştirilmiştir. Görüşme tekniği uygulanan kişiler 35, 38 ve 47 yaşında erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Görüşme yapılan katılımcılardan Cingöz, etüt odaklı; Eflatun, kitap satışı odaklı ve Holmes ise kahve satışı odaklı kitap kafeleri temsil etmektedir. Etüt odaklı kitap kafeler ders çalışmaya ve araştırma yapmaya imkân veren sesli ve sessiz alan ayırmalarının içinde misafirlerine ağırlıklı olarak danışma kaynaklarıyla hizmet sunan bir türü ifade etmektedir. Kitap satışı odaklı kitap kafelerde ise kahvenin misafirlerin duyularına hitap eden çekim gücünden yararlanılmakta ve burada işletmenin temel amacı kitap satışının gerçekleştirilmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Genellikle yayınevlerinin bu ürün pazarlama stratejisine başvurduğu bilinmektedir. Diğer taraftan kahve satışı odaklı kitap kafelerde ise materyal sağlama ve koleksiyon geliştirme yöntemi olarak bağışlar ve değişim ön plana çıkmaktadır. Bu tip işletmelerin ticari kaygıları kahve satışının gerçekleşmesi üzerine kurgulanmıştır. Diğer taraftan yerel işletmelerin özgün stil ve anlayışlarının anlaşılması açısından zincir kitap kafelerle görüşme tekniği uygulanması tercih edilmemiş ve bağımsız duruş sergileyen kitap kafeler çalışmaya dâhil edilmiştir. Anket tekniği uygulanan müşteriler ise 88 kadın ve 116 erkek olmak üzere toplam 204 katılımcıdan oluşmaktadır (Tablo 1). Katılımcıların yaşlarına ait bilgiler açık uçlu soruya verdikleri yanıtlarla elde edilmiş, elde edilen yaş bilgileri eşit mesafeli bir bölümlene yapılarak üç grup altında sınıflandırılarak Tablo 1'e yansıtılmıştır. Buna göre "alt yaş grubu" (36 yaş ve altı), "orta yaş grubu" (37-49 yaş) ve "üst yaş grubu" (50 yaş ve üzeri) olmak üzere sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre, katılımcıların %87,3'ünün alt yaş gurubunda, %10,8'inin orta yaş grubunda ve %2'sinin ise üst yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların sosyal özelliklerini daha ayrıntılı görebilmek için katılımcılara "Kendinizi tanımlar mısınız?" sorusu açık uçlu soru biçiminde sorulmuştur. Alınan yanıtlar ışığında katılımcılar kendilerini öğrenci, okur, kamu personeli, öğretmen, akademisyen ve araştırmacı kimlikleriyle tanımlamışlardır. Bunun yanı sıra bireylerin %6'sının kendilerini avukat, kuyumcu ve müzisyen gibi serbest meslek gruplarında tanımladıkları görülmüştür.

Tablo 1*Katılımcıların Özellikleri*

Cinsiyet	n	%
Kadın	88	43,1
Erkek	116	56,9
Toplam	204	100
Yaş	n	%
Alt Yaş Grubu	178	87,3
Orta Yaş Grubu	22	10,8
Üst Yaş Grubu	4	2,0
Toplam	204	100
Sosyal durum	n	%
Öğrenci	127	63,8
Okur	18	9
Kamu Personeli (Memur, Paramedik vb.)	13	6,5
Öğretmen	12	6
Diğer (Avukat, Kuyumcu, Müzisyen, Bankacı vb.)	12	6
Akademisyen	11	5,5
Araştırmacı	6	3
Toplam	199	100

Çalışmanın H1 kodlu hipotezi *“Kitap kafelerin sağladığı “rahatlık” hissi, iç tasarımın bireyde uyandırdığı estetik algıdan kaynaklanmaktadır ve bireylerin bu mekânlarda uzun vakitler geçirmesine sebep olmaktadır.”* görüşünü savunmaktadır. Hipotezi doğrulamak için anket çalışmasının bireylerin kitap kafeleri tercihleri noktasındaki temel tasarım ve estetik faktörünü belirlemeye yarayan *“Zaman geçirdiğiniz kitap kafeyi tercih etmenizdeki en temel etken hangisidir?”* sorusuna gelen yanıtlar ile kitap kafelerde geçirilen süre hakkında veri elde etmeye yarayan *“Kitap kafeyi ziyaret ettiğinizde ne kadar zaman geçirirsiniz?”* sorusuna gelen yanıtlar arasında bir çapraz tablo oluşturulmuştur (Tablo 2). Yapılan Pearson Ki-Kare testine göre p değeri 0,05 anlamlılık düzeyine göre 0,098 olarak çıkmıştır; çıkan bu değer değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya koysa da tercih etkenler arasında sessizlik ve rahatlık nedenlerinin süre değişkeni karşısında belirgin şekilde tercih edilmesi ve benzer eğilimle artış göstermesi iki değişken arasında bir ilişkinin olduğunu da ortaya koymaktadır.

Tablo 2*Rahatlık ve Sessizlik Faktörünün Mekânda Geçirilen Süreye Etkisi*

	1 s. #		1-2 s.		3-4 s.		4-6 s.		6 s.		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Konum	2	14,3	8	12,9	4	9,3	5	12,5	5	12,8	24	12,1
Aydınlatma	1	7,1	0	0	0	0	1	2,5	1	2,6	3	1,5
Müzik	1	7,1	0	0	0	0	0	0	1	2,6	2	1
Koku	0	0	1	1,6	0	0	0	0	1	2,6	2	1
Sessizlik	4	28,6	15	24,2	11	25,6	20	50	12	30,8	62	31,3
Renkler	0	0	1	1,6	2	4,7	0	0	0	0	3	1,5
Mobilya/dek.	2	14,3	11	17,7	5	11,6	3	7,5	0	0	21	10,6
Yiyecekler	0	0	1	1,6	1	2,3	0	0	0	0	2	1
Fiyat	0	0	1	1,6	0	0	0	0	0	0	1	0,5
Kitaplar	2	14,3	8	12,9	4	9,3	1	2,5	0	0	15	7,6
Kahveler/Çaylar	1	7,1	2	3,2	1	2,3	1	2,5	0	0	5	2,5
Rahatlık	1	7,1	14	22,6	15	34,9	9	22,5	19	48,7	58	29,3
Toplam	14	100	62	100	43	100	40	100	39	100	198	100

Tablo 2'ye ilk bakıldığında 62 (%31,3) kişinin sessizlik ve 58 (%29,3) kişinin rahatlık nedeniyle kitap kafeleri tercih ettiği anlaşılmaktadır. Konu bireylerin burada geçirdikleri süre bakımından incelendiğinde; kitap kafelerde 3-4 saat süre geçirenlerin %34,9'unun, 4-6 saat süre geçirenlerin %22,5'inin ve 6 saatten fazla süre geçirenlerin %48,7'sinin rahatlık faktörünü seçtiği görülmektedir. Rahatlık faktörünün sessizlik faktörünün hemen ardından ikinci yüksek ve yakın değeri yansıması çalışmanın H1 kodlu hipotezini doğrulamaktadır. Ayrıca konuya ek olarak bu mekânlarda 3-4 saat vakit geçirenlerin %25,6'sı, 4-6 saat vakit geçirenlerin %50'si ve 6 saatten fazla vakit geçirenlerin %30,8'inin sessizlik faktörünü seçmeleri; bu mekânlarda uzun vakit geçirmelerinin altında yatan temel sebebin sessizlik olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın H2 kodlu "Kitap kafelerdeki kahve, çikolata, karamel vb. aromatik kokular bireylerde çalışma motivasyonunu artıran önemli bir etkidir." hipotezi için müşterilere anketin tutum/davranış önermelerinden olan "Kitap kafelerdeki kahve, çikolata, karamel vb. aromatik kokular çalışma motivasyonunu artıran önemli bir etkidir." önermesi ileri sürülmüştür (Tablo 3).

Tablo 3

Kitap Kafelerdeki Kahve, Çikolata, Karamel vb. Aromatik Kokular Çalışma Motivasyonumu Artıran Önemli Bir Etkendir

	n	%
Daima	30	14,9
Çoğunlukla	57	28,2
Bazen	44	21,8
Nadiren	40	19,8
Asla	23	11,4
Fikrim yok	8	4
Toplam	202	100

Tablo 3, mekândaki aromatik kokuların bireylerin çalışma motivasyonuna olan etkisine dair bulgular içermektedir. Kitap kafe müşterilerinin önermeye verdikleri yanıtlar neticesinde aromatik kokuların motivasyonu artırıcı önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre anketin bu önermesini derecelendiren 202 kişiden 30'u (%14,9) daima ve 57'si (%28,2) çoğunlukla şeklinde yanıt vermiştir. %31,2'lik gruba karşın pozitif yanıtların %43,1 oranında çoğunluğu oluşturması H2 kodlu hipotezi büyük oranda doğrulamaktadır. Negatif yanıtların nedenlerini ise "Kitap kafe menülerinde olası ağır kokular nedeniyle tost-çorba dahil sıcak yemek seçenekleri bulunmamaktadır." önermesine verilen yanıtlarla ilişkilendirmek mümkündür (Tablo 4).

Tablo 4

Kitap Kafe Menülerinde Olası Ağır Kokular Nedeniyle Tost-Çorba Dahil Sıcak Yemek Seçenekleri Bulunmamaktadır

	n	%
Daima	59	29,4
Çoğunlukla	56	27,9
Bazen	30	14,9
Nadiren	23	11,4
Asla	15	7,5
Fikrim yok	18	9,0
Toplam	201	100

Tablo 4'e göre kitap kafe müşterileri mekânda ağır kokulara neden olabilecek tost-çorba gibi yemek seçeneklerini menülerde görmek istememektedir. Daima diyenlerin oranı %29,4, çoğunlukla diyenlerin oranı %27,9 ve bazen diyenlerin oranı %14,9 olmak üzere anketin 32 numaralı önermesine yanıt verenlerin büyük bir bölümü ağır koku

veren yiyeceklere mekânda rastlamak istememektedir. Bunun altında yatan nedenin rahatlık hislerini ve/veya motivasyonları olumsuz yönde etkileyebileceğini düşünmeleri yüksek ihtimaldir. Yapılan analiz neticesinde *“Kitap kafelerdeki kahve, çikolata, karamel vb. aromatik kokular çalışma motivasyonumu artıran önemli bir etkidir.”* önermesine gelen yanıtlar ile doğrulanan H2 kodlu hipotezin savunduğu görüş *“Kitap kafe menülerinde olası ağır kokular nedeniyle tost-çorba dahil sıcak yemek seçenekleri bulunmamalıdır.”* önermesiyle de doğrulanabilmektedir.

Çalışma öncesinde yapılan alanyazın incelemelerinde kitap kafelerin halk kütüphaneleriyle tatlı bir rekabet içinde olduğuna dair bazı emarelere rastlanmıştır. Bu konuda müşterilerin görüşü üzerinden ölçülmek üzere çalışmanın H3 kodlu hipotezi *“Kitap kafe kullanan bireyler kitap kafelerin sağladığı konforu (sessizlik, sıcaklık, samimiyet, vb.) kütüphanelerden daha yüksek görmektedir.”* şeklinde oluşturulmuştur. Konuyla ilgili kendisine herhangi bir soru sorulmamasına rağmen, kütüphaneleri kendisine rakip olarak görmesinden olsa gerek Cingöz işletmesi müşterilerinden şu şekilde geri bildirimler aldığını ifade etmiştir:

Cingöz: *Gelen geri bildirimlere baktığımızda müşteri kitlemiz bize; kütüphanelerin daha karanlık ve kasvetli olduğunu, buranın ise daha renkli durduğunu söylemektedir.*

Tablo 5

Kitap Kafelerin Sağladığı Konforu (Sessizlik, Sıcaklık, Samimiyet vb.) Kütüphanelerden Daha Yüksek Görmekteyim

	n	%
Daima	58	29
Çoğunlukla	55	27,5
Bazen	48	24
Nadiren	17	8,5
Asla	7	3,5
Fikrim yok	15	7,5
Toplam	200	100

Alanyazında geçen emareleri güçlendirmek ve H3 kodlu hipotezi doğrulamak amacıyla kitap kafe müşterilerine anketin *“Kitap kafelerin sağladığı konforu (sessizlik, sıcaklık, samimiyet vb.) kütüphanelerden daha yüksek görmekteyim.”* önermesi ileri sürülmüştür (Tablo 5). Cingöz işletmesinin hipotezin savunduğu görüşü destekleyen ifadelerinin yanında önermeye gelen yanıtların yüksek oranında pozitif yönlü olduğu anlaşılmıştır. Bu durum H3 kodlu hipotezi doğrulamaktadır. Ankete katılanlar yüksek bir oranda kitap kafelerin kendilerine sunduğu konforu kütüphanelerden daha kaliteli seviyede bulmaktadır.

Çalışmanın H4 kodlu “*Kitap kafelerde satılan ya da dekoratif olarak bulunan kitap dışı antika, süs, dekorasyon eşyaları iç tasarımıda estetik duyguyu artırmaktadır.*” hipotezi sayesinde antika, süs ve dekorasyon eşyalarının tasarıma/estetığe sağladığı katkının ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla işletmecilere “*Kitap kafelerde satılan kitap dışı antika, süs, dekorasyon eşyalarından iç tasarımıda yararlanıyor musunuz?*” sorusu ve müşterilere “*Kitap kafelerde satılan ya da dekoratif olarak bulunan kitap dışı antika, süs, dekorasyon eşyalarının iç tasarımıda estetik duyguyu artırdığını düşünüyorum.*” önermesi yöneltilmiştir (Tablo 6). İşletmecilerin konuya ilişkin cevapları şu şekildedir.

Cingöz: *Arkamda gördüğünüz gibi gramofon ve telefon gibi bazı süs ve dekoratif eşyalarla iç mekân tasarım ve estetiğini desteklemektediriz. Ama bu tip bir ürün satışımız bulunmamaktadır.*

Eflatun: *Kitap haricinde hiçbir şey satmıyorum. Ama haricen bu konu altında değerlendirileceğini düşünüyorsanız belirtmek isterim, kitap ayrıca satıyorum. Tabi çok soruluyor fakat, kırtasiye malzemesi dahil satmamaya dikkat ediyoruz. Çünkü kırtasiye başka bir alandır. Ben ise kitapçıyım. Alan büyük ve bunu yapmak aslında mümkün ama, kitapçının kitapçılık, hediye dükkanının hediyecilik, kırtasiyecinin kırtasiyecilik yapması gerekir, ki alanında uzman bir biçimde hizmet verebilsin.*

Holmes: *Kafenin adı dizi, film ve kitaplarını sevdiğimiz Sherlock Holmes karakterinden kaynaklanmaktadır. Buna rağmen herhangi bir köşede Sherlock Holmes’a ait bir iz kullanmadık. Bunun yanı sıra kitap dışı antika, süs, dekorasyon eşyalarından iç tasarımıda mutlaka yararlanıyoruz, fakat satışını gerçekleştirdiğimiz böyle bir ürün bulunmamaktadır. Tamamen kahve ve kitap odaklıyız. Müşteriler için zamanı yaşatabilmek temel arzumuz.*

İşletme sahiplerinin verdikleri yanıtlardan iç mekân tasarım ve estetiğinde antika, süs ve dekoratif eşyalarından yararlandıkları fakat bunları satmadıkları anlaşılmaktadır. Bu durumun altında yatan sebebin bir zincir kitap kafe olmamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü Türkiye’de boy gösteren ve Samsun ilinde de şubeleri yer alan Penguen Kitap Kafe ve Kika Kitap Kafe gibi zincir kitap kafelerde bu tip ürünlerin gerek dekoratif amaçlı gerekse satış amaçlı olmak üzere iki boyutlu düşünülerek pazarlama stratejisi oluşturduğu gözlemlenmiştir. Konu H4 kodlu hipotez açısından düşünüldüğünde işletme sahiplerinin hipotezin savunduğu görüşü tam doğrulamamakla birlikte destekledikleri anlaşılmaktadır. Bu yönüyle konuya müşterilerin gözünden bakılması gereksinimi hissedilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6

Kitap Kafelerde Satılan ya da Dekoratif Olarak Bulunan Kitap Dışı Antika, Süs, Dekorasyon Eşyalarının İç Tasarımda Estetik Duyguyu Artırdığını Düşünüyorum

	n	%
Daima	50	25
Çoğunlukla	74	37
Bazen	42	21
Nadiren	17	8,5
Asla	7	3,5
Fikrim yok	10	5
Toplam	200	100

Tablo 6'da anketin "*Kitap kafelerde satılan ya da dekoratif olarak bulunan kitap dışı antika, süs, dekorasyon eşyalarının iç tasarımıda estetik duyguyu artırdığını düşünüyorum*" önermesine katılım sağlayan 200 müşterinin verdikleri yanıtlar görünmektedir. Müşterilerin %25'i daima, %37'si çoğunlukla ve %21'i bazen şeklinde önermeyi derecelendirerek kitap kafelerde satılan ya da dekoratif olarak bulunan kitap dışı antika, süs, dekorasyon eşyalarının iç tasarımıda estetik duyguyu artırdığını düşünmektedir. Negatif yönlü yanıtların yalnızca %12 ile sınırlı kalması güçlü bir tespiti beraberinde getirirken aynı zamanda çalışmanın H4 kodlu hipotezini de doğrulamaktadır.

Günümüz mekânlarının üçüncü mekân konseptleri ve günümüz insanların teknolojiye olan yakın ilgileri elektrik ve internet gibi kaynaklara olan gereksinimi artırdığı bilinmektedir. Bu gereksinimin tercih noktasındaki etkisinin ölçülebilmesi amacıyla çalışmanın H5 kodlu "*Kitap kafelerin akıllı telefon, tablet, bilgisayar vb. araçlar için sağladığı elektrik prizi ve internet gibi olanaklar bireylerin bu mekânları tercihinde etkilidir.*" hipotezi oluşturulmuştur. Hipotezi doğrulamak üzere katılımcılardan anketin "*Kitap kafelerin akıllı telefon, tablet, bilgisayar vb. araçlar için sağladığı priz yerleri, internet gibi olanaklar tercihinde etkilidir.*" önermesini derecelendirmeleri istenmiştir (Tablo 7).

Tablo 7

Kitap Kafelerin Akıllı Telefon, Tablet, Bilgisayar vb. Araçlar için Sağladığı Priz Yerleri, İnternet Hızı Gibi Olanaklar Tercihimde Etkilidir

	n	%
Daima	90	44,8
Çoğunlukla	64	31,8
Bazen	20	10
Nadiren	16	8
Asla	6	3
Fikrim yok	5	2,5
Toplam	201	100

Tablo 7 incelendiğinde önermeyi derecelendiren bireylerin %44,8 (90 kişi) gibi güçlü bir oranla daima seçeneğini, %31,8 (64 kişi) oranında çoğunlukla seçeneğini ve %10 (20 kişi) oranında bazen seçeneğini tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bulgular, katılımcıların önermeye %62,6 oranında pozitif yönlü yanıtlar verdiğini göstererek çalışmanın H5 kodlu hipotezini doğrulamaktadır. Bu durumun teknolojiye yakın ilgi gösteren müşteri profilinin enerji kaynaklarına duyduğu gereksiniminden kaynaklandığı düşünülmekle birlikte üçüncü mekân konseptlerinin verdiği rahatlık hissini de belirleyici olabileceği tahmin edilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada kitap kafelerin sahip olduğu tasarım ve estetik unsurlarının verdikleri hizmete olan yansımaları ve aynı zamanda bilgi ve belge yönetimi disiplini ile olan ilgileri değerlendirilmektedir. Çalışma, kitap kafe işletmelerinin tasarım ve estetik bütünlüğünü yakalayarak kurguladıkları mimari yapılarını yansıtmaya, kendine özgü bir pazarlama stratejisine sahip bu mekânların işletme sahiplerinin bakış açılarını dile getirmesi ve bu işletmelerden yararlanan müşterilerin iç mekân tasarımından beklentilerindeki estetik algıyı açığa çıkarması bakımından önemlidir. Çalışma kapsamında, kitap kafelerin işletme sahiplerine uygulanan “görüşme tekniği” ve bu işletmelerin müşterileri üzerinde sürdürülen “anket” uygulaması üzerinden araştırma hipotezlerinin doğruluğu sınanmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda, oluşturulan hipotezler büyük oranda doğrulanmıştır. Nitekim, bireylerin tercihleri noktasındaki belirleyici faktörlerin “sessizlik” ve “rahatlık” olduğu; rahatlık hissini ise “iç tasarımın bireyde uyandırdığı estetik algı”dan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ayrıca mekândaki “aromatik koku”ların bireylerin çalışma motivasyonuna katkı sağladığına dair bulgular elde edilmiştir.

Çalışma sonunda bu araştırmanın odağını oluşturan kitap kafelerin gelişimine “kahve”, “kahvehane” ve “kırathane” olmak üzere üç adla hizmet veren mekânların katkı

sağladığı anlaşılmıştır. Aydınların, edebiyatçıların, siyasilerin buluşma noktası olan kahvehanelerin bilgi kaynakları ve kitle iletişim araçlarını hizmet olarak sunma potansiyelleri zamanla Avrupa kıtasında “kitap kafeleri”, Anadolu’da ise “kıraathaneleri” doğurmalarını tetiklemiştir. Amerikan pazarlama modellerinden biri olan franchising sisteminin bir sonucu olarak dünyada olduğu gibi Türkiye’de de “zincir kitap kafeler” ortaya çıkmıştır. Kitap kafelerin “zincir kitap kafeler”, “bağımsız kitap kafeler”, “kıraathaneler” ve “kütüphane kafeler” adları altında birbirlerine oldukça benzer özellikler sergileyen mekânlar olarak hizmet verdikleri tespit edilmiş ve bununla birlikte “kütüphane kafe” türünün “uyanık kütüphane” ve “nöbetçi kütüphane” olmak üzere isimlendirilen alt türleri olduğu anlaşılmıştır. Çalışmada zincir kitap kafelerde kitap ve kahve satışına yönelik bir pazarlama odağının yanında antika, süs ve dekoratif eşyaların da satıldığı görülmüştür. Bağımsız kitap kafelerin kahve veya kitap odaklı hareket ederken ağırlıklı olarak roman türünde (edebi, tarihi, felsefi, psikolojik, siyasi vb.) eserler barındırdığı ve okuyan bir kitleye hizmet ettiği, etüt odaklı hizmet veren kütüphane kafelerin ise esnek çalışma saatleriyle birlikte az sayıda ve ansiklopedi türünde danışma kaynakları hizmete sunduğu anlaşılmıştır.

Kitap kafeler sahip olduğu mekânsal özellikleri nedeniyle üçüncü mekân konsepti içerisinde değerlendirilebilir. Bireylerin temel gereksinimlerinden sayılan kendini gerçekleştirme gereksiniminin doyurulması noktasındaki önemli eylemlerden biri de okuma eylemidir. Çalışmanın temel bulguları üzerinden yeme-içme gibi fizyolojik gereksinimleri karşılamaya benzer şekilde kendini gerçekleştirme gereksinimini okuma eylemiyle doyuran bireylerin, açıklıklarını kitap kafelerde, kütüphane kafelerde ve/veya kıraathanelerde seçkin bir kitle olarak gerçekleştirmek istedikleri anlaşılmaktadır.

Çalışma değerlendirme yapılan örnekler özelinde üçüncü mekân kitap kafe işletmelerinin sahip oldukları tasarım ve estetik değerleri ortaya koymakta; sahip olunan bu değerlerin katılımcılar üzerinde etkilerini saptamakta; bireylerin mekândan kaynaklanan alışkanlıkları, tercihleri ve beklentilerini değerlendirmekte ve hizmet/ürün pazarlama stratejilerine katkılar sunmaktadır. Çalışmanın bu özelliği aynı zamanda kütüphanelerin güçlendirilmesi gereken yönlerine de ışık tutacak potansiyel çıktılar içermektedir. Bu anlamda kütüphaneler ve kütüphane yöneticileri için bazı öneriler yapılabilir. Kütüphaneler, kitap kafelerin iç mekânda sunduğu estetik anlayışı örnek olarak resmi ve sınırlandırıcı özelliklerini ziyaretçilere yansıtmayacak şekilde yapılandırılmalıdır. Örneğin renk, aydınlatma ve mekânsal çeşitlilik gibi bina atmosferine katkı sağlayabilecek unsurları mimari yapılarına yansıtmak için planlamalar yaparak uygun bütçe kalemlerini bu doğrultuda harekete geçirmelidir. Diğer taraftan kitap kafelerin esnek çalışma saatlerinin çekim gücüne etkisi kütüphane kurumları tarafından doğru anlaşılmalı ve nöbetçi/uyanık kütüphane uygulamalarına benzer çalışmalar yürütülebilir. Aynı zamanda kütüphane yöneticilerinin sessizliğin bozulması, ağır kokulara neden olması ve alanların yetersiz olması gibi birçok nedenden dolayı kütüphanelerde kafeterya alanlarına sıcak bakmadığı bilinen bir gerçektir. Oysa bu alanların üçüncü mekân kimliğini güçlendir-

diği, bireyler arasındaki ilişkileri güçlendirerek hizmetin etki değerini arttırdığı ve kitap kafeleri cazip kıldığı anlaşılmaktadır. Kütüphane yöneticilerinin de kitap kafelerin bu başarısı karşısında gerekli önlemleri alabilmeleri ve kütüphane içinde/dışında bir kafeterya hizmeti sunarak sosyal yaşam alanlarını oluşturma/geliştirmeleri bir gerekliliktir.

Bireylerin öğrenmelerine, kendilerini keşfetmelerine ve geliştirmelerine katkı sağlamak amacıyla kütüphanelerde yaratıcı alanlar oluşturulması da bu mekânlarda üzerinde önemli durulması gereken hususlar arasında yer almaktadır. Kitap kafelerin sınırlı fiziki alanlarına karşın kütüphaneler yaratıcı alanlar oluşturma ve geliştirme potansiyeline ücretsiz hizmet, vergi muafiyeti, personel çeşitliliği gibi özellikleri ile daha yüksek düzeyde sahiptirler. Bu durum özellikle Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, belediyeler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarınca kendilerine bağlı kütüphanelerde sistematik bir rehberlik hizmeti ile kısa zamanda daha yaygın ve güçlü bir hizmete dönüştürülebilir.

Kitap kafeler ve kütüphaneler ekseninde gelecekte üzerinde çalışma yapılmasını gerektiren ve önemli olduğu düşünölen bazı konular tespit edilmiştir. Kitap kafelerin benimsediği hizmetin başarısını kütüphanelerde sınavabilmek için kütüphanelerin bir kısmında pilot uygulamaları hayata geçirmek ve performans analizi yapmak gerekir. Aynı zamanda alanyazında “kütüphane kafe”, “nöbetçi kütüphane”, “uyanık kütüphane” gibi adlarla ifade edilen mekânların her birinin özelliklerini inceleyen, kütüphanelerle olan ilişkisini ve kütüphanelere alternatif olarak ortaya çıkmasına neden olan gereksinimleri saptayan çalışmaların yürütölmesine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

Teşekkür

Bu çalışmaya deneyimlerini aktararak katkılarını sağlayan kitap kafe işletmecileri *İnanç KUŞ*, *İrfan ŞEN* ve *Tuna ÖZÇELİK*'e; kitap kafe işletmecileriyle tanışmamızı ve bir araya gelmemizi sağlayan *Ceyhun DONBAY* ve *Volkan GİRİTLİ*'ye teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazarlık Katkısı

Çalışmanın yazarlarının araştırma sürecine katkıları eşittir.

Etik Kurul Kararları ve İzinler

Çankırı Karatekin Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığından 28/09/2022 tarihli ve 27 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

Kaynakça

- Açıkğöz, S. (2020). *Franchising sisteminde franchisee performansını etkileyen faktörler: İletişim, güven ve tatmin ilişkisi; İstanbulda bulunan franchising sisteminde çalışan eğitim kurumları örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Haliç Üniversitesi.
- Akarçay, E. (2014). Kâh kahvehane kâh café: Küreselleşen Eskişehir’de kahve tüketimi üzerine kuramsal bir giriş. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (Özel Sayı), 181-202.
- Akaydın Eren, Ö. ve Canbay Türkyılmaz, Ç. (2018). İşlevsel dönüşüme uğramış yapılarda ergonomi kavramı: Üsküdar nevmekân örnek incelemesi. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 6, 279-292. <https://doi.org/10.21923/jesd.360654>
- Al Şensoy, S. A. ve Midilli Sarı, R. (2020). Yeni nesil akademik kütüphane kavramı ve mimariye yansımaları. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 10(3), 285-310.
- Altıntaş, E. (1995). Okuma alışkanlığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, X(1), 59-64.
- Arı, S. (2018). Kamusal alanın oluşumu ve değişen görsel kültür bağlamında İngiltere ve Fransa’da süreli yayınların doğuşu. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 139-146. <https://doi.org/10.32329/uad.482707>
- Aslanoğlu, S. (2007). Bir büyüme stratejisi olarak franchising sistemi: Firmalar açısından önemi, mevzuat boyutu ve muhasebe uygulaması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 71-94.
- Atay, G. ve Yılmaz, N. (2018). A new approach to library concept: Library-on-duty. *Journal of International Social Research*, 11(58), 322-330. <https://doi.org/10.17719/jisr.2018.2544>
- Ayyıldız, S. ve Durlu Özkaya, F. (2019). Doğu Afrika ülkeleri mutfak kültürü. *The Journal of Academic Social Sciences*, 96(96), 299-316. <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.36671>
- Bajmaku, A. (2014). *Kahve kültürü ve kahvehane mekânlarının sosyo kültürel ve politik yaklaşımlar ile popüler kültür çerçevesinde değerlendirilmesi: Kosova örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Balandier, G. (2021). *Sahnelenen iktidar* (1. basım.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bayram, F. (2008). Gazete okurlarının okuma motivasyonları ve doyumları üzerine bir kullanımlar ve doyumlar araştırması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 321-336.
- Boorstin, D. J. (1973). *The Americans: The democratic experience* (1st ed.). Random House.
- Brooker, G. ve Stone, S. (2011). *İç mekân tasarımı nedir?* (1. baskı.). Yapı Endüstri Merkezi.
- Caffe Aiello. (2019). Book cafe: The pleasure of sipping an espresso among a multitude of books. Caffè Aiello. <https://www.caffeaiello.it/en/blog-en/world/book-cafe-the-pleasure-of-sipping-an-espresso-among-a-multitude-of-books/>
- Choi, J.-R. ve Lim, D.-G. (2014). A study of methods to use local communities through book cafes. *International Journal of Smart Home*, 8(1), 61-70. <http://dx.doi.org/10.14257/ijsh.2014.8.1.08>
- Christie, E. (2009). A bookstore-café: An exploration of the blurring of the public and private spheres. *Kaleidoscope: A Graduate Journal of Qualitative Communication Research*, 8(1), 1-16.
- Çağlayan, S. (2012). Anadolu’nun ilk kamusal mekânı: Kahvehane. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 95-110.

- Dant, R. P. (2008). A futuristic research agenda for the field of franchising. *Journal of Small Business Management*, 46(1), 91-98. <https://doi.org/10.1111/j.1540-627X.2007.00233.x>
- Demir, G. (2017). Oldenburg'un üçüncü mekân paradigması bağlamında kütüphane mekânının sorgulanması. *Bilgi Dünyası*, 18(2), 195-223. <https://doi.org/10.15612/BD.2017.628>
- Doğan, M. (2020). *Franchising sisteminde örgütsel çatışma yönetiminin işletme performansına etkisi: Konya ili örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Konya Ticaret Odası (KTO) Karatay Üniversitesi.
- Erdoğan, M. N. (2018). Başkent'in "uyanık kütüphane" kafeteryaları. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/baskentin-uyanik-kutuphane-kafeteryalari-/1346399>
- Fendal, D. (2014). Türkiye'deki kahve ve mutfak kültürünün dönüşümü üzerinden küreselleşme sürecinde küresel ve yerel kültürün etkileşim ve eklemlenşi. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 147-180.
- Feyiz, F. ve Şanal, R. (2021). Bir Osmanlı içeceği: Yemen kahvesi. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*, 2021(2), 192-211.
- Friedrich, O. (1990, 21 Mayıs). Travel: The great cafes of Paris. Time. <https://content.time.com/time/subscriber/article/0,33009,970172,00.html>.
- Gümüşsoy, E. (2007). Tanzimattan sonra halk eğitimi için kurulan iki cemiyet: Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye ve Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 173-192.
- Güven, D. (2020). *Kahve yetiştiriciliği*. Tarım ve Orman Bakanlığı.
- Haritaoğlu, G. (2021). *Sensory cues in retail industry and revisit intention: A field study on third generation coffee shops* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Harvey, D. (2001). *Sermayenin mekânları: Eleştirel bir coğrafyaya doğru*. Sel Yayınları.
- Hashempour, L. ve Taghizadeh Sapchi, A. (2015). *Kütüphanelerin iç mekân tasarımına yönelik renk etkileri*. Elektronik çağda içerikten mimariye kütüphaneler içinde (ss. 79-86). ÜNAK 2015, sunulmuş bildiri, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Hattox, R. S. (1998). *Kahve ve kahvehaneler: Bir toplumsal içeceğin yakındoğudaki kökenleri* (2. baskı.). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- İmamoğlu, V. (2014). *Mimari psikoloji açısından iç mekânlar*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Jennings, D. J. (2016). The Illiterati Café and Bookstore in Dharamshala. *World Literature Today*, 90(5), 104-104. <https://doi.org/10.1353/wlt.2016.0029>
- Kakırman Yıldız, A. (2017). Türk kütüphaneciliğinde mekân, kullanıcı ve hizmet sorunlarının bir değerlendirmesi. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 417-430.
- Karakuş, D. (2021). *Postmodern kentte dramaturjik bir gündelik hayat etkinliği olarak mekânsal pratikler: Cihangir kafeleri örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- Kayalı, S. (2021). *Mekân sosyolojisi bağlamında kitap kafelerin insan ve mekân etkileşimi açısından incelenmesi: Ankara örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

- Koçak Eren, A. N. (2017). Entellektüellerin dönüşen mekânı: Kitap kafeler. https://www.academia.edu/36630097/Entellekt%C3%BCellerin_D%C3%B6nüşen_Mekân%C4%B1_Kitap_Kafeler
- Koçu, R. E. (1947). İstanbul'da kahve ve şehrin eski kahvehaneleri. Taha Toros Arşivi, Dosya No: 134/B(Kahve), 1087-1089.
- Koyun, Y. (2018). "Nöbetçi kütüphane" okurların katkısıyla büyüyor. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/baskentin-uyanik-kutuphane-kafeteryalari-/1346399>
- Kuru, S. V. (2021). *Sosyo-kültürel belediyeçilik: İstanbul'daki millet kıraathaneleri örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Medeniyet Üniversitesi.
- Kuzucu, K. (2011). *Kahvehaneden kıraathaneye geçiş ve ilk kıraathaneler. Kahve: Kırk yıllık hatıranın kitabı içinde*. Yapı Kredi Yayınları.
- Martin, J. (2002). Librarian, there's a fly in my latte. Washington Post. <https://www.washingtonpost.com/archive/lifestyle/2002/08/28/librarian-theres-a-fly-in-my-latte/f5c1d470-10bd-4f0c-a094-694d744d13e4/>
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- McGrath, M. C., Aronow, P. M. ve Shotwell, V. (2016). Chocolate scents and product sales: A randomized controlled trial in a Canadian bookstore and café. *SpringerPlus*, 5(1), 670. <https://doi.org/10.1186/s40064-016-2303-5>
- Miller, L. J. (1999). Shopping for community: The transformation of the bookstore into a vital community institution. *Media, Culture & Society*, 21(3), 385-407. <https://doi.org/10.1177/016344399021003005>
- Odabaş, H. ve Akkaya, M. A. (2020). *Bilgi merkezlerinde mekân: Değişen beklentiler ve mimari anlayış ışığında yönelimler* (1. baskı.). Hiperlink Yayınları.
- Odabaş, H., Odabaş, Z. Y. ve Polat, C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 431-465. <https://doi.org/10.15612/BD.2008.313>
- Oldenburg, R. (1989). *The great good place*. Paragon House Publishers.
- Özkan, H. (2022). *Kadıköy'de kafelerin tercih sebepleri (Osmanağa ve Caferağa Mahallesi örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi.
- Sökmen, C. (2010). *Aydınların iletişim ortamı olarak eski İstanbul kahvehaneleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Sözür, A. ve Gökçen, Z. (2018). Hibrit yapıların yönetimi perakendecilikte bir örnek olay incelemesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 22(70), 24-35.
- Szadkowska-Ciezka, A., Zabratanska, Z. ve Krosniak, P. (2012). Innovations in polish social economy. Good practices cafe-bookstore cooperative. *Revista de Economie Socială*, 2(1), 188-193.
- Şahan, A. G. (2020). Lex Mercatoria kaynağı olarak ICC model uluslararası franchising sözleşmesi. *Public and Private International Law Bulletin*, 40(2), 1403-1432.
- Şehitoğlu, N. (2020). Ankara Etnografya Müzesi'ndeki üç ahşap kahve soğutucusu. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(19), 93-109.

- Tarback, D. G. (2011). Kahvehanelerin Avrupa düşünce tarihindeki yeri üzerine. *Cogito*, 68(69), 317-326.
- Trager, K. D. (2005). Reading in the Borderland: An ethnographic study of serious readers in a mega-bookstore café. *The Communication Review*, 8(2), 185-236. <https://doi.org/10.1080/10714420590953316>
- Värlander, S. ve Yakhlef, A. (2006). The interplay of service complexity and spatial layouts. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 34(10), 722-741. <https://doi.org/10.1108/09590550610691329>
- Yıldırım, K., Aras, R. ve Soydaş-Woldan, Z. (2007). Birbirlerinin satışını destekleyen hizmet ve ürünlerin bir arada sunulduğu ticari mekânlar: Kitap evi-kafe örneği. *Politeknik Dergisi*, 10(3), 313-324.
- Yıldırım, S. (2022). *Kahve çekirdeği kavurma derecelerinin Türk kahvesi, filtre kahve ve espressodaki antioksidan kapasitesine etkisinin elektrokimyasal yöntemle belirlenmesi ve gastronomik açıdan değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Okan Üniversitesi.
- Yılmaz, B. (2016). *Belediyelerin yenilikçi kütüphane hizmetlerinde yaratıcı alan makerspace uygulaması* (ss. 360-369). Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu, sunulmuş bildiri, Bursa: Nilüfer Belediyesi.

**Millî Eğitim Şûra Kararlarında Okul Kütüphaneleri:
Bir Doküman Analizi Çalışması**

*School Libraries in National Education Council Decisions: A Document
Analysis Study*

Meltem ÖZKAN

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atıf yapmak için/ To cite this article:

Özkan, M. (2022). Millî Eğitim Şûra kararlarında okul kütüphaneleri: Bir doküman analizi çalışması. *Bilgi Dünyası*, 23(2), 173-198. doi: 10.15612/BD.2022.680

Makale türü / Paper type: Görüşler / *Opinions*

Doi: 10.15612/BD.2020.680

Geliş Tarihi / Received: 15.06.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 04.10.2022

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 29.12.2022

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / University and Research Librarians Association

Posta Adresi / Postal Address: Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenışehir, Ankara, TÜRKİYE/TURKEY

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / Fax: +90 312 430 03 61; E-posta / E-mail: bilgi@bd.org.tr

Web: <http://www.bd.org.tr/index.php/bd/index>

Millî Eğitim Şûra Kararlarında Okul Kütüphaneleri: Bir Doküman Analizi Çalışması*

Meltem ÖZKAN**

Öz

Okul kütüphaneleri sunduğu bilgi hizmetleriyle eğitim ve öğretim faaliyetlerini destekleme yükümlülüğü taşıyan birer bilgi merkezidir. Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığının en yüksek danışma organı olan Millî Eğitim Şûralarında, okul kütüphanelerinin yeri incelenerek, alınan kararlarda kütüphanelere verilen önemin ortaya konulması hedeflenmiştir. Araştırma kapsamında, 1939-2021 yıllarını kapsayan Millî Eğitim Şûra kararlarına ait dokümanlar analiz edilmiştir. Söz konusu dokümanlarda “bilgi, kitap, kütüphane, kütüphaneci, okul kütüphanesi, okuma” kavramlarına ilişkin kararların olup olmadığı, karar varsa hangi bağlamda ele alındığı tespit edilmiştir. Analiz sürecinde web tabanlı metin analizi araçlarından biri olan Voyant Tools kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, araştırma kapsamında belirlenen kavramların 1946 ve 1953 tarihli şûra kararlarında yer almadığını buna tezat olarak 1982 ve 2021 yılındaki şûra kararlarında bulunduğunu göstermiştir. Kütüphanenin eğitimle ilişkisi göz önüne alındığında kütüphane, kütüphaneci ve okul kütüphanesi kavramlarının, 7. şûradan (1962) itibaren gündeme geldiği saptanmıştır. Aynı kavramlara 11. şûrada (1982) rastlanmakla birlikte, takip eden süreçte 20. şûraya (2021) kadar hiçbir kararda rastlanmamıştır. Çalışmanın konuya ilişkin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Eğitim, kütüphane, okul kütüphanesi, kütüphaneci, Millî Eğitim Şûrası, şûra kararları.

* Bu çalışma, 2021-2022 eğitim- öğretim yılında Doç. Dr. Semanur Öztemiz’in sorumlusu olduğu Araştırma Raporu dersinde hazırlanan rapora dayanmaktadır.

** Mezun Öğrenci, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, meltemozkanhnt@gmail.com

School Libraries in National Education Council Decisions: A Document Analysis Study*

Meltem ÖZKAN**

Abstract

School libraries are information centers that are obliged to support education and training activities with the information services they provide. In this study, it is aimed to reveal the importance given to school libraries in the decisions taken by National Education Councils, the highest advisory body of the Ministry of National Education. Within the scope of the research, the documents of the National Education Council decisions between 1939-2021 were analyzed. It was determined whether there are decisions regarding the concepts of "information, book, library, librarian, school library, reading" in the said documents, and if so, in which context they are discussed. Voyant Tools, one of the web-based text analysis and text editing tools, was used in the analysis process. The findings showed that the concepts determined within the scope of the research were not included in the council decisions of 1946 and 1953, on the contrary, they were found in the council decisions of 1982 and 2021. Considering the relationship between the library and education, it has been determined that the concepts of library, librarian and school library have come to the fore since the 7th council (1962). Although the same concepts were encountered in the 11th council (1982), no decision could be found in the following timespan until the 20th council (2021). It is thought that the study will contribute to the literature on the given subject.

Keywords: Education, library, school library, librarian, National Education Council, council decisions.

* This study is based on the report prepared in the Research Report course, which Assoc. Prof. Semanur Öztemiz is responsible for in the 2021-2022 academic year.

** Graduate Student, Hacettepe University Department of Information Management, meltemozkanhnt@gmail.com

Giriş

“Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye.” (Türk Dil Kurumu, 2022) olarak tanımlanan eğitim, bireyin topluma kazandırılmasında önemli bir yer tutar. Türkiye’de ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde sunulan temel eğitim, Millî Eğitim Bakanlığının teşkilatlarından Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan müfredat kapsamında gerçekleştirilmektedir (Özkan, 2020, s. 54). 12 yıllık temel eğitimi destekleyen ve zenginleştiren bir unsur da okul kütüphaneleridir. Kütüphaneler, bilgiye erişim becerilerinin kazandırılmasında yaşamsal öneme sahiptir (Yılmaz, 2015, s. 264). Bu doğrultuda okul kütüphaneleri, eğitim ve öğretim faaliyetlerini, yaşam boyu öğrenme etkinliklerini desteklemek için bilgi erişim imkânı sağlamaktadır (Önal ve Topçu, 2013, s. 311; Yılmaz, 2015, s. 259). Okul kütüphanesinin amaçları şöyle sıralanabilir:

- “Okulun görevleriyle birlikte öğretim programında belirtilen eğitimsel amaçları desteklemek ve ilerletmek;
- Çocuklarda okuma, öğrenme, yaşamları boyunca kütüphane kullanma alışkanlığını ve zevkini geliştirmek ve sürdürmek;
- Bilgi edinme, anlama, hayal kurma ve eğlenme amacıyla bilgiyi kullanma ve yaratıcılığı sağlama deneyimlerini oluşturacak fırsatlar sunmak;
- Toplumdaki iletişim yöntemlerine duyarlı olarak yapıya, biçime veya ortama bakılmaksızın bilgiyi değerlendirmeleri ve kullanmaları için bütün öğrencileri eğiterek beceri kazanmalarını desteklemek;
- Yerel, bölgesel, ulusal ve evrensel kaynaklara erişimi sağlayarak kullanıcıların farklı görüşleri, deneyimleri ve düşünceleri üretebilmelerinde gerekli olanakları tanımak;
- Sosyal ve kültürel olayların farkında olmayı ve bunlara önem vermeyi sağlayan faaliyetler düzenlemek;
- Okulun görevlerini başarıyla yerine getirmesi için öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler ve velilerle birlikte çalışmak;
- Etkin ve sorumlu vatandaş olarak demokrasiye katılmak için düşünce ve bilgiye erişim özgürlüğünün gerekliliğini benimsetmek;
- Okul kütüphanesinin kaynaklarını, hizmetlerini ve okumanın gerekliliğini okulun tamamına ve ilgili olabilecek herkese anlatmak.” (IFLA/UNESCO, 2000, s. 2).

Okul kütüphanelerinin eğitim sistemi içindeki yerini ortaya koyan bu amaçlar, bilgi hizmetleriyle bireylerin yaşam boyu öğrenme faaliyetlerinin olumlu yönde etkilenebileceğine de vurgu yapmaktadır (Önal ve Topçu, 2013, s. 312).

Türk millî eğitim sistemini düzenleyen ve güçlendiren, sistemdeki sorunları tespit edip çözüm üretmek için eğitimcinin niteliğini ve kalitesini artıran şûra toplantıları yapılmaktadır. Millî Eğitim Şûrası adı verilen bu toplantıların tarihi, 1920'li yıllara dayanmaktadır. Türkiye'nin eğitime dair ilk kurumsal çabası 25 Mart 1921 tarihinde toplanan "Telif ve Tercüme Heyeti"dir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışından sonra Maarif Kongresi toplanmıştır. Bu kongre hem Millî Eğitim Şûraları hem de Türkiye eğitimi açısından önemli bir adım olmuştur. Kongrede ilköğretim ve ortaöğretimdeki okul ve öğrencilerle ilgili nicel veriler, eğitim sisteminin ihtiyaçları, öğretim programları gibi konular üzerinde durulmuştur (Serçin, 2019, s. 15; Kapluhan, 2015; Deniz, 2001, s. 11). Şûralara kadar bir diğer önemli etkinlik ise Heyet-i İlmiye toplantılarıdır. Heyet-i İlmiyelerde yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin eğitim politikaları belirlenmiştir. Bu kapsamda mevcut eğitim sorunları tanınmış eğitimcilerin fikir, düşünce ve tecrübelerinden yararlanılarak tartışılıp karara bağlanmıştır. Heyet-i İlmiye, 1926 yılına kadar üç kez toplanmıştır (Cumhuriyetin İlk Dönemi, 2017, s. 3). En nihayetinde 1939 yılından başlamak üzere günümüze kadar eğitim alanındaki değişim, gelişim ve yenilenme için toplanan heyet, Millî Eğitim Şûrası olmuştur. Bu şûralarda eğitim sistemini düzenleyen, çağın gereksinimlerine uygun ve değişimi yakalayacak kararlar alınmaktadır. Eğitimde meydana gelen gelişmeler, bireylerin özellikleri, teknoloji kullanım becerileri ve yaşam boyu öğrenme ilgisi, yeni dünya düzeninin mihenk taşı olan bilgiyle bütünleşmiş toplumların oluşmasına katkı sağlamıştır (Önal, 2015, s. 234). Bireylerin bu değişime uygun bir şekilde yetişmesi, sağlıklı ve doğru bilgiye erişim sürecini yürütmesine destek olacak en iyi ortam, eğitim ve öğretim faaliyetlerini destekleyen, okulların önemli parçalarından olan okul kütüphaneleridir. Bu çalışmada, Millî Eğitim Bakanlığının en yüksek danışma organı olan Millî Eğitim Şûralarında okul kütüphaneleri konusunda ele alınan kararlar değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında, 1939'dan bu yana bir araya gelmiş toplam 20 şûraya ait kararlar incelenmiştir. Çalışmada nihai olarak, eğitim sistemi içinde önemli rol oynayan okul kütüphanelerinin, eğitim sistemine yön veren şûralarda değinilen bir kavram olup olmadığını ortaya koyarak alanyazına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Millî Eğitim Şûrası

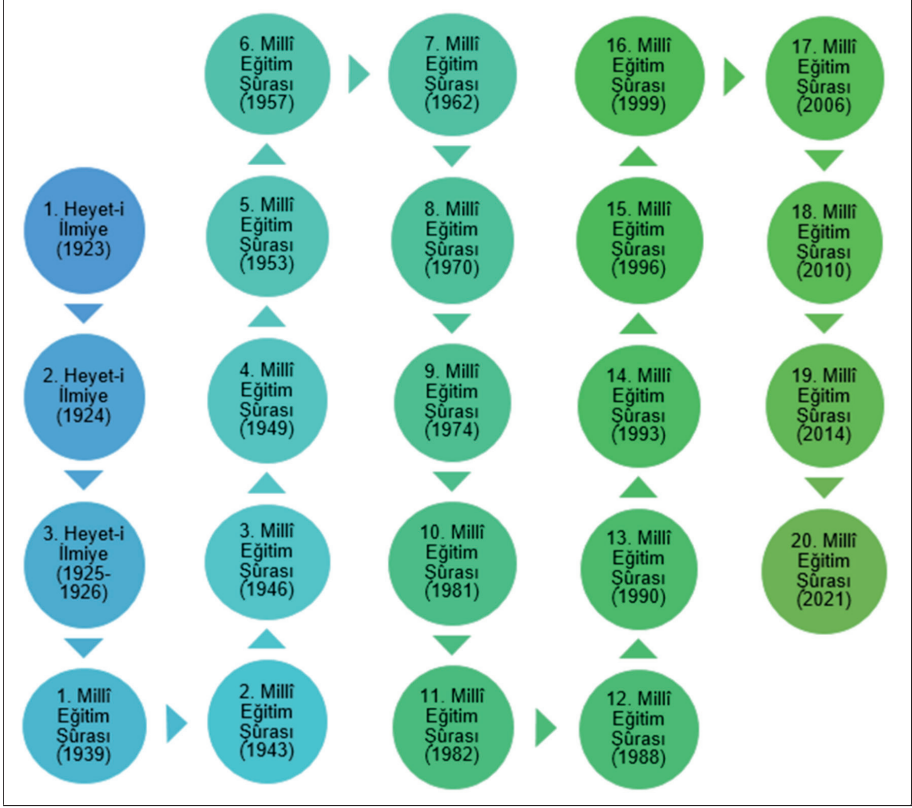
Millî Eğitim Bakanlığının en yüksek danışma kurulu Millî Eğitim Şûrasıdır (Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 2011). Türk eğitim sisteminin ve politikalarının her yönüyle değerlendirildiği, görüşüldüğü ve tartışıldığı Millî Eğitim Şûralarında eğitim sisteminin tüm paydaşları rol almaktadır. Şûralarda eğitim sistemine yön verecek çeşitli konuları kapsayan tavsiye kararları alınmaktadır. Bu kararlar, uygulama makamı olan Millî Eğitim Bakanlığına sunulmaktadır (Serçin, 2019, s. 17). Bakanlık, tavsiye kararlarının uygulamaya koyulması yönünde çalışmalar gerçekleştirmektedir. Kararlar kısa sürede uygulamaya geçemediği gibi hiç uygulamaya geç(e)meyen kararlar da bulunmaktadır.

Millî eğitim sistemine yön veren tavsiye kararlarını sunan şûraların tarihi oldukça eskiye dayanmaktadır. Millî Eğitim Şûrasının tarihinin II. Mahmut'un "Meclis-i Valay-ı Ahkami Adliye" raporuyla başlatıldığını söylemek mümkündür (Efendioğlu, 2013, s. 8). Öte yandan Cumhuriyet Dönemi'ne yakın bir zamanda yapılan Maarif Kongresini de ilk örnekler arasında saymak mümkündür. Millî eğitimle ilgili amaç ve yöntemler belirlemek, öngörülerde bulunmak, Türk eğitimine bir perspektif oluşturmak amacıyla 16 Temmuz 1921'de Mustafa Kemal'in başkanlığında Ankara'da "Maarif Kongresi" düzenlenmiştir. Maarif Kongresinin ve bundan hemen sonra düzenlenmiş olan Heyet-i İlmiye çalışmalarının, şûraların ön çalışmasını oluşturduğunu söyleyebiliriz (Deniz, 2001, s. 11; Serçin, 2019, s. 15). Heyet-i İlmiyeler 1923, 1924 ve 1925 yıllarında olmak üzere üç kez toplanmıştır. Heyet-i İlmiyeler toplandıkları dönemde, bir nevi Talim ve Terbiye Dairesi (yeni adıyla Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı) ile Millî Eğitim Şûralarının görevlerini üstleniyordu. Üç kez toplanan Heyet-i İlmiyelerin toplanış amaçları da yine yeni Türk devletinin eğitim şeklini, yapısını ve hedeflerini belirleyip bunları ortaya koymaktı. Millî Eğitim Şûraları, Heyet-i İlmiyelerin belli aralıklarla çalışmaya devam ettiği kurumsallaşmış yapı olarak nitelendirilebilir (Deniz, 2001, s. 11-12). Eğitim alanı için başlatılan I. Maarif Kongresi ve Heyet-i İlmiye çalışmalarının, millî eğitim sisteminin geliştirilmesinde ve planlanmasında katkısı büyük olmuştur (Efendioğlu, 2013, s. 12).

Temeli Cumhuriyet Dönemi öncesine dayanan ve günümüzde Millî Eğitim Şûrası adıyla anılan yapıyı hazırlayan etkenler genel olarak şu şekilde sıralanabilmektedir (Deniz, 2001, s. 14-20):

- Yeni devletin ve toplumun, yapılandırılmasında eğitime önemli görevlerin yüklenmesi,
- Eğitimle ilgili politikalar üretecek bir kuruma ihtiyaç duyulması,
- Üniversitelerin eğitim sistemi oluşturma sürecinde yetersiz olması,
- Ülkenin en kısa zamanda, en az maliyetle ve kendi öz kaynakları ile kalkınması zorunluluğu,
- Yabancı uzman ve kurulların çalışmalarından beklenen düzeyde verim alınamaması,
- Ülkenin eğitimcileri ve eğitimle ilgili kesimlerin temsilcilerinin buluşturulmasıyla oluşacak yapıdan (Maarif Şûrası) yararlanma isteği.

Millî Eğitim Şûralarının günümüze kadar olan toplantıları ve tarihlerine bakıldığında sistemli bir toplanma olmadığı anlaşılmaktadır. Heyet-i İlmiyeler de dâhil olmak üzere gerçekleştirilen tüm şûraların tarihleri aşağıda belirtildiği gibidir (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, 2022):

Şekil 1*Millî Eğitim Şûralarının Kronolojik Sırası***Resmî Kaynaklarda Okul Kütüphaneleri**

Gençleri bilgiyle buluşturma ve eğitimle bütünleşme üzerinde yoğunlaşan okul kütüphaneleri (Önal ve Alaca, 2019, s. 127), “öğrencilerin bilgiden düşünceye olan yolculuklarında kişisel, sosyal ve kültürel gelişimlerinde ana unsurlar olan okumanın, sorgulanmanın, araştırmanın, düşünmenin, hayal kurmanın ve yaratıcılığın olgunlaştığı fiziksel ve sanal mekândır.” (IFLA, 2015, s. 15). Türkiye’de okul kütüphaneleri, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak hizmet vermektedir. Okul kütüphanelerinin hizmetlerini belirleyici ve destekleyici esaslar bakanlığın mevzuatları ve teşkilâtları aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği

Türkiye’de Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği’nin yürürlüğe girmesi 1959 yılına aittir. Yönetmelik 1976, 1982, 2000 yıllarında güncellenmiştir ve son olarak 2006 yılında son güncellemesini almıştır (Durukan, 2019, s. 181).

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği, 22/08/2001 tarihli ve 24501 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2001). Bu yönetmeliğin amacı (Madde 1): “Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda öğrencilerin bilimsel düşünen, demokratik davranışlara sahip, okuma alışkanlığı kazanmış, öğrenmeye, araştırmaya ve yeni teknolojileri kullanmaya istekli; hak, görev ve sorumluluklarının bilincinde; çağın gereklerini yerine getirebilecek şekilde yetişmelerine ve yararlanmalarına yardımcı olmak için okul kütüphaneleri ile ilgili gerekli düzenlemeleri yapmaktır.” İlgili maddede yönetmeliğin amacı belirtilirken bir yandan da okul kütüphanesinin sorumluluğuna vurgu yapılmaktadır.

Yönetmeliğin 4. maddesinin a bendinde yer alan kütüphaneci tanımı lisans düzeyindeki bir kütüphaneciye yapılırken 10. maddesinde bu tanım kitap sayısı sınırlı tutulmuştur; derme sayısı üç binden az olan kütüphanelerde kütüphanecilik kursu almış öğretmen ya da öğretmenler kurulunun belirlediği bir öğretmen görev yapabilir. Derme sayısı üç binden fazlaysa, kütüphaneci atanır. Lisans düzeyinde kütüphanecilik eğitimi almış kütüphanecinin okul kütüphanesine atanması şartı derme sayısına bağlı olmamalıdır. Bunun yanı sıra ilgili maddede atamaya dair detaylara yer verilmemiştir. MEB’in kütüphaneci kadrosu açarak kütüphaneci atama işlemi henüz gerçekleşmemiştir. Buna rağmen okul kütüphanelerine yönelik olarak son yıllarda gerçekleştirilen birtakım projeler (Z-Kütüphane Projesi, Kütüphanesiz Okul Kalmayacak Projesi, Mesleki eğitimde 1000 Okul Projesi, Okuma Kültürünün Yaygınlaştırılması) ile okul kütüphanelerinin varlığı önem kazanmaya başlamıştır. Okul kütüphanecisi olmadan bir okul kütüphanesi kurulabilir ancak var olamaz (Durukan, 2015, s. 47). Millî Eğitim Bakanlığının bu konu üzerinde bir girişimde bulunması umulmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri Standart Yönergesi

Tebliğler Dergisi’nde 2006 yılında yayımlanmış olan bu yönergenin (Millî Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri Standart Yönergesi, 2006) amacı (Madde 1 / 1): “Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmî/özel örgün ve yaygın eğitim kurumlarında bulunan kütüphanelerin donanım, kitap ve diğer eğitim araçlarının standartlarını belirlemek, öğrencilerin kütüphanelerden etkin ve verimli olarak yararlanmalarına yönelik usul ve esasları düzenlemektir.” Kütüphane unsurlarından kullanıcı ve koleksiyonu kapsayan bir amaç doğrultusunda hazırlanmış bir yönergedir.

MEB Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği’nde olduğu gibi bu yönergede de kütüphaneden sorumlu personelin ilgili lisans alanından mezun bir kütüphaneciden seçileceğine değinilmiş olup personele dair madde (Madde 5 / 1) şu şekildedir: “Kütüphanede so-

rumluluk verilecek personel, yüksek öğretim kurumlarının ilgili bölümlerinden mezun veya Bakanlıkça kütüphanecilik konusuyla ilgili verilen eğitime katılım sertifikasına sahip olanlar arasından seçilir". Personelin yanı sıra kütüphaneye dair ilişkin diğer konularda (unsurlar) da standartlar yönergede açıkça belirtilmiştir (mekân: madde 6, donanım: madde 7, koleksiyon: madde 8 ve 9).

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yönetmeliği

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Millî Eğitim Bakanlığının teşkilâtlarından birisidir. Okul kütüphanelerinin hizmetlerini destekleyecek bir başka yönetmelik olarak da bu bakanlığın yönetmeliği örnek gösterilebilir. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yönetmeliği, 12/07/2012 tarihli ve 28409 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yönetmeliği, 2012). Bu yönetmeliğin amacı (Madde 1 / 1): "Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının kuruluş ve işleyişine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir."

Yönetmelikte Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının görevlerinin açıklandığı Madde 6 / 1'in i, j ve k bendlerinde okul kütüphanelerine dair görevlerinin olduğu görülmektedir. İlgili bendler (Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yönetmeliği, 2012):

- "i) Okuma kültürünün gelişmesine yönelik ilgili birimlerle işbirliği yaparak politika ve stratejiler belirlemek ve uygulama ilkelerini oluşturmak,
- j) Okul ve kurumlarda kütüphane açma, geliştirme ve zenginleştirmenin ilke ve standartlarını belirlemek,
- k) Kütüphanelerden öğretmen, öğrenci, veli ve vatandaşların faydalanması için stratejiler geliştirmek."

Literatür Değerlendirmesi

Millî Eğitim Şûra kararlarını her disiplin farklı konulardan ele alarak değerlendirmiştir. Çalışmanın bu bölümünde şûralara ve şûra kararlarına dair yapılan farklı çalışmalara yer verilmiştir. Çünkü bu çalışmada da literatürdeki çalışmalar gibi şûra kararları esas alınarak kütüphanecilik alanı dâhilinde bir analiz gerçekleştirilmiştir. Okul kütüphaneleriyle ilgili olarak yapılan çalışmalardan ise çalışmada Millî Eğitim Şûralarına yer veren yayınlara yer verilmiştir.

Araştırmanın konusal benzerliği, alanyazında geçmiş yıllarda Önal (1986)'ın çalışmasında görülmüştür. Önal bu çalışmada okul kütüphanelerinin hizmet vermesini etkileyen yönetsel faktörleri incelemiştir: eğitim politikası, yönetimle ilgili ilkeler, teşkilat ve görevler, yönetmelikler ve genelgeler. Yönetimle ilgili ilkelerde 7-8-9-11. Millî Eğitim Şûra ve kararlarına değinerek okul kütüphaneleri kapsamındaki kararları saptamıştır.

Bir diğer çalışma Bayraktar ve Duman (1982) tarafından yapılan çalışmadır. Ancak bu çalışmada şûra dokümanlarının ya da kararlarının değerlendirilmesinden ziyade Türk millî eğitim sistemi içinde okul kütüphanelerinin yeri ve gerekliliği açıklanmıştır. 10. Millî Eğitim Şûra gündemlerinden biri Türk millî eğitim sistemi olup Bayraktar ve Duman da yeni sistem içinde okul kütüphanelerinin önemini kütüphane unsurlarıyla belirtmiştir. Ancak şûra kararları içinde okul kütüphanelerine yer verilmemiştir (X. Millî Eğitim Şûrası, 1981).

Diğer bir çalışma ise Türk Kütüphaneciler Derneği adına Sefercioğlu'nun (1970) VIII. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına okul kütüphanelerine ilişkin sunduğu muhtıra yazısıdır. Okul kütüphanelerini ilgilendiren sorunlara (yönetim ve denetim, organizasyon yahut sistem yetersizliği, materyal seçimi, öğretici kadroda kütüphane kavramı) yer verilen yazıda, bu sorunlara yönelik çözüm teklifleri de sunulmuştur. İlgili şûraya katılan davetliler arasında İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nin o dönemdeki Müdürü Muzaffer Gökman ile İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Müdür Yardımcısı Nimet Bayraktar yer almıştır. Şûra kararlarında doğrudan kütüphane kurumunu ilgilendiren bir karar olmayıp sadece az masraflı tesis, araç ve gereç isteyen programlar altında kütüphane anılmıştır (VIII. Millî Eğitim Şûrası, 1970, s. 5).

Şenyurt (2018), doktora tezinde öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasına yönelik olarak öğretim programlarında yapılan eylemleri, planları, çalışmalarını vb. ortaya koymak için Türk Millî Eğitim Sistemini etkileyen unsurlar incelemiştir. Bu unsurlar arasında şûralara da yer vererek 18. ve 19. Millî Eğitim Şûra kararlarını incelemiştir. Alınan kararların çeşitli uygulamalar içermesi bakımından bilgi okuryazarlığı becerisini destekleyici olmasıyla birlikte yaşam boyu öğrenme izlemlerini de barındırmıştır. Öğrencilerin medya ve bilişim teknolojilerinin kullanımına ilişkin eğitimler ile öğretmenlerin bilgiye erişimi için çalışmaların yapılmasına, mesleki gelişimlerinin desteklenmesine dair konulara yer verilmiştir. Tüm bunlar göz önüne alındığında dolaylı ya da doğrudan yapılacak çalışmaların bilgi okuryazarlığını kazandıracaklarını ya da destekleyeceğini söylemek mümkündür.

1990 ve sonrasında yapılan (13.-18. şûra arası) Millî Eğitim Şûralarını inceleyen Dağhan ve diğerleri (2011, s. 835), şûralarda ele alınan teknoloji politikalarındaki durumu ortaya koymayı amaçlamıştır. Teknolojinin eğitim sistemiyle bütünlüştürülmesine dair somut kararların 1996 yılına kadar olmadığı sonucuna ulaşan Dağhan ve diğerleri (2011, s. 837-838), ele alınan beş şûra döneminde teknoloji ile ilgili alınan kararların, bir önceki şûraya kıyasla genişletilmiş olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Şahin (2012), 1939-2010 yıllarını kapsayan şûralarda psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) ile ilgili alınmış kararları değerlendirmiştir. PDR'nin gündeme getirildiği ilk şûra, 7. Millî Eğitim Şûrasıdır. 2010 yılına kadarki her şûrada da PDR'ye çeşitli açılardan vurgu yapıldığı sonucuna ulaşmıştır.

1939-2014 yılları arasında yapılmış olan şûralarda “Yaşam Boyu Öğrenme, Halk Eğitimi, Yetişkin Eğitimi ve Yaygın Eğitim” ile ilgili alınmış kararların değerlendirildiği çalışmada (Yazar ve Keskin 2018), ilgili kelime gruplarının hepsi her şûrada gündeme getirilmemiş olsa da şûralarda genel hatlarıyla değinildiği sonucuna ulaşılmıştır. “Halk Eğitimi”ne 1. şûrada değinilirken “Yaşam Boyu Öğrenme”ye 8, “Yetişkin Eğitimi”ne 9, “Yaygın Eğitimi”ne ise 10. şûradan itibaren değinilmediğini görmüşlerdir.

Millî Eğitim Şûralarına dair yapılan başka bir çalışmada “değer, ahlak ve karakter eğitimi” ile ilgili alınan kararlar değerlendirilmiştir. Keskin ve Yazar (2018)’a ait bu çalışmada 1939-2014 yılları arasında gerçekleşen şûraların raporları, yazılı dokümanları ve kararları üzerinden analiz yapılmıştır. Buna göre her üç eğitim konusu da şûralarda gündeme getirilmiştir. 5. şûrada her üç konu ele alınmış olup değerler eğitimi konusu, ahlak ve karakter eğitimine göre şûralarda daha çok ele alınmıştır.

Şûra oturumlarında konuşulan konulara, temalara, içeriklere dair kararlar şûra sonunda oylama sonucuyla tavsiye kararlarına dâhil edildiği için kimi zaman her içerik kararlara yansımamaktadır. Örneğin, son olarak 1-3 Aralık 2021 tarihinde toplanan 20. Millî Eğitim Şûrasına 32.643 görüş iletilmiştir. Bu görüşler bakanlığın bünyesinde oluşturulan komisyonlar tarafından bilimsel ilkelere bağlı kalınarak derlenmiş ve şûranın son günü oylanan kararlar neticesinde 128 tavsiye kararı alınmıştır (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, 2021, s. 52).

Yöntem

Araştırmanın Amacı, Kapsamı, Yöntemi ve Evreni

Araştırmada, 1939-2021 yılları arasında alınan Millî Eğitim Şûra kararlarında okul kütüphanelerinin kavramsal olarak yerini ve genel durumunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu anlamda ilgili şûra kararlarında geçen “bilgi, kitap, kütüphane, kütüphaneci, okul kütüphanesi, okuma” kavramlarına bağlı betimsel istatistikler ortaya konulmuştur. Araştırma kapsamında, “1939-2021 yılları arasında yapılan Millî Eğitim Şûralarında; bilgi, kitap, kütüphane, kütüphaneci, okul kütüphanesi, okuma kavramlarına ilişkin hangi kararlar alınmıştır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışma çerçevesinde, geçmişten günümüze gerçekleştirilen yirmi Millî Eğitim Şûra kararlarına ait dokümanlar kullanılmıştır. Dokümanların incelenmesi için nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda izlendiği araştırma türüdür. Nitel araştırmalarda araştırılan olay, kişi veya olguların miktarı, ortalaması, sayısı gibi ölçülebilen özellikleri yerine; daha çok detaylı olarak ve anlamaya dönük yapılan, “nasıl, niçin” gibi sorularla ortaya çıkarılmaya çalışılan araştırmalardır (Sak ve diğerleri, 2021, s. 229; Kırıl, 2020, s. 173). Bir araştırma yöntemi olarak, doküman analizi çoğunlukla diğer

araştırma yöntemlerini tamamlayıcı olarak kullanılsa da tek başına bir yöntem olarak da kullanılmaktadır (Bowen, 2009, s. 29; Morgan, 2022, s. 66). Söz konusu analiz, fiziksel ve elektronik dokümanlar olmak üzere tüm bu dokümanları incelemek veya değerlendirmek için kullanılan sistematik bir işlemdir. Anlam çıkarmak, anlayış kazanmak ve deneysel bilgiler geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirmektedir (Hoepfl, 1997, s. 496; Kıral, 2020, s. 173; Morgan, 2022, s. 64; Sak ve diğerleri, s. 241).

Veri Toplama

Millî Eğitim Şûra kararlarına ait dokümanlar T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının web sitesinden (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, 2022) elde edilmiştir. Şûra kararlarını içeren PDF formatındaki dokümanların hepsi araştırmaya dahil edilmiştir.

Veri Analizi

Doküman analizinde Voyant Tools kullanılmıştır. Voyant Tools, içerik analizi yöntemlerinde, özellikle büyük metinsel veri setlerinde oldukça kullanışlıdır (Hetenyi, Lengyel ve Szilasi, 2019, s. 395). Kullanıcı dostu ve web tabanlı metin analiz ve metin düzenleme araçlarından biri olan Voyant Tools (Miller, 2018, s. 170; Öztemiz, 2021, s. 555; Öztemiz ve Özel, 2020, s. 396) Stéfan Sinclair ve Geoffrey Rockwell tarafından geliştirilmiş olup açık kaynak kodludur (Sampsel, 2018, s. 153).

Çalışma kapsamında verilerin analiz edilme süreci:

- Millî Eğitim Şûra kararlarını içeren dokümanlar MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının web sitesinden indirilmiştir.
- 20 şûraya ait kararların yer aldığı 20 PDF dosyası Voyant Tools'a yüklenmiştir.
- Araştırma kapsamında belirlenen kavramlar (bilgi, kitap, kütüphane, kütüphaneci, okul kütüphanesi, okuma) ayrı ayrı analiz edilmiştir.
- Analiz edilen kavramlar veri setine; geçtiği şûra adı, geçtiği karar numarası ya da sayfa sayısı ve kaç kez geçtiğini gösteren frekansıyla birlikte girilmiştir.
- Veri seti oluşturulurken şûralar ve kararlar kodlanmıştır: Şûralar için "Ş", kararlar için "K" harfi kullanılmıştır. Örneğin, kütüphane kavramı veri setine işlenirken ilgili şûrası ve kararı "Ş9 K18" olarak kodlanmıştır. Dokümanlarda karar numarası verilmeyen kararlar için kararın bulunduğu sayfa numarası esas alınarak "S" kodu kullanılmıştır. Örneğin 11. şûraya ait dokümanın 24. sayfasında kütüphaneci kavramına dair bir karar varsa, bu karar "Ş11 S24" şeklinde kodlarla belirtilmiştir.
- Bir kontrol listesi oluşturularak kavramlar şûralarda geçiyorsa bir (1), geçmiyorsa sıfır (0) rakamları kullanılmıştır (bkz. Tablo 1). Bu listeye kavramların şûralarda geçip geçmediği genel hatlarıyla ortaya koyulmuştur.

Bulgular

Geçmişten günümüze gerçekleştirilen şûralardaki kararlar analiz edilerek belirlenen kavramların hangi şûrada, hangi kararda ya da sayfada geçtiği tespit edilmiştir. Elde edilen veriler aşağıdaki tablolarda sunulmuştur. Tablolar, çalışma kapsamında oluşturulan temel araştırma sorusunun da yanıtı niteliğindedir.

1939-2021 yılları arasında yapılan Millî Eğitim Şûralarında; bilgi, kitap, kütüphane, kütüphaneci, okul kütüphanesi, okuma kavramlarının hangi şûralarda geçtiğini gösteren kontrol listesi Tablo 1’de verilmiştir. Yöntem bölümünde de belirtildiği üzere ilgili kavram şûrada geçiyorsa 1, geçmiyorsa 0 rakamıyla kodlanmıştır.

Tablo 1

Kavramların Ele Alındığı Şûraları Gösteren Kontrol Listesi

	Şûralar																			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Bilgi	0	0	0	1	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kitap	1	1	0	0	0	0	1	0	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	0	1
Kütüphane	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	1	0	0	1	0	0	1	0	1
Kütüphaneci	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Okul kütüphanesi	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Okuma	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1	0	0	1	0	1	0	1	1

Tablo 1 incelendiğinde kavramların şûra kararlarında sadece geçiş geçmediğine ait bilgi edinilmektedir. Örneğin tabloya bakarak “Bilgi kavramına ait karar 5. şûra kararları içinde var mı, yok mu?” sorusuna cevap alınabilmektedir.

Belirlenen kavramlar doğrultusunda 3. ve 5. Millî Eğitim Şûra kararlarında hiçbir kavrama değinilmezken 11. ve 20. Millî Eğitim Şûra kararları içinde bütün kavramlar yer almıştır. Bunların yanı sıra bilgi ve kitap kavramları diğer kavramlara nispeten daha fazla şûra kararında yer alınmıştır. Kütüphanenin eğitimle ilişkisi son derece önemli olmasına rağmen kütüphane, kütüphaneci ve okul kütüphanesi 7. şûradan itibaren yani yaklaşık olarak 1960’lı yıllardan sonra şûra kararlarında yer almaya başlamıştır. Öte yandan kütüphaneci ve okul kütüphanesi 11. şûradan sonra 20. şûraya kadar kararlarda yer almamıştır. Tablo 1 göz önüne alındığında eğitim sistemine yön veren şûralarda eğitimin bir parçası olan okul kütüphanelerinin her şûrada geçmesi gerekirdi. Çünkü okullara ait bir bölümün (okul kütüphanesi) eğitimi destekleyici yönüne katkı sağlayacak kararları alınmalıdır.

Kavramlar özelinde detaya inildiğinde hangi kavramın hangi şûralarda ne sıklıkta geçtiği ise aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 2

Bilgi Kavramının Şûra Kararlarındaki Yeri

Şûra numarası	Yıl	Karar/Sayfa numarası	Kararlarda geçme sıklığı
Ş4	1949	K4	2
Ş6	1957	K8	1
Ş7	1962	S2, S3, S4, S5, S6, S7, S10	13
Ş8	1970	K8, K24	2
Ş9	1974	S1, S3, S4, S5, K4, K11, K18, K19, K21, K25, K27, K32, K36, K45, K49, K51, K52, K61, K85, K87, K88, K96, K99, K106, K123	49
Ş11	1982	S1, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11, S12, S13, S14, S19, S20, S24, S25, S27, S30, S32, S34	80
Ş12	1988	S3, S4, S7, S9, S10, S14, S15	23
Ş13	1990	S2, S3	2
Ş14	1993	K8	1
Ş15	1996	S5, S6, S7, S8, S12, S13, S16	24
Ş16	1999	S4, S5, S6, S9, S12, S13, S14	15
Ş17	2006	S4, S6, S7	6
Ş18	2010	S1, S3, S7, S9, S10, S12, S13, S14	17
Ş19	2014	K1.2.5, K1.2.6, K1.2.7, K1.2.9, K1.4.3, K1.4.12, K2.2.5, K2.2.10, K2.2.14, K2.7.1, K4.2.18, K4.3.15	15
Ş20	2021	K7, K20, K21, K97, K102	5

Kavramlar arasında “bilgi”, şûra kararlarında en çok yer verilen kavramdır. İlgili kavramın yoğun bir şekilde 9. ve 11. şûra kararlarında yer aldığı görülmüştür. Bu kararlarda genel itibarıyla bir konuda enformasyona sahip olmak anlamına gelen bilgi ile seçmeli derslerin adında geçen bilgi olarak kullanılmıştır. Örneğin, “İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak” (Ş9 S1); “Ortak dersler, öğrencilere temel nitelikte genel kültür veren ve her öğrencinin alması gereken derslerdir. Bu dersler şunlardır: Türkçe, matematik, sosyal bilgiler, fen bilgisi, yabancı dil, sanat ve iş eğitimi, müzik, beden eğitimi ve ahlâk.” (Ş9 K4). “... Geliştirilen modele göre her kademe öğretmenliği için genel kültür, alan bilgisi ve meslek bilgisi dâhil lisans (4 yıllık

öğrenim) kabul edilmiştir.” (Ş11 S5). Alanıyla ilgili bilgi ve becerilerini en uygun yöntemlerle öğrencilerine öğretebilme tekniklerini bilir ve bu konuda beceri kazanır.” (Ş11 S12). Bunların yanı sıra kütüphanedeki kaynakların birer bilgi kaynağı olduğu düşünüldüğünde öğrencilerin bilgiye erişimi ve eğitimlerini destekleyecek bilgi kaynaklarından yararlanmalarını destekleyecek karar bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle bilgi kavramı, kütüphane kaynaklarının bilgi kaynağı olarak kullanılması yönünde bir karar bulunmamaktadır.

Diğer bir kavram olan kitap, bilgiden sonra sıklığı en fazla olan kavramdır (bkz. Tablo 3).

Tablo 3

Kitap Kavramının Şûra Kararlarındaki Yeri

Şûra numarası	Yıl	Karar / Sayfa numarası	Kararlarda geçme sıklığı
Ş1	1939	K4	2
Ş2	1943	K2, K3, K4	3
Ş7	1962	S10	3
Ş9	1974	K85, K86, K87, K88, K95, K96, K100, K101, K102, K104, K105, K123	26
Ş10	1981	K7	1
Ş11	1982	S9, S33	6
Ş12	1988	S9, 11, S12, S15, S16, S17	10
Ş15	1996	S4, S11, S16, S19, S20	6
Ş16	1999	S7	1
Ş17	2006	S9	1
Ş18	2010	S9, S12	5
Ş20	2021	K46, K54, K57	3

Şûra kararlarında bahsi geçen kitap kavramı “ders kitabı” olarak ele alınmış olup kütüphanedeki kaynaklara atıfta bulunan kararın 11. ve 20. şûraya ait olduğu görülmüştür:

- Ş11 S9: “Eğitimin her kademesinde Türkçenin öğretimine önem verilmelidir. Bu bağlamda öğrencilere kitap okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırılmalıdır. ...”
- Ş20 K87: “Okullarda bulunan kütüphanelerin içerikleri zenginleştirilmeli ve çeşitliliği kaynak da ayrılarak artırılmalıdır. Okul kütüphaneleri kamu kurum ve kuruluşlarının dergi, kitap, dijital yayınları ile desteklenmelidir ve yurt dışındaki Türk öğrencilerin kullanımına da açılmalıdır.”

Millî Eğitim Şûralarında “kütüphane” kavramına ilişkin alınan kararlara ait bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Kütüphane Kavramının Şûra Kararlarındaki Yeri

Şûra numarası	Yıl	Karar / Sayfa numarası	Kararlarda geçme sıklığı
Ş7	1962	S10	11
Ş9	1974	K18, K36	2
Ş11	1982	S24	2
Ş12	1988	S7	1
Ş15	1996	S15	2
Ş18	2010	S8	1
Ş20	2021	K42, K44, K48, K57	5

Şûralarda kütüphanelerin iş ve işleyişine yönelik doğrudan kararlar bulunmaktadır. 7. Millî Eğitim Şûrasına ait dokümanlarda bu kararların ve içeriğinin detayları olup; karar metninde yalnızca ilgili konular başlıklar hâlinde yer almıştır: “Kütüphaneler başlığı altında yer alan «Halk Kütüphaneleri», «Okul Kütüphaneleri», «Personel Yetiştirme», «Kütüphaneler Arası İş Birliği» ve «Derleme» konularında Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen teklifler uygun görülmüştür. Bu konularla ilgili müteakip çalışmalar Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne yürütülecektir.” (Ş7 S10).

Kütüphane kavramı her ne kadar 7. şûra kararlarında kendine yer edinse de bu kavram ilk kez 1. Millî Eğitim Şûra dokümanında yer alan Mehmet Emin Erişgil’in (T.C. Maarif Vekilliği, 1939, s. 429) ve Hasan Ali Yücel’in (T.C. Maarif Vekilliği, 1939, s. 16) konuşmasında geçmiştir. Birinci şûrada kütüphane konusu gündeme gelirken ilgili konunun karara yansımaları yedinci şûrayı bulmuştur.

Kütüphaneden sonra kütüphaneyle önemli ilişkisi bulunan kütüphaneci kavramına ait bulgular ise Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Kütüphaneci Kavramının Şûra Kararlarındaki Yeri

Şûra numarası	Yıl	Karar / Sayfa numarası	Kararlarda geçme sıklığı
Ş8	1970	K32	1
Ş11	1982	S24	1
Ş20	2021	K52	1

Kütüphaneci kavramının yer aldığı kararların metinleri:

- Ş8 K32: “Bu gruba giren programlar az masraflı tesis, araç ve gereç isteyen çalışma alanlarını kapsar: büro eğitimi ve sekreterlik, muhasebe, turizm (tercüman rehberlik), kooperatifçilik, teknik ressamlık, ev ekonomisi, sağlık eğitimi, tarım (tavuççuluk, arıcılık, meyvecilik, tarım endüstrisi gibi) kütüphanecilik, güzel sanatlar (resim, müzik, sahne sanatları gibi).”
- Ş11 S24: “Raporda mevcut uzmanlık alanlarına okul kütüphanelerinin daha iyi çalıştırılması amacıyla bir “okul kütüphaneciliği uzmanlığı” eklenmesi teklifi benimsenmiştir.”
- Ş20 K52: “Eğitim kurumlarına uzman kütüphaneci, sağlık personeli (hemşire), teknik eleman, temizlik ve güvenlik personeli istihdam edilmelidir.”

Kütüphaneci, 8. şûrada bir program ve meslek adı olarak yer alırken 11. ve 20. şûrada okul kütüphanelerinde kütüphanecinin sorumlu olmasını gerektiren kütüphaneci mesleği olarak yer almıştır. Uzman kütüphanecinin ise en az lisans düzeyinde kütüphanecilik eğitimi almış kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Kütüphaneciliğin meslek hâline gelmesi ve bunun bir yükseköğretimde varlığının olmasını Mehmet Emin Erişirgil, 1. Millî Eğitim Şûrasında öneri olarak sunmuştur. Kütüphanecilik alanına dair henüz Ankara Üniversitesi’nde bir kürsü kurulmadan önce 1939 yılında 1. Millî Eğitim Şûrasında kütüphaneciliğin meslek statüsü kazanması önerileri görüşülmüştür. Erişirgil’in konuya dair konuşması (T.C. Maarif Vekilliği, 1939, s. 430):

Kütüphane dâvasına gelince: Kütüphane memurları için de kanun çıkarmak lüzumunu temenni ettik. Yalnız millî kütüphane için değil, yüksek mektepler kütüphane memurluğu da gayet nazik bir meslektir. Bunu şerefli bir meslek haline getirmeliyiz. Bu olmadıkça kütüphanelerimize memur bulamayız. 6-8 bin ciltli bir kütüphaneyi tanzim etmek öyle güç bir iştir ki meslek haline getirilmedikçe ve şerefli bir iş haline sokulmadıkça bu iş son derece güç olur. Hülâsa olarak yüksek öğretim meselesine heyetimizin düşünceleri bunlardır. ...

Kütüphaneciliğin üniversitede kürsü olması ilk şûrada gündeme getirilse de bu konudaki çalışmalar 1950’li yılları bulmuştur. Türkiye’deki ilk Kütüphanecilik Bölümü Ankara Üniversitesi’nde açılmıştır (1953). Daha sonra İstanbul Üniversitesi’nde açılmıştır (1963). 7. Millî Eğitim Şûrasında bu konuya dair bir tavsiye kararı alınmıştır. İlgili tavsiye kararları, karar dokümanlarında açıkça yer almadığı için şûra dokümanından erişilen karar metni: “Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Enstitüsüne paralel olarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde bir Kütüphanecilik Enstitüsü açılmalıdır.” (T. C. Millî Eğitim Bakanlığı, 1962, s. 267).

Kütüphaneciden sonra okul kütüphanesi kavramına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Tablo 6'dan anlaşıldığı üzere okul kütüphanesi kavramı da kütüphaneci kavramı gibi şûra kararlarında oldukça az ele alınmıştır.

Tablo 6

Okul Kütüphanesi Kavramının Şûra Kararlarındaki Yeri

Şûra numarası	Yıl	Karar / Sayfa numarası	Kararlarda geçme sıklığı
Ş7	1962	S10	1
Ş11	1982	S24	1
Ş20	2021	K57	1

Okul kütüphanesi kavramının yer aldığı kararların metinleri ise şu şekildedir:

- Ş7 S10: "Kütüphaneler başlığı altında yer alan 'Halk Kütüphaneleri', 'Okul Kütüphaneleri', 'Personel Yetiştirme', 'Kütüphaneler Arası İş Birliği' ve 'Derleme' konularında Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen teklifler uygun görülmüştür. Bu konularla ilgili müteakip çalışmalar Kütüphaneler Genel Müdürlüğünce yürütülecektir."
- Ş11 S24: "Raporda mevcut uzmanlık alanlarına okul kütüphanelerinin daha iyi geliştirilmesi amacıyla bir 'okul kütüphaneciliği uzmanlığı' eklenmesi teklifi benimsenmiştir."
- Ş20 K57: "Okullarda bulunan kütüphanelerin içerikleri zenginleştirilmeli ve çeşitliliği kaynak da ayrılarak artırılmalıdır. Okul kütüphaneleri kamu kurum ve kuruluşlarının dergi, kitap, dijital yayınları ile desteklenmelidir ve yurt dışındaki Türk öğrencilerin kullanımına da açılmalıdır."

7. Millî Eğitim Şûrasında kütüphanelere ve kütüphane türlerine ele alınan kararlardan okul kütüphaneleri özelinde şûraya sunulan ve kabul gören teklif maddelerinin şûra dokümanındaki detaylı maddeleri (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, 1962, s. 266-267):

1. İlk ve orta öğretim okul kütüphanelerinde kütüphane idaresinden müdüre karşı sorumlu tek şahıs kütüphaneci müdür yardımcısı olmalıdır.
2. Okul kütüphanelerinin teftişi kütüphaneci müfettişler tarafından yapılmalıdır.
3. Köy okullarında birkaç köyü içine alan bölge köy okulu kütüphaneleri kurulmalıdır.
4. Orta öğretim okulları kütüphaneleri tam teşekküllü kütüphaneler olmalıdır.
5. Yeni yapılacak okullarda modern kütüphane icaplarına göre gerekli planlamaya gidilmelidir.

6. Okul kütüphaneleri halk kütüphaneleriyle işbirliği yapmalıdır.
7. İlkokulun üçüncü sınıfından itibaren ortaokul ve lise sınıflarında, ayrıca ilköğretim okullarında Türkçe dersleri müfredatı için kütüphaneciliğe yer verilmelidir.
8. İlk ve orta öğretim okul kütüphanelerinin kuruluş, teşkilât, okul-aile birliği ile münasebetler, satın alma ve bağış, kütüphane tesisleri, kütüphanenin çalışma programı, kitap revizyonu, iare işleri ve geçici hükümler gibi çeşitli fonksiyonlarını ve bu fonksiyonları nasıl yerine getireceğini belirten 40 maddelik bir okul kütüphaneleri yönetmeliği hazırlanmıştır. Bu yönetmelik rapora eklenmiştir.

Bunların yanı sıra bazı şûra kararlarında (Ş9 K123, Ş11 S33, Ş15 S4) “kitaplık” ifadesi yer almakta olup bu kararlarda da okul kütüphanesinden bahsedildiği tahmin edilmektedir.

Şûra kararlarında yer alan okuma kavramının durumu ortaya koyan bulgular ise Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Okuma Kavramının Şûra Kararlarındaki Yeri

Şûra numarası	Yıl	Karar / Sayfa numarası	Kararlarda geçme sıklığı
Ş2	1943	K4	1
Ş6	1957	K8	1
Ş7	1962	S6	1
Ş11	1982	S10, S34	2
Ş12	1988	S12	1
Ş15	1996	S8, S15	3
Ş17	2006	S10	2
Ş19	2014	K1.8.2	1
Ş20	2021	K42, K60	2

Okuma kavramına dair analiz sonucunda dokuz şûrada ilgili kelimeye rastlanılmış olsa da hepsi kitap okumayla ilgili değildir. Örneğin Ş2 K4’te okuma kavramı, kitaplarda yer alan “okuma parçası” şeklinde; Ş6 K8’de ve Ş11 S10’da ise okuryazar anlamına gelen “okuma yazma” şeklinde geçmiştir. Ş7 S6’da eğitim görme anlamında geçmiştir. Ş12’de kitap okuma sevgisiyle ilgili karar yer alırken Ş17’de “okuma uzmanı” ve “kitap okuma sevgisi” tamlamaları yer almıştır. Ş17’de belirgin bir şekilde kitap okuma fiiline yer verilmiştir. Ş20 K42 ve K60’ta okuma fiiline yakın olarak okuma kavramı yer almıştır.

- Ş12 S12: "Öğrencilere okuma sevgi ve alışkanlığının kazandırılması; bunun için, ilkokuldan başlayarak, sınıf seviyesine göre Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca tespit edilmiş, edebi değer taşıyan, yılda en az beş kitabın okutulması."
- Ş17 S10: "Eğitimin her kademesinde Türkçenin öğretimine önem verilmelidir. Bu bağlamda öğrencilere kitap okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırılmalıdır. ..."
- Ş20 K42: "Öğrencilere okuma kültürü kazandırmak için tüm paydaşları kapsayan çalışmalar yapılmalıdır. Bu çerçevede okul ve kütüphane iş birlikleri de artırılmalıdır."
- Ş20 K60: "... Ayrıca öğrencilerin okuma, matematik ve fen alanlarında temel yeterlik seviyesine erişebilmeleri için destek mekanizmaları oluşturulmalıdır."

Ş20 K42'de olduğu gibi Ş19 K1.8.2 de okuma kültürüne yönelik bir karardır: "İlkokulda okuma kültürünün kazandırılmasına yönelik etkinliklerin yapılması".

Çalışmanın alt araştırma sorusu "1939-2021 yılları arasında yapılan Millî Eğitim Şûralarında 'okul kütüphanesi' ve 'kütüphaneci' kavramları bir arada (aynı karar içinde) kullanılmış mıdır?" şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya ait bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Okul Kütüphanesi ve Kütüphaneci Kavramlarının Bir Arada Geçtiği Kararlar

Şûra numarası	Yıl	Karar / Sayfa numarası	Kararlarda geçme sıklığı
Ş11	1982	S24	1
Ş20	2021	K52	1

Tüm şûra kararları içinde araştırmanın yedinci alt sorusuna karşılık gelebilecek sadece iki karar bulunmaktadır. Okul kütüphanesi ve kütüphaneci kavramlarının bir arada geçtiği kararların metinleri:

- Ş11 S24: "Raporda mevcut uzmanlık alanlarına okul kütüphanelerinin daha iyi çalıştırılması amacıyla bir 'okul kütüphaneciliği uzmanlığı' eklenmesi teklifi benimsenmiştir."
- Ş20 K52: "Eğitim kurumlarına uzman kütüphaneci, sağlık personeli (hemşire), teknik eleman, temizlik ve güvenlik personeli istihdam edilmelidir."

11. şûranın ilgili kararında uzman kütüphanecinin okul kütüphanesinde istihdam edilmesini doğrudan anlamak mümkün olmasa da 20. şûranın ilgili kararında doğrudan anlamak mümkündür. Uzman kütüphaneci, lisans düzeyinde kütüphanecilik eğitimi almış bir kütüphanecidir. Her iki karar, okul kütüphanesinin daha iyi hizmet vermesi amacıyla kütüphanede uzman kütüphanecinin istihdam edilmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Çalışmada, 1939-2021 yılları arasında alınan Millî Eğitim Şûra kararlarında okul kütüphanelerinin yerini ortaya koymak amacıyla şûra kararlarında geçen “bilgi, kitap, kütüphane, kütüphaneci, okul kütüphanesi, okuma” kavramları analiz edilmiştir. Alanyazında bu konuda (şûraların ele alındığı) yapılmış çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Literatür kısmında sunulan benzer çalışmalardan (Önal, 1986; Bayraktar ve Duman, 1982; Sefercioğlu, 1970) farklı olarak bu çalışmada tüm şûra kararları, alanla ilgili olabilecek kavramlar çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu nedenle, çalışmadan elde edilen sonuçların sonraki çalışmalara örnek olmasının yanı sıra, alanyazına bu konuda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Türk millî eğitim sisteminin ve sorunlarının tartışıldığı Millî Eğitim Şûraları toplumun her kesiminden insana açık olup geçmişten bugüne bilimsel öneriler üretmekte, eğitim uygulama ve politikalarına yön vermeye devam etmektedir. Millî Eğitim Şûrasında onaylanan kararlar şûra kararı olarak Millî Eğitim Bakanlığına tavsiye niteliğinde sunulmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı alınan kararları uygulamakta ya da hükümete öneri olarak sunmaktadır. Bu nedenle Millî Eğitim Şûrasında alınan kararların uygulamaları bakanlığın gayreti ve hükümetin konuya yaklaşımı paralelinde gerçekleşmekte, hayata geçirilmektedir. Dolayısıyla alınan kararların tavsiye niteliğinde olması ve buna bağlı olarak kararların herhangi bir yaptırım gücünün olmaması şûraların en büyük sorunudur.

İlk şûranın yapıldığı 1939 yılından bu yana toplamda 20 tane Millî Eğitim Şûrası toplanmıştır. Bu şûralar sırasıyla; 1939, 1943, 1946, 1949, 1953, 1957, 1962, 1970, 1974, 1981, 1982, 1988, 1990, 1993, 1996, 1999, 2006, 2010, 2014 ve 2021 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu şûralarda; bilgi, kitap, kütüphane, kütüphaneci, okul kütüphanesi ve okuma kavramlarıyla ilgili alınan kararların analizi doğrultusunda, okul kütüphanesinin eğitimle pozitif ilişkisi ve eğitimin yapı taşlarından olmasına rağmen şûra kararlarında gerekli ilgiyi görmediği tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçları göstermiştir ki Millî Eğitim Şûrası kararlarında bilgi, kitap, kütüphane, kütüphaneci, okul kütüphanesi, okuma kavramlarına ilişkin on sekiz şûrada kararlar alınmıştır. Ancak eğitimi destekleyen, öğrencilerin kişisel gelişim ve kültürel bilgi birikiminin artmasına yardımcı olan, onları bulunduğu yüzyılın gereksinimlerine ve becerilerine adapte eden okul kütüphaneleri şûra kararlarına geç yansımıştır. 1962 yılında gerçekleştirilen 7. şûrada alınması, okul kütüphanelerinin öneminin ve gerekliliğinin daha önceki şûralarda gündeme alınmadığını göstermektedir. MEB, yeni Türkiye Devleti kurulduğu yıllarda ünlü eğitimci John Dewey’i davet etmiş, Dewey Türk eğitimi hakkında yazdığı Türkiye Maarifi Hakkında Rapor’unda (Dewey, 1939) okul kütüphanelerinin gerekliliğini o zamanlar vurgulamıştır. Ancak şûralarda bu konuya dair kararlar 1960’lı yıllardan sonra alınmaya başlamıştır.

Okul kütüphanesinden sorumlu ve kütüphanede görev yapacak kişi, lisans düzeyinde kütüphanecilik mezunu bir kütüphaneci olmalıdır. Yani meslekî bilgiye sahip bir kütüphaneci olmalıdır ki kütüphanenin misyonu ve vizyonu yerine getirilsin. Tavsiye kararlarında okul kütüphanelerinde kütüphanecinin görevlendirilmesi bağlamındaki karar ancak 11. Şûrada (1982) alınmıştır. 21. yüzyıla yaklaşıırken içinde bulunulan yüzyılda gerçekleştirilen şûralarda alınan kararlarda okul kütüphanesine ve kütüphaneciye önemli ölçüde vurgu yapılmadığı anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak 20. yüzyılda okul kütüphanelerinin varlığının ve öneminin yalnızca raporlarda, resmî kaynaklarda ve kâğıt üzerinde kaldığı sonucuna varılmaktadır. En son 2021 yılında toplanan 20. şûrada uzman kütüphanecinin istihdamıyla ilgili karar alınmıştır. MEB'in okul kütüphaneleri için gerçekleştirdiği projeler göz önüne alındığında okul kütüphanelerinin öneminin ve kütüphanelerin, gereken ilgiyi 21. yüzyılda görmeye başladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın bulgularına ve sonuçlarına dayanarak birtakım öneriler sunmak mümkündür. Bu öneriler aşağıda belirtilmiştir:

- Okul kütüphanelerinde uzman kütüphanecinin istihdam edilmesi konusuna dair kararın yalnızca Ş20'de geçmesi okul kütüphanelerinin hizmetlerini nitelik yönünden eksik bırakmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı kendisine bağlı tüm okul kütüphanelerinde istihdam edilmek üzere kütüphaneci kadroları açmalıdır. Çünkü öğrencilerin doğru bilgiye, doğru zamanda, doğru yerden erişebilmelerine yardımcı olacak en doğru kişi lisans düzeyinde Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü mezunu bir kütüphanecidir. Bu sebeple okul kütüphanesinde bu nitelikte bir kütüphanecinin istihdam edilmesi gerekmektedir.
- Merak eden, okuyan, düşünen, sorgulayan ve eleştiren öğrencilerin yetiştirilmesi için öğrencileri kitap okumaya teşvik edici çalışmalar yapılmalıdır. Bu konuda okul kütüphaneleri öncü konumda olacağı için okul kütüphanelerine okul yönetimi ve bakanlık gerekli ilgiyi göstermelidir. Kütüphanenin zenginleştirilmesine yönelik karar sadece Ş20'de (bkz. Tablo 3) alınmıştır. Kütüphane kaynaklarında nicelik ve nitelik yönünden düzenleme olmasının anlaşıldığı karar doğrultusunda ilgili merciler, kütüphanelere maddi ve manevi desteği sağlamakla birlikte okul kütüphaneleriyle olan iş birliklerini artırmalı ve sağlamlaştırmalıdır.
- Okulların ve eğitim sisteminin önemli bir parçası olan okul kütüphanelerine şûra kararlarında sürekli olarak (her şûrada) yer verilmelidir. Günümüze kadar gerçekleştirilen yirmi şûra arasından sadece üç tanesinde (Ş7, Ş11, Ş20) okul kütüphanesine yönelik karar bulunmaktadır (bkz. Tablo 1). Bundan sonra gerçekleştirilecek her şûrada alınan tavsiye kararları arasında okul kütüphanelerine yönelik kararlara da yer verilmelidir. Bu kararlar gerekli ve ilgili merciler tarafından uygulamaya dökülmelidir.

- Okul kütüphanelerine yönelik gerçekleştirilen projelerin sürekliliği sağlanmalıdır. Belirli aralıklarla etki değerlendirme çalışmaları yapılarak projelerin eksik ya da hatalı yönleri düzeltilmelidir.

Yukarıda sunulan önerilerin uygulanması hâlinde okul kütüphanelerinin gerekli desteği ve ilgiyi görmesi mümkün olacaktır. Dolayısıyla okul kütüphanelerinin misyonu doğrultusunda öğrencilerin, eğitim sisteminin ve toplumun olumlu gelişmeler göstereceği düşünülmektedir.

Teşekkür

Gerek bu çalışmanın temeli olan araştırma raporunun her sürecinde gerekse görüş niteliğindeki bu çalışmanın ortaya çıkmasında, yönlendirici bilgileri, fikir ve önerileriyle bana destek olan sevgili hocam Doç. Dr. Semanur Öztemiz'e, çalışmayı okuyup geri bildirimlerini sunan arkadaşım Zeynep Çitil'e içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Çıkar Çatışması

Çalışmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Etik Kurul Kararları ve İzinler

Çalışma, Etik Kurul Kararı ve izni gerektirmeyen bir çalışmadır.

Kaynakça

- VIII. Millî Eğitim Şûrası. (1970). https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165001_8_sura.pdf
- X. Millî Eğitim Şûrası. (1981). https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165120_10_sura.pdf
- Bayraktar, N. ve Duman, H. (1982). Yeni Türk milli eğitim sistemi içinde kütüphane ve özellikle okul kütüphanesinin yeri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 31(3), 110-114.
- Bowen, G. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <http://dx.doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Cumhuriyetin İlk Dönemi Eğitim Kurumları (1921-1926) Telif ve Tercüme Heyeti. (2017). https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164441_heyeti_ilmiye.pdf
- Dağhan, G., Kalaycı, E. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Millî Eğitim Şuralarındaki teknoloji politikalarının incelenmesi. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri içinde (s. 837-893). Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Deniz, M. (2001). *Millî eğitim şuralarının tarihçesi ve eğitim politikalarına etkileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Dewey, J. (1939). *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*. Maarif Vekilliği.

- Durukan, A. Y. (2015). Neden kütüphane öğretmenine ihtiyacımız var? *Türk Kütüphaneciliği* 29(1), 46-49.
- Durukan, A. Y. (2019). Okul kütüphaneleri. Mehmet Ali Akkaya ve Hüseyin Odabaş (Yay. haz.). *Bilgi merkezleri: Kütüphaneler-müzeler-arşivler* içinde (s. 173-198). Hiperyayın.
- Efendioğlu, N. (2013). *Milli Eğitim Şuralarında din eğitimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu (2022). *Türk Dil Kurumu sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Hetenyi, G., Lengyel, A. Dr., ve Szilasi, M. Dr. (2019). Quantitative analysis of qualitative data: Using Voyant Tools to investigate the sales-marketing interface. *Journal of Industrial Engineering and Management*, 12(3), 393-404. <http://dx.doi.org/10.3926/jiem.2929>
- Hoepfl, M. C. (1997). Choosing qualitative research: A primer for technology education researchers. *Journal of Technology Education*, 9(1), 47-63.
- IFLA Okul Kütüphaneleri Rehberi (Arioğlu, S. ve Durukan, A. Y., Çev.). (2015). <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines-tr.pdf>
- IFLA/ UNESCO. (2000). Okul kütüphanesi bildirgesi. (İnci Önal, Çev.). <https://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/slm-tr.pdf>
- Kapluhan, E. (2015). 1921 Maarif Kongresi'nin Türk eğitim tarihindeki yeri ve önemi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 123-134. <http://dx.doi.org/10.17828/yasbed.05955>
- Keskin, İ. ve Yazar, T. (2018). Millî Eğitim Şuralarında değer, ahlak ve karakter eğitimi ile ilgili alınan kararların değerlendirilmesi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 386-405.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Merey, Z. ve Kaymakçı, S. (2018). Millî Eğitim Şuraları'nda vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları eğitimine ilişkin alınan kararların değerlendirilmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal of Education Faculty)*, 15(1), 819-854. <http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2018.88>
- Miller, A. (2018) Text mining digital humanities projects: Assessing content analysis capabilities of voyant tools. *Journal of Web Librarianship*, 12(3), 169-197. <http://dx.doi.org/10.1080/19322909.2018.1479673>
- Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011, 14 Eylül). *Resmî Gazete*, no. 652. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09/20110914-1.htm>
- Millî Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri Standart Yönergesi. (2006). *Tebliğler Dergisi*, 2590. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/548.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği. (2001, 22 Ağustos). *Resmî Gazete*, no. 24501. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/08/20010822.htm#7>

- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yönetmeliği. (2012, 12 Eylül). *Resmî Gazete*, no. 28409. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-3.htm>
- Morgan, H. (2022). Conducting a qualitative document analysis. *The Qualitative Report*, 27(1), 64-77. <http://dx.doi.org/10.46743/2160-3715/2022.5044>
- Önal, H. İ. (1986). Türkiye’de okul kütüphanelerinin hizmet vermesini etkileyen yönetsel faktörler. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 35(1), 17-30.
- Önal, H. İ. (2015). Okul kütüphaneleriyle öğrencilerin 21. yüzyıla hazırlanması. *Millî Eğitim Dergisi*, 45(208), 233-248.
- Önal, H. İ. ve Alaca, E. (2019). Bilgi erişim sürecinde gençlere okul kütüphanesi hizmetlerinin sağlanması. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(19), 121-141.
- Önal, H. ve Topçu, Ö. Ş. (2013). Eğitimi gerçekleştirmek: Öğretim programlarında okul kütüphanelerinin yeri. *Bilgi Dünyası*, 14(2), 306-328. <http://dx.doi.org/10.15612/BD.2013.123>
- Özkan, M. (2020). Eksiğiz: Onlar bizsiz, biz onlarsız. Açık Bilim ve Bilimsel İletişim: 4. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğrenci Kongresi, 16 Nisan 2020, Genişletilmiş Bildiri Özetleri içinde (ss. 54-57). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Öztemiz, S. (2021). Gülün Adı ve Benim Adım Kırmızı romanlarında kitap ve kütüphane kavramı: Voyant araçlarıyla yapılan bir değerlendirme. Mehlika Karagözoğlu Aslıyüksek (Ed.). *Türk edebiyatında kitap* kütüphane ve okuma kültürü içinde (551-568). Ankara: Hece Yayınları.
- Öztemiz, S. ve Özel, N. (2020). Dijital insani bilimler araçları üzerine bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 60(1), 390-414. <http://dx.doi.org/10.33171/dtcjournal.2020.60.1.19>
- Sak, R., Sak, İ. T. Ş., Şendil, Ç. Ö., ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256. <http://dx.doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Sampsel, L. J. (2018). Voyant tools. *Music Reference Services Quarterly*, 21(3), 153-157. <http://dx.doi.org/10.1080/10588167.2018.1496754>
- Sefercioğlu, N. (1970). Türk Kütüphaneciler Derneğinin VIII. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına sunduğu, okul kütüphanelerine ilişkin mutıra. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 19(4), 349-352.
- Serçin, F. (2019). 2008- 2018 yılları arasında yapılan Millî Eğitim Şuralarında eğitim yönetimi ve denetimi alanında alınan kararlar [Tezsiz yüksek lisans projesi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Şahin, F. Y. (2012). Türk Millî Eğitim Şuraları’nda (1939-2010) psikolojik danışma ve rehberlik ile ilgili alınmış olan kararların değerlendirilmesi. *Journal of Social Studies Education Research Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 95-118.
- Şenyurt, Ö. (2018). *Türk millî eğitim sisteminde bilgi okuryazarlığı gereksinimlerinin karşılanması* [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Hacettepe Üniversitesi Açık Erişim Sistemi. <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/5408>
- T.C. Maarif Vekilliği. (1939). *BİRİNCİ MAARİF ŞÛRASI 17-29 TEMMUZ 1939*. Maarif Vekâleti.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (1962). *YEDİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI 5-15 ŞUBAT 1962*. Maarif Vekâleti.

- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2021). *20. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Kurul ve Şûra İşleri Daire Başkanlığı.
- T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (2022, 24 Şubat). *Geçmişten Günümüze Millî Eğitim Şûraları*. <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328>
- Yazar, T. ve Keskin, İ. (2018). Millî Eğitim Şûralarında yaşam boyu öğrenme, halk eğitimi, yetişkin eğitimi ve yaygın eğitimi ile ilgili kararların değerlendirilmesi. *HAYEF Journal of Education*, 15(1), 63-83. <http://dx.doi.org/10.26650/hayef.2018.15.1.0002>
- Yılmaz, E. (2015). Eğitimde okul kütüphaneleri: Türkiye'de durum. *Millî Eğitim Dergisi*, 45(208), 259-286.

Kalplere Dokunan Bir Kütüphane: Dolusalkım İlkokulu-Ortaokulu Kütüphanesi

A Library That Touches Hearts: Dolusalkım Primary and Secondary School Library

Nisa ÖKTEM

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atıf yapmak için/ To cite this article:

Öktem, N. (2022). Kalplere dokunan bir kütüphane: Dolusalkım İlkokulu-Ortaokulu Kütüphanesi. *Bilgi Dünyası*, 23(2), 199-203. doi: 10.15612/BD.2022.686

Makale türü / Paper type: Tanıtım-Eleştiri / Review

Doi: 10.15612/BD.2022.686

Geliş Tarihi / Received: 14.06.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 28.06.2022

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 18.10.2022

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / University and Research Librarians Association

Posta Adresi / Postal Address: Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenışehir, Ankara, TÜRKİYE/TURKEY

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / Fax: +90 312 430 03 61; E-posta / E-mail: bilgi@bd.org.tr

Web: <http://www.bd.org.tr/index.php/bd/index>

Kalplere Dokunan Bir Kütüphane: Dolusalkım İlkokulu-Ortaokulu Kütüphanesi

Nisa ÖKTEM*

Öz

İstanbul Medeniyet Üniversitesi bünyesinde kurulmuş olan ve çoğunluğu Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğrencilerinden oluşan Medeniyet Bilgi Topluluğu kulübü, Siirt Pervari ilçesi Dolusalkım İlkokulu-Ortaokulunun kütüphane ihtiyacı doğrultusunda Üsküdar Belediyesi ve Siirt Vakfı'nın destekleriyle bir proje başlatmış ve çoğu bağış yoluyla temin edilen 5.500 adet kitap ile bu okulun öğrencilerinin kütüphane ile tanışmasına vesile olmuştur.

Bu yazıda, 16-18 Mayıs 2022 tarihleri arasında Siirt'in Pervari ilçesi Dolusalkım İlkokul-Ortaokulu kütüphanesinin açılışında edinilen izlenimler aktarılmıştır.

Anahtar sözcükler: *Siirt Dolusalkım İlkokulu-Ortaokulu, Siirt Dolusalkım İlkokulu-Ortaokulu kütüphanesi.*

* Arş. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E-posta: nisa.oktem@medeniyet.edu.tr

A Library That Touches Hearts: Dolusalkım Primary and Secondary School Library

Nisa ÖKTEM*

Abstract

Medeniyet Bilgi Community Club, which was established within the body of Istanbul Medeniyet University and mostly consists of students from the Department of Information and Records Management, started a project in line with the library needs of Dolusalkım Primary and Secondary School in Siirt Pervari, with the support of Üsküdar Municipality and Siirt Foundation, and 5500 books, most of which were obtained through donations. It has been instrumental in introducing the students of this school to the library.

In this article, the impressions gained at the opening of the Dolusalkım Primary School-Middle School library in the Pervari district of Siirt between 16-18 May 2022 are conveyed.

Keywords: *Siirt Dolusalkım Primary School-Middle, Siirt Dolusalkım Primary School-Middle library.*

* Research Assistant, Istanbul Medeniyet University Department of Information and Document Management.
E-mail: nisa.oktem@medeniyet.edu.tr

Giriş

Siirt, Pervari ilçesi Dolusalkım İlkokulu-Ortaokulu 2015 yılında eğitim-öğretime başlamıştır. Zor şartlarda eğitim-öğretimi sürdürmeye çalışan bu okulda, herhangi bir kütüphane olmadığı için öğretmenler kendi imkânlarıyla küçük bir kitaplık oluşturmaya çalışmışlardır.

İstanbul Medeniyet Üniversitesi bünyesinde kurulmuş olan ve çoğunluğu Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğrencilerinden oluşan Medeniyet Bilgi Topluluğu kulübü, bu okulun kütüphane ihtiyacından haberdar olunca, 2021 yılının Nisan ayında Üsküdar Belediyesi ve Siirt Vakfı'nın destekleriyle yürütülecek olan bir proje kapsamında hemen çalışmalara başlamış ve "*Siirt Projesi: Oku'lacak Çok Şey Var*" ismi verilen proje için gerekli görüşmeler yapıp, izinler alınmıştır.

Projenin Nihayetlenmesi ve Edinilen İzlenimler

Kütüphane için, çoğu bağış yoluyla 5.500 kitap sağlandı. Kitap edinmek için yapılan duyurular ve derme geliştirmeye ilişkin sağlama, seçim/ayıklama ve kataloglama gibi diğer işlemler yaklaşık bir sene sürdü. Kitap raflarının, masaların ve sandalyelerin sağlanmasında, Üsküdar Belediyesi ve Siirt Vakfı destek oldu. Rafların, masaların ve sandalyelerin hazırlanmasından sonra Medeniyet Bilgi Topluluğu öğrencileri tarafından kataloglanan, ilkokul için 3.000, ortaokul için 2.500 kitap, Mayıs 2022'de okula ulaştırıldı. Artık sırada, kitapların yerleştirilmesi, kütüphane salonlarının düzenlenmesi ve kütüphanecisi belli ki uzun zaman olmayacak bu kütüphanenin sürdürülebilirliği için, bu işe gönüllü öğretmenlere teknik konularda bilgi vermek ve kitapları okurlarıyla buluşturmak kalmıştı.

Son hazırlıklar da tamamlandıktan sonra danışmanlığını Dr. Didar Bayır'dan devraldığım Medeniyet Bilgi Topluluğu'nun öğrencilerinden Hacer Pergel, Zeynep Kabak, Sümeyye Kaplan ve Esmâ Ekin ile birlikte 16 Mayıs 2022 tarihinde Siirt Pervari ilçesi Dolusalkım İlkokulu-Ortaokulu kütüphanelerinin açılışı için yola çıktık. Ekip olarak Siirt merkezde gerçekleştirdiğimiz makam ziyaretleri sonrasında, okul müdürü Saim Kom'un da bizlere eşlik etmesiyle, şehir merkezinden üç saat uzaklıktaki Dolusalkım köyüne ulaştık. Köyün dik ve toprak yolu hem bizim hem de köylüler için her mevsimde meşakatkatli bir yolculuğu zorunlu kılıyordu.

Dolusalkım köyüne vardıkten sonra okulun kıymetli öğretmenleri ile tanıştık ve hemen öğretmenlerle birlikte kütüphanenin düzenlenmesi için hazırlıklara başladık. 16 Mayıs tarihinde gecenin ilerleyen saatlerine kadar çalışmaları süren, "Medeniyet Bilgi Kütüphanesi" (ortaokul kısmı için oluşturulan kütüphane) ve "Dolusalkım İlkokulu Kütüphanesi" isimleri verilen kütüphaneler, artık kullanıcıların hizmetine hazır hale gelmişti.

17 Mayıs 2022 tarihinde okulun öğretmenleri Saim Kom Abdülkadir Tatlav, Abdullah Kaplan, Esra Ateş, Kübra Köse, Nupelda Arslan, Mahsun Alıcı ve bize büyük destekleri olan Siirt Vakfı Şube Müdürü Nevzat Amcalar'ın da katılımlarıyla kütüphanelerin açılışı yapıldı. Açılış programı, köy halkı ve okulun heyecanı hiç durulmayan minik öğrencileriyle oldukça keyifli geçti. Kütüphanelerin kurdeleleri kesildi, herkes merakla ve sanırım heyecanla bu kütüphaneleri gezdi. Öğrenciler, belki de ilk kez bir kütüphaneden ödünç kitap alarak okumaya başladılar. Okuma etkinliği, masal dinletisi, çuval yarışı, yüz boyama, halat çekme gibi etkinliklerle kütüphanelerin açılışı, neşeli ve eğlenceli bir kutlamaya dönüştü.

Okuldan ayrılırken geçirdiğimiz eğlenceli vakitler sayesinde biriktirdiğimiz güzel anılar bir yana, tıpkı birer iyilik meleği gibi çalışan okulun öğretmenlerinin anlattığı kimi hikayeler, bizleri hüznlendirdi. Bu okulda öğrenimlerini tamamlayan öğrencilerin ne yazık ki ailelerinin onayı olmadığı için liseye devam edememeleri ve kız öğrencilerin başlık parasıyla çocuk yaşta evlendirilmeleri dinlediğimiz üzücü "hikayeler"den bir kaçtı. Bu yazının kapsam ve amacı dışına çıkmamak için, eğitimin, kütüphanelerin ve kitapların bir fark yaratmada, bireyi değiştirme ve dönüştürme gücüne inanarak ve bir dahaki ziyaretimizde değişenleri görebilmeyi umut ettiğimizi söylemek, şimdilik yeterli olacaktır.

"*Siirt Projesi: Oku'lacak Çok Şey Var*" isimli bu projede emeği geçen ve bizi bu yolda yalnız bırakmayan tüm kişi ve kurumlara bu vesileyle teşekkür ederiz. Kısıtlı imkânlarla kurulan ve varlığını sürdürmeye çalışan bu okulda kurduğumuz kütüphanelerle çocukların kalplerine dokunarak kitap sevgisini aşılayabilmiş ve hayatlarına ışık tutabilmiş olmayı temenni ederiz.

Teşekkür

Metni okuyup değerli görüşlerini benimle paylaşan kıymetli Hocam Prof. Dr. Tuba KARATEPE'ye en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Kataloglama ve Sınıflamaya Giriş

Introduction to Cataloging and Classification

Vedat GÜLTEKİN

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atıf yapmak için/ To cite this article:

Gültekin, V. (2022). Kataloglama ve Sınıflamaya Giriş. *Bilgi Dünyası*, 23(2), 205-209. doi: 10.15612/BD.2022.696

Makale türü / Paper type: Kitap Tanıtımı / Book Review

Doi: 10.15612/BD.2022.696

Geliş Tarihi / Received: 05.10.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 31.10.2022

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 01.11.2022

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / University and Research Librarians Association

Posta Adresi / Postal Address: Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenışehir, Ankara, TÜRKİYE/TURKEY

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / Fax: +90 312 430 03 61; E-posta / E-mail: bilgi@bd.org.tr

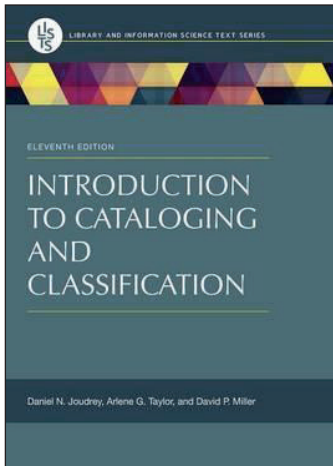
Web: <http://www.bd.org.tr/index.php/bd/index>

Kitap Tanıtımı / Book Review

Kataloglama ve Sınıflamaya Giriş

Introduction to Cataloging and Classification

Daniel N. Joudrey, Arlene G. Taylor, and David P. Miller (İngilizce)
 Santa Barbara, California: Libraries Unlimited, 2015, 11th ed., XXV, 1048 s.
 ISBN: 978-1-59884-857-1

In this study, the book titled "Introduction to Cataloging and Classification" written by Daniel N. Joudrey, Arlene G. Taylor, and David P. Miller is introduced. The work introduced consists of 6 chapters and appendices with the headings "Introduction, Description and Access, Authority Control, Subject Access, Formatting and Presentation, Administrative Problems".

Bu çalışmada, Daniel N. Joudrey, Arlene G. Taylor, and David P. Miller'in yazarlığını yaptığı "Introduction to Cataloging and Classification" isimli kitabın tanıtımı yapılmaktadır. Tanıtılan eser, "Giriş, Tanımlama ve Erişim, Otorite Kontrolü, Konu Erişimi, Biçimlendirme ve Sunum, Yönetimsel Sorunlar" başlıklarını 6 bölüm ve eklerden oluşmaktadır.

Kitabın *Giriş* bölümünde, kataloglamaya ilişkin tanımlara (kataloglama, tanımlama, erişim, kodlama, vb.) yer verilmiştir. Kataloglarda üst veri kayıtlarının formatları, üst veri ve semantik ağ konularında açıklayıcı bilgiler mevcuttur. Ayrıca kataloglama kurallarının ve katalogların geçmişten günümüze gelişimi detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

Tanımlama ve erişim bölümünde, 20. yüzyılın sonlarına çevrimiçi bilgi ortamlarındaki bilgi kaynaklarının bibliyografik nitelendirmelerinin nasıl yapılması gerektiği düşüncesiyle kataloglamada geleneksel yaklaşımların yetersiz olduğu görüşü ağırlık kazanmıştır. Bu görüş doğrultusunda eserde, bilginin tanımlanması, kodlanması ve erişiminde değişik yol ve yöntemlerin izlenmesi gerektiği fikri tartışılmaktadır. Bu bölümde, "Uluslararası Kataloglama İlkeleri (International Cataloguing Principles-ICP)" hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. "Bibliyografik Kayıtlar için İşlevsel Gereksinimler (Functional Requirements for Bibliographic Records-FRBR)", yeni kataloglama standardı "Kaynak Tanımlama

ve Erişim (Resource Description and Access-RDA)” hakkında kapsamlı bilgi örneklerle birlikte sunulmuştur.

Otorite kontrolü bölümünde, otorite kontrolünün tanımı ve katalogların fonksiyonları ile otorite kontrolü arasındaki ilişki irdelenmiştir. Otorite işinin nasıl yapılacağı ile ilgili ilkelerinin detaylı bir şekilde anlatıldığı bu bölümde, kontrollü listelerin oluşturulmadığında yaşanabilecek sorunlar örnekleriyle birlikte sunulmaktadır. Otorite dizinlerinin oluşturulması ve devamlılığının sağlanması da yine eserde detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Konu erişimi bölümünde, bilginin organizasyonunun entelektüel açıdan en zorlayıcı yanlarından biri olan konu analizinin gerekliliği ve amaçları belirtildikten sonra konu analizi süreçleri anlatılmıştır. Konu analizinin zorlukları verilen örneklerle açıklanmıştır. Konu başlıklarının yapısına ve konu başlığı oluşturmada dikkat edilmesi gereken hususlara da ayrıca değinilmiştir. Ayrıca, “Kongre Kütüphanesi Konu Başlıkları (Library of Congress Subject Headings-LCSH) ve “Sears Konu Başlıkları Listesi (Sears List of Subject Headings)” hakkında kapsamlı bilgiler sunulmuştur. Eserde, diğer hiyerarşik kontrollü listeler (Tıp Konu Başlıkları/Medical Subject Headings-MeSH, BISAC Konu Başlıkları Listesi, vb.) ve otomatik indeksleme yöntemleri (KWIC-KWOC indeksleme, bilgisayar destekli indeksleme, vb.) hakkında da detaylı bilgiler mevcuttur. Bu bölümün büyük bir kısmı da sınıflamaya ayrılmıştır. Dewey Onlu Sınıflama Sistemi (Dewey Decimal Classification-DDC), Kongre Kütüphanesi Sınıflama Sistemi (Library of Congress Classification-LCC) ve diğer sınıflama sistemlerinin (Cutter’s Expansive Classification, Bliss’s Bibliographic Classification, Special Classification Schemes) özellikleri ve yapıları hakkında kapsamlı bilgiler verilmiştir. Bu bölümde, ayrıca Cutter numarası hakkında bilgilere de ulaşılabılır.

Biçimlendirme ve sunum bölümünde, çevrimiçi sistemlerde, katalog kayıtlarının içeriği, arama ve görüntüleme için makine tarafından yönetilebilir olması için elektronik olarak kodlanmasını sağlayan Makinece okunabilir kataloglama (MARC) hakkında bilgi sunulmaktadır. Ayrıca MARC formatı, MARC bibliyografik kaydının bileşenleri, MARC otorite kaydının bileşenleri, MARC giriş kuralları ve noktalama işaretleri ile MARC kaydının gösterimi hakkında bilgiler verilmiştir. Bilgi merkezlerinde bibliyografik ve otorite üst verilerini kodlamak için MARC formatının yanı sıra kullanımda olan ve geliştirilmekte olan diğer standartlar da geniş bir bakış açısıyla (Dublin Core, Üst Veri Nesne Tanımlama (Metadata Object Descriptive Schema-MODS), Bibliyografik Çerçeve (BIBFRAME), Bağlı Veri (Linked Data), vb. da açıklanmıştır. Bu bölümün sonunda ise Uluslararası Standart Bibliyografik Tanımlama (International Standard Bibliographic Description-ISBD) detaylarıyla açıklanmıştır. Dünya çapında uzun zamandır uluslararası kabul görmüş bir kataloglama standardı olan ISBD’nin oluşum süreci, amaç, hedef ve ilkeleri, yapısı ile ilgili bilgiler verildikten sonra Bibliyografik Kayıtlar için İşlevsel Gereksinimler (Functional Requirements for Bibliographic Records-FRBR) ve Kaynak Tanımlama ve Erişim (Resource Description and Access-RDA) standartları ile karşılaştırılması yapılmıştır.

Yönetimsel sorunlar bölümünde, kataloglama ve üst veri hizmetlerinin yönetimi konusu ele alınmıştır. Entegre kütüphane sistemlerinin temel bir bileşeni ve keşif ortamı olarak çevrimiçi kütüphane kataloğu (OPAC), özgün ve kopya kataloglama gibi konuları içeren bu bölümde, kataloglama birimlerinin kataloglama işlemleri için dikkat etmesi gereken hususlara değinilmiştir. Kataloglamanın sürdürülebilirliği ve kataloglamayı destekleyici birtakım hususlar da açıklanmıştır. Son olarak kataloglama işbirlikleri (NA-CO-Name Authority Cooperative, SACO-Subject Authority Cooperative, vb.), bibliyografik ağlar (OCLC- Online Computer Library Center, vb.), kataloglama birimlerinin kataloglama işlemlerini yaparken yararlanabileceği kataloglama destek araçları (Cataloger's Desktop, LC's Cataloging Distribution Service, vb.) tanıtılmıştır.

Eserin *Ekler* kısmında, Kaynak Tanımlama ve Erişim (RDA)'nın ana hatları, kataloglama ve sınıflama konularıyla ilgili seçilmiş bibliyografik bilgi, kataloglama ve sınıflama ile ilgili terimleri ve kısaltmaları içeren bir sözlük ve indeks bulunmaktadır.

Değerlendirme

Bilgi merkezlerinde, kullanıcılara etkin bilgi hizmeti sunabilmek için bilginin organizasyonu çok önemlidir. Bu eser, bilginin organizasyonuna yönelik (tanımlayıcı kataloglama, sınıflama, konu erişimi, vb.) bilgileri içermektedir.

Eserin yayımlanmasının üzerinden uzun zaman geçmiş olmasına rağmen bilginin organizasyonuna yönelik içerdiği bilgiler günceldir. Eser, tanımlayıcı kataloglama ve üst veri kodlamasındaki değişiklikleri sunmaktadır. Eserin eksik yönü, bilginin tanımlanması ile kullanıcıların bilgi arama davranışları arasındaki ilişkinin yeterince kurulmamış olmasıdır. Kullanıcıların bilgi erişim sistemlerinde bilgiyi nasıl aradıkları ile ilgili geniş bir tartışma içermemektedir. Miksa (2017) tarafından yapılan bir değerlendirmede de bu konuya vurgu yapılmıştır.

Eser, kataloglama ve sınıflamayla ilgili geniş bir kavramsal çerçeve sunması, bu iki konuyu tüm yönleriyle derinlemesine incelemesi ve konuyla ilgili literatürü sunması açısından son derece kıymetlidir. Eser, bilgi ve belge yönetimi bölümü akademisyenleri ve öğrencileri, bilgi merkezlerinin kataloglama birimlerinde çalışan personel, kataloglama ve sınıflama ile ilgilenen diğer araştırmacılar için faydalı bir eserdir.

Kaynakça

- Joudrey, D. N., Taylor, A. G. ve Miller, D. P. (2015). Introduction to cataloging and classification (11th ed.). Libraries Unlimited.
- Miksa, S. D. (2017). Introduction to Cataloging and Classification, Cataloging & Classification Quarterly, 55(5), 323-327. DOI: 10.1080/01639374.2017.1321077

Öğr. Gör. Dr. Vedat GÜLTEKİN

Ankara Üniversitesi Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik Programı
vgultekin@ankara.edu.tr

**EAHIL 2022 Konferansı İzlenimleri, Rotterdam, Hollanda,
1-3 Haziran 2022**

*The impressions of the EAHIL 2022 Conference, Rotterdam, Netherlands,
June 1-3, 2022*

Kübra ZAYİM GEDİK

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atıf yapmak için/ To cite this article:

Zayim Gedik, K. (2022). EAHIL 2022 Konferansı İzlenimleri, Rotterdam, Hollanda,
1-3 Haziran 2022. *Bilgi Dünyası*, 23(2), 211-218. doi: 10.15612/BD.2022.699

Makale türü / Paper type: Tanıtım-Eleştiri / Review

Doi: 10.15612/BD.2022.699

Geliş Tarihi / Received: 19.12.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 21.12.2022

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 29.12.2022

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / University and Research Librarians Association

Posta Adresi / Postal Address: Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenışehir, Ankara, TÜRKİYE/TURKEY

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / Fax: +90 312 430 03 61; E-posta / E-mail: bilgi@bd.org.tr

Web: <http://www.bd.org.tr/index.php/bd/index>

EAHIL 2022 Konferansı İzlenimleri, Rotterdam, Hollanda, 1-3 Haziran 2022

Kübra ZAYİM GEDİK*

Öz

Bu çalışmada, 1-3 Haziran 2022 tarihinde "Broaden The Horizons - diversity, partnership and innovation with a human touch (Ufukları genişletmek: insan dokunuşuyla çeşitlilik, ortaklık ve yenilik)" teması ile Hollanda'nın Rotterdam şehrinde hibrit katılım olanağı ile düzenlenen Avrupa Sağlık Bilimleri ve Kütüphaneleri Derneği'nin (European Association for Health Information and Libraries- EAHIL) 2022 Konferansına ilişkin izlenimler paylaşılacaktır. Bu çalışmanın 12-16 Haziran tarihlerinde Norveç'in Trondheim şehrinde düzenlenecek olan EAHIL 2023 Çalıştayına katılım sağlamak isteyenlere fikir vermesi hedeflenmiştir.

Anahtar sözcükler: Kütüphane Dernekleri, Konferans, Çalıştay, Burs, Tıp ve Sağlık Bilimleri.

* Bezmialem Vakıf Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Öğr.Gör., kzayim@bezmialem.edu.tr

The impressions of the EAHIL 2022 Conference, Rotterdam, Netherlands, June 1-3, 2022

Kübra ZAYİM GEDİK*

Abstract

In this study, the impressions of the European Association for Health Information and Libraries (EAHIL) 2022 Conference organized in a hybrid format held in Rotterdam, Netherlands on June 1-3, 2022, with the theme "Broaden the Horizons - Diversity, Partnership, and Innovation with a Human Touch" will be shared. It is aimed of the study to give opinion to those who want to participate in the EAHIL 2023 Workshop to be held in Trondheim, Norway on June 12-16.

Keywords: *Library Association, Conference, Workshop, Scholarship, Medicine and Health Sciences.*

* Bezmialem Vakıf University, Vocational School of Health Services, Lecturer (PhD), kzayim@bezmialem.edu.tr

Giriş

Tıp ve sağlık bilimleri alanında uzmanlaşan kütüphanecilerin, mesleki derneklerin yıllık organizasyonlarına katılımı profesyonel gelişim açısından oldukça önemlidir. Güncel bilgi ve uygulamaların sürekli olarak yenilediği bir alan olan sağlık bilimlerinde kütüphanecilik hizmetleri de hızla gelişerek araştırmacı ve uygulayıcıların ihtiyaçlarına cevap verebilmek için yenilenmektedir. Uluslararası mesleki organizasyonlar, uygulamaları yakından takip etmek, çeşitli kurum ve kuruluşların uygulama örneklerini gözlemlemek, diğer ülkelerdeki meslektaşlarla tanışmak, birçok projede fikir geliştirmek ve yer alabilmek için harika fırsatlar sunmaktadır.

Bu doğrultuda, tıp ve sağlık bilimleri kütüphaneciliği alanında birçok dernek günümüzde faaliyet göstermektedir. EAHIL, Avrupa bölgesinde tıp ve sağlık bilimleri alanında uzmanlaşan kütüphanecilere yönelik faaliyetlerini 1987 yılından beri yürütmektedir (Güneş, 2007). EAHIL düzenli olarak yıllık toplantılar organize ederek çeşitli ülkelerden kurum ve kuruluşların bir araya gelmesine imkân sağlamaktadır.

EAHIL yıllık organizasyonu konferans ve çalıştay formatı ile her yıl değişiklik göstererek düzenlenmektedir. Bu çalışmada, 1-3 Haziran 2022 tarihinde Hollanda'nın Rotterdam şehrinde düzenlenen EAHIL 2022 Konferansı izlenimleri aktarmak hedeflenmiştir. Konferansa katılım ÜNAK Derneği desteği ile olmuştur. 2023 yılında Norveç'in Trondheim şehrinde düzenlenecek olan EAHIL Çalıştayına katılım sağlamak isteyen meslektaşlarımız için EAHIL derneğinin burs imkanına da yer verilmiştir.

Covid-19 pandemisi sebebiyle 2020 ve 2021 yılındaki EAHIL organizasyonları sanal ortamda gerçekleştirilmiştir. İki yıl aradan sonra yüz yüze gerçekleşen EAHIL 2022 Konferansı, derneğin organizasyonları arasında ilk hibrit organizasyon olma özelliğine sahiptir.

Konferans Öncesinde

EAHIL organizasyonlarına dair tüm duyurular EAHIL e-posta gruplarından paylaşılmaktadır. Organizasyonla ilgili ilan edilen web sayfası ve sosyal medya araçları üzerinden etkinlik süreçlerine yönelik tüm bilgiler takip edilebilmektedir. EAHIL üyeliği ücretsizdir. Tıp ve sağlık bilimleri alanında çalışan kütüphaneciler EAHIL web sayfasından üyelik işlemlerini gerçekleştirebilmektedir. Üyelik sonrasında EAHIL e-posta listesi duyuruları da takip edilerek dernek içerisinde daha aktif bilgi akışına sahip olunabilir.

Üye sayısı belli bir sayıya ulaşmış olan ülkelerde, EAHIL Konseyine ülke temsilcileri atanabilmektedir. EAHIL Konseyi üyeleri, ülkelerindeki üyeler ile dernek arasında bir bağlantı görevi görür. Konsey üyeleri, EAHIL'in duyurulmasında ve yeni üyelerin kazanılmasında önemli bir role sahiptir. Ülke temsilciliği için aday olan ve üyelerden yeterli oyu alan meslektaşlarımız ülkelerini dernek içinde temsil edebilmektedir. Temsilciler her yıl

EAHIL organizasyonun bir gün öncesinde gerçekleştirilen EAHIL Konsey toplantısına katılım sağlar.

2021-2024 yılları arasında ülkemizi temsil eden EAHIL Konsey üyesi temsilcilerimiz (Kübra Zayim Gedik, Nurgül Kılıç) 31 Mayıs 2022 tarihinde konferans programı öncesinde EAHIL Konsey toplantısına katılım sağlamışlardır. Toplantı süresince Konsey gündeminde yer alan konular hakkında katılım sağlayan ülke temsilcileri fikirlerini paylaşmıştır. Toplantı gündeminde; anadili İngilizce olmayan kütüphanecilerin mesleki gelişim faaliyetleri için neler yapılabileceği, sağlık kütüphaneciliği terimler sözlüğü oluşturabileceği, belli konularda çevrimiçi toplantılar düzenlenebileceği, üye platformu oluşturarak üyeler için bağlantı kurma ağı oluşturulabileceği, üye ülkeler için sistematik inceleme müfredatı oluşturulabileceği görüşülmüştür. Sayın Doç.Dr. Güssün Güneş'in toplantıya katılımı ile Türkiye olarak 2021 yılında İstanbul ev sahipliğinde gerçekleşen EAHIL 2021 Çalıştayının detaylarından bahsedilmiştir. Ayrıca Türkiye'de ÜNAK Derneği Tıp ve Sağlık Bilimleri Platformu tarafından gerçekleştirilen çalışmalara da yer verilmiştir. Toplantının çalıştay aşamasında Türkiye temsilcileri EAHIL'in yakın gelecekte gündemine alması gereken konulara öneri olarak Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına yönelik geliştirilebilecek faaliyetler hakkında fikirlerini paylaşmıştır. Özellikle Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 3 – Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam hedefi, tıp ve sağlık bilimleri alanında bilgi hizmetlerini yöneten meslektaşlarımızın oldukça fazla katkı sağlayabilecekleri bir başlık olabileceği de dile getirilmiştir.

EAHIL 2022 Konferansı

2021 yılında ülkemizde İstanbul Marmara Üniversitesi ev sahipliğinde yüz yüze gerçekleştirilmesi hedeflenen EAHIL 2021 Çalıştayı Covid-19 pandemisi koşulları sebebiyle sanal ortamda gerçekleştirildi. İki yıllık sanal organizasyonların ardından ilk yüz yüze toplantı Rotterdam'da yapılmıştır. Hibrit formatta gerçekleştirilen konferansın yüz yüze olan program içeriğinde 52 sözlü sunum (5'i video bağlantısı), 13 poster, 10 çalıştay, 6 genel oturum ve 4 süreli eğitim kursu yer almıştır. Çevrimiçi programda 18 sözlü sunum, 11 poster ve bir çevrimiçi atölye çalışması gerçekleşmiştir (Bramer, 2022).

Konferansın ana temasına bağlı kalarak belirlenen alt tema başlıkları da güncel sağlık bilimleri kütüphaneciliği uygulamaları içeren sunumların yer aldığı başlıklar olmuştur. Temalar çerçevesinde sağlık bilgisi uzmanlarının yeni beceriler geliştirmede karşılaştığı zorluklar, araştırma veri yönetimi, sistematik incelemeler, araştırma stratejileri, veri okuryazarlığı, açık bilim ve araştırmaya erişim konuları sunumlarda ele alınarak birçok ülkeden katılan meslektaşımızın kendi kurumlarındaki uygulamalara yer verilen oturumlar gerçekleştirilmiştir.

Dünyanın en büyük tıp kütüphanelerinden biri olan National Library of Medicine (NLM) tıp ve sağlık bilimleri kütüphaneciliği alanındaki yenilikçi çalışmaları yönlendiren önemli bir kurumdur. Konferans programı içeriğinde NLM'den katılım sağlayan bir meslektaş-

mız etkili bir sunum gerçekleştirmiştir. "NLM Update" başlıklı sunum ile NLM'nin yakın gelecekte gerçekleştireceği yenilikçi çalışmalar katılımcılarla paylaşılmıştır. Sunum içeriğinde, günümüzde tıp ve sağlık bilimleri kütüphanelerinin küresel paydaşlarla birlikte hareket etmesi gerekliliği dile getirilmiştir (sağlık hizmeti sağlayıcıları, araştırmacılar, eğitim kurumları, hükümetler, yayıncılar, ticari kurum ve kuruluşlar). Pubmed Central'ın yenilenen arayüzünden ve ClinicalTrials'ın da Beta sürümünden bahsedilerek Pubmed'e günde 3,4 milyon kullanıcının erişim sağladığı bildirilmiştir. National Institute of Health (NIH)'in Genom Bilimi bahsedilerek araştırma veri yönetimi ve paylaşımının, biyomedikal araştırmaların hızını artırmak, araştırma sonuçlarının doğrulanmasını sağlamak ve yüksek değerli veri kümelerine erişilebilirlik sağlamak gibi birçok faydasına yer verilmiştir. Son olarak NLM'nin 2036 yılında ulaşmayı hedeflediği stratejik planından bahsedilerek dijital hizmetlerle birlikte fiziksel alanların dönüşümünden bahsedilmiştir. Sunum içeriğinde bahsedilen başlıklara NIH ve NLM web sayfasından erişim sağlanabilmektedir.

Konferans çerçevesinde organize edilen tüm oturumlar hakkında detaylı bilgi vermek çalışma kapsamında mümkün olamayacağı dolay bu gibi toplantılara meslektaşlarımızın fiziki ortamda katılımı oldukça önemlidir. Dernek, genç meslektaşları desteklemek için burs imkanları sunmaktadır. Burs başvuruları her yıl etkinlik öncesindeki Aralık ve Ocak ayında kabul edilmektedir. Bursa başvuran adayın EAHIL üyesi olması gerekmektedir. Aday, tıp ve sağlık bilimleri kütüphanesinde çalışma şartını sağlayarak mesleki yeterlilik düzeyini ve burs ile neleri gerçekleştirebileceğini en iyi şekilde ifade eden burs başvuru metnini oluşturması beklenir. Ayrıca bazı etkinliklerde organizasyon sponsorları katılımcılara farklı burs seçenekleri sunabilmektedir. Burslarla ilgili tüm detaylar EAHIL web sitesinde yer almaktadır. Organizasyondan altı-yedi ay önce burs duyuruları için organizasyon ve dernek web sayfaları takip edilmelidir.

Konferans içeriğinde sunum yapan katılımcılar çalışmalarının detaylarını Journal of EAHIL (JEAHIL) dergisinde yayınlatabilmektedir (Harriss ve Klein, 2022). Bu sebeple uygulama örneklerinin içerik detaylarına erişim sağlamak isteyen meslektaşlarımızın derginin 2022 yılı ve gelecekteki sayılarını takip etmesini öneririz. Dergi açık erişimli olup JEAHIL web sayfasından erişim sağlanabilmektedir.

Şekil 1

EAHIL 2022 Konferansı Görsel Tasarımı

Sosyal Program

Hollanda'nın ikinci büyük şehri olan Rotterdam, organizasyona ev sahipliği yapan Erasmus Üniversitesi'ne ve tıp merkezine adını veren büyük filozof ve hümanist Desiderius Erasmus'un doğum yeridir. Hollanda, güzel düz ufuklarıyla tanınmaktadır. Geçen iki yılın ardından, yeniden daha geniş görünmenin önemini vurgulamak adına konferansın ana teması "Ufukları genişletmek: insan dokunuşuyla çeşitlilik, ortaklık ve yenilik" olarak belirlenmiştir.

EAHIL organizasyonlarında farklı birçok sosyal program organizasyon içeriğinde yer almaktadır. Bu programlardan ilki, ilk defa EAHIL organizasyonuna katılan katılımcılar için etkinlik programının ilk günü gerçekleştirilmektedir. First Timer Meeting adıyla her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen bu etkinlikte katılımcıların dernek yetkilileri ile tanışması ve ilk defa katılım sağlayanların bir arada bulunarak sosyalleşmesi amaçlanır. Bu yıl First Timer Meeting etkinliği 31 Mayıs 2022 tarihinde sürekli eğitim oturumları ve Konsey toplantısı sonrasında First Timer Reception olarak Rotterdam Euromast'da gerçekleştirilmiştir. Etkinliğin ilk günü 1 Haziran Çarşamba 2023 tarihinde yoğun geçen konferans programı sonrasında Welcome Reception etkinliği Rotterdam şehrinin belediye binası olan City Hall'da gerçekleştirilmiştir. Etkinliğin ikinci günü 2 Haziran 2022 tarihinde yine konferans programı ardından şehrin önemli etnografya müzelerinden biri olan Wereldmuseum'da Gala Yemeği organizasyonu gerçekleştirilmiştir. Öğrenme odaklı geçen yoğun konferans programının yanında sosyal programlarda birçok ülkeden meslektaş ile tanışmak ve kültürel etkileşimde bulunma imkanı EAHIL derneği yıllık etkinliklerinde oldukça mümkündür. Sosyal programlarla birlikte organizasyonun gerçekleştiği ülkenin kültürünü yakından tanıyabilmek de uluslararası organizasyonların sunduğu en güzel imkanlardan biridir.

EAHIL 2022 Konferansı Sonrasında

Bu yıl EAHIL 2022 Konferansına birçok Türk meslektaşımız da katılım sağlamıştır. Meslektaşlarımızdan İlkur Erkin (Koç Üniversitesi) çalışmada bahsi geçen EAHIL-EBSCO bursunu kazanarak katılım sağlamıştır. Katılım sağlayan diğer meslektaşlarımız; Doç.Dr. Güssün GÜNEŞ (Marmara Üniversitesi), Muharrem Yılmaz (Kristiania University College), Nurgül Kılıç (Ankara Üniversitesi). Konferans sonrasında Doç.Dr. Güssün Güneş moderatörlüğünde katılımcıların deneyimlerini paylaştıkları web semineri organize edilmiştir. "Türkiye Tıp ve Sağlık Bilimleri Kütüphaneciliği ve EAHIL 2022 Konferansı İzlenimleri" web semineri ile ÜNAK Kurumsal YouTube sayfasında tüm meslektaşlarımızla paylaşılmıştır.

Türkiye'de tıp ve sağlık bilimleri alanında uzmanlaşmanın önemini vurgulamaya çalıştığımız bu yazı ile birlikte mesleğimizin paydaşlarını artırarak, ulusal ve uluslararası en iyi uygulamalarla zenginleştirdiğimiz bir meslek haline dönüşmesi dileğiyle.

Şekil 2

EAHIL 2022 Konferansı'na katılan Türk Kütüphaneciler

Kaynakça

- Güneş, G. (2007). Tıp ve sağlık bilimleri kütüphaneciliğinde ulusal ve uluslararası dernek oluşumları. *Bilgi Dünyası*, 8(1), 155-166.
- Bramer, W. (2022). Memories from EAHIL 2022 Conference Rotterdam, The Netherlands, 1-3 June 2022. *Journal of EAHIL*, 18(3), 23-25. <http://ojs.eahil.eu/ojs/index.php/JEAHIL/article/view/532> (16 Aralık 2022 tarihinde erişim sağlandı)
- Harriss, E., & Klein, S. (2022). Updating reviews: We discussed best practice at the EAHIL 2022 Conference. *Journal of EAHIL*, 18(3), 19-22. <https://doi.org/10.32384/jeahil18528> (16 Aralık 2022 tarihinde erişim sağlandı)